

**AHMET TELLİ'NİN HAYATI SANATI ESERLERİ VE
ESERLERİNİN ORTAÖĞRETİM MÜFREDATINA
UYGUNLUĞU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Emin Baş

Yüksek lisans tezi

**Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Bilim
Dalı**

2013

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

AHMET TELLİ'NİN HAYATI SANATI ESERLERİ VE ESERLERİNİN
ORTAÖĞRETİM MÜFREDATINA UYGUNLUĞU AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

(Ahmet Telli's Life Art Literary Works and Their Evaluation in Terms of High School Curriculum)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emin BAŞ

Danışman: Doç. Dr. Halit Dursunoğlu

ERZURUM
Eylül, 2013

EK 5: TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI (YÜKSEK LİSANS TEZİ İÇİN)

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Halit DURSUNOĞLU danışmanlığında, Emin BAŞ tarafından hazırlanan “Ahmet Telli'nin Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Eserlerinin Ortaöğretim Müfredatına Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı çalışma 23/09/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Halit DURSUNOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Bahadır GÜCÜYETER

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../....

24 ' 2013

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

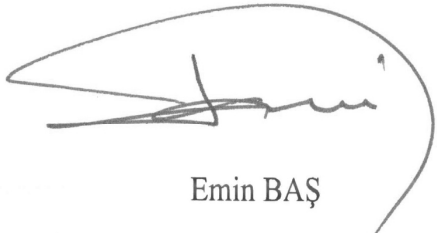
Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ahmet Telli’nin Hayatı Sanatı Eserleri ve Eserlerinin Ortaöğretim Müfredatına Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenler olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin üç yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

24 /09/ 2013

Emin BAŞ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET TELLİ'NİN HAYATI SANATI ESERLERİ VE ESERLERİNİN ORTAÖĞRETİM MÜFREDATINA UYGUNLUĞU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Emin BAŞ

2013, 176 sayfa

Ahmet Telli, Türk Edebiyatının yaşayan en önemli sanatçılarından birisidir. Şiir anlayışı, sanatını sürekli olarak yenileme ve geliştirme çabası onu haklı olarak bu şekilde değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Şair son dönem Türk şiirin en dikkat çeken isimlerinden birisidir. Bu tezin yapılış amacı onu akademik anlamda da tanıtmak ve bu alandaki boşluğu doldurmaktır. Henüz akademik olarak sanatçı hakkında herhangi bir çalışmanın olmayışı diğer bir gerekliliktir. Bu tez hazırlanırken betimsel yöntem tercih edilmiştir. Şairin; hayatı, sanatı, eserleri odaklı yapılan bu tezde kaynak taraması yapılmıştır. 1960'lardan itibaren hakkında gazete, dergi, yıllık, ansiklopedilerde çıkan yazı ve haberler taranmış, gerekli bilgiler not edilmiş ve tezin ihtiyaç duyulan kısımlarında kullanılmıştır. Ahmet Telli'nin yayımlanmış on beş eseri tezin evrenini ifade eder. Bu eserlerden random yöntemle seçilen on eser ise örneklem grubunu temsil eder. Bu seçimde sanatçının muhtelif zamanlarda yayımlanan eserlerinden, yayımlanma sırası dikkate alınarak farklı zaman dilimlerinde yayımlanan eserler tercih edilmiştir. Buradaki amaç şairin sanatsal gelişiminin daha iyi takip edilmesine olanak sağlamaktır. Bu eserlerden sekiz tanesi şiir, iki tanesi ise nesir türünde yazılan kitaplardır. Bu tercihlerin sebebi de her iki türde de şairin sanatsal değerinin irdelenmesinin amaçlanmasıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda şairin her yeni eseriyle birlikte sanatsal akışını olgunlaştırdığı, şiirini geliştirdiği görülmektedir. Sürekli bir arayış içinde olan şair, özellikle son eserleriyle sanatsal olgunluğa ulaştığının izlenimlerini verir. Bunun sonucu olarak toplumcu gerçekçi sanat anlayışının önemli isimlerinden olmayı başarır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, şairin ortaöğretim müfredatında bulunmaması önemli bir eksikliktir. Şair yayımladığı, hem şiir hem de nesir eserleriyle belli sanatsal standardın üstüne çıkmayı başarmış ve bir anlayışın sözcüsü olmayı da başarmıştır. Ahmet Telli'nin şiir alanında da, nesir alanında da ortaöğretim müfredatında temsil edilmesi bir gerekliliktir.

Anahtar Sözcükler: Ahmet Telli, Toplumcu Şiir, Ortaöğretim Müfredatı, 1960-2010 Dönemi Toplumcu Şiir

ABSTRACT

GRAD THESIS

AHMET TELLI'S LIFE ,ART, LITERARY WORKS AND THEIR EVELUATION IN TERMS OF HIGH SCHOOL CURRICULUM

Emin BAŞ

2013, 176 pages

Ahmet Telli, is one of the most important living man of letter of Turkish Literature . His poetry understanding, his effort for constant developing and refreshing his art is rightly needed to be evaluated by this way. The poet is one of the most conspicuous names of the latest Turkish poetry. The aim of this thesis is to make him known academically and to fill the gap in this point. Not having academically any work about the poet yet is another necessity. While this thesis was being prepared, descriptonal method was preferred. In this thesis which was focused on his life, art, literary works, resource scanning was made. Writings and news about him in newspapers, magazines, annuals, encyclopedias since 1960s were scanned, necessary information was noted and used in the necessary parts of the thesis. Ahmet Telli's publISHED fifteen works convey the main part of the thesis. The ten works which were chosen randomly present the sampling group. For this choice poet's some works which were published in different times were preferred considering the publishing order from the works which were published in different times. The aim of this is to obtain to following well the artistic development of the poet in a better way. Eight of these works are poem and two of them is prose. The aim of this choice is to explicate the poet's artistic value in both type. According to the researches; it can be seen that the poet brought his artistic flow in maturity and developed his poetry with his every new works. The poet who is constantly in search gives the clues that he reached an artistic maturity especially with his latest works. As a result of this, he succeeded to become one of the most important names of socialist and realistic artistic concept. When he is evaluated in this way, it is an important deficiency that he is not in the high school curriculum. The poet succeeded to go over the notable artistic standards with his published both poems and prose and he also succeeded to be the voice of definite apprehension. Ahmet Telli's representing in both poetry and prose in high school curriculum is necessary.

Key Words: Ahmet Telli, Socialistic Poetry, High school Curriculum ,1960-2010 Term Socialistic Poetry

ÖN SÖZ

Bu çalışma kendi alanındaki önemli bir boşluğu doldurmak amacıyla hazırlanmıştır. Şair Ahmet Telli, Türk şiirinin toplumcu gerçekçi damarının önemli isimlerinden birisidir. Hayata karşı duruşu, sanat anlayışı, poetikası ve sanatsal özellikleriyle üzerinde daha fazla çalışılmayı hak eden bir sanatçıdır.

Ahmet Telli, hem düşünsel alanda hem de şiir alanında verdiği eserlerle son dönem Türk Edebiyatının en etkin isimlerinden biridir. Elli yılı aşkın sürede sanatını geliştiren olgunlaştıran, sanatına yeni söylemler ve biçimler kazandıran şair hiç şüphesiz daha fazla tanınmayı, daha geniş kitleler tarafından okunmayı ve değerlendirmeyi hak etmektedir. Lakin bugüne değin varlığı yeterince fark edilmemiş, yahut fark edilmek istenmemiştir. Bu çalışma hazırlanırken temel amaçlardan ilki, şairi çok yönlü olarak ortaya koymaktır. Diğer bir amaç ise şairin ortaöğretim müfredatında nazım ya da nesir eserleriyle temsilini sağlamaktır.

Bu amaçla şair hakkında iki yılı aşkın bir sürede yapılan literatür taramasında, iki yüzü aşkın kaynağa ulaşılmış; bunların önemli bir kısmından, tezin hazırlanması esnasında faydalanılmıştır. Bundan sonra şairin hayatı, sanatı ve eserleri survey yönteminden faydalanılarak, detaylı bir araştırma sonunda çeşitli yönleriyle ortaya konmuştur. Diğer yandan ortaöğretim Türk Edebiyatı, dil ve anlatım dersleri konu bakımından taranarak konu yelpazesi ortaya çıkarılmıştır. Şairin ortaöğretim düzeyine uygun olan metinleri tespit edilerek, bu konulardan uygun olanlarla eşleştirilmiştir. Bu sayede hangi konuda hangi metnin kullanılabileceği ortaya konmak istenmiştir.

Bu çalışmam boyunca gerek akademik anlamda olgunlaşmamı sağlayan, gerekse yaşadığım her sıkıntıda bana rehber olan değerli hocam, büyüğüm Doç. Dr. Halit Dursunoğlu'na; Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Bölüm Başkanı nezdinde, saygıdeğer hocalarına; Eğitim Bilimleri Enstitüsü hocaları ve çalışanlarına teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v

BİRİNCİ BÖLÜM

1970'Lİ YILLARDA TOPLUMCU ŞİİR KUŞAĞI VE AHMET TELLİ.....	1
---	---

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET TELLİ'NİN HAYATI.....	10
-----------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHMET TELLİ'NİN SANATI.....	22
-----------------------------	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AHMET TELLİ'NİN ESERLERİ	45
4.1. Hüznün İsyan Olur	45
4.2. Dövüşen Anlatsın	49
4.3. Saklı Kalan	51
4.4. Su Çürüdü	55
4.5. Belki Yine Gelirim.....	61
4.6. Kalbim Unut Bu Şiiri	63
4.7. Sulara mı Yazıldı.....	65
4.8. Barbar ve Şehlâ	66
4.9. Buradayım Sözümde	70
4.10. Nidâ.....	72

BEŞİNCİ BÖLÜM

AHMET TELLİ’NİN ESERLERİNİN ORTAÖĞRETİM MÜFREDATINA UYGUNLUĞU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	79
5.1. IX. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi	79
5.1.1. Güzel Sanatlar İçinde Edebiyatın Yeri.....	79
5.1.2. Dilin Toplum Hayatındaki Yeri ve Önemi.....	80
5.1.3. Metin	82
5.1.4. Edebi Metin	83
5.1.5. Edebiyat ve Gerçeklik	84
5.1.6. Şiir ve Zihniyet.....	86
5.1.7. Şiirde Ahenk (Ses ve Ritim)	87
5.1.8. Şiir Dili	89
5.1.9. Şiirde Yapı.....	91
5.1.10. Şiirde Konu ve Tema.....	92
5.1.11. Şiirde Gerçeklik ve Anlam.....	94
5.1.12. Şiir ve Gelenek	95
5.1.13. Yorum.....	97
5.1.14. Metin ve Şair	98
5.1.15. Şiir ve Manzume	99
5.1.16. Şiir ve Manzume Örneklerini İnceleme	102
5.2. IX. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi	104
5.2.1. İnsan, İletişim ve Dil	104
5.2.2. Türk Dilinin Tarihi Gelişimi ve Türkiye Türkçesi.....	105
5.2.3. Söyleyiş ve Telaffuz	107
5.2.4. Türkçenin Sesleri ve Özellikleri.....	108
5.2.5. Kelimede Anlam.....	110
5.2.6. Kelime Grupları.....	111
5.2.7. Cümlede Anlam.....	113
5.3. X. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi	114

5.3.1. Edebiyat Tarih İlişkisi	114
5.3.2. Metin Örnekleri Karşılaştırması	116
5.4. X. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi	117
5.4.1. Anlatımda Konu ve Tema	117
5.4.2. Anlatımın ve Anlatıcının Amacı	119
5.4.3. Anlatımın Oluşumu	120
5.4.4. Öyküleyici Anlatım	122
5.4.5. Betimleyici Anlatım	122
5.4.6. Coşku ve Heyecana Bağlı Anlatım	124
5.4.7. Emredici Anlatım	125
5.4.8. Gelecekte Söz Eden Anlatım.....	127
5.5. XI. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi	129
5.5.1. Fecr-i Âtî Şiiri	129
5.6. XI. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi	130
5.6.1. Mektup	130
5.6.2. Biyografi.....	133
5.6.3. Deneme.....	136
5.6.4. Eleştiri	139
5.6.5. Fıkra	144
5.7. XII. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi.....	147
5.7.1. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının Oluşumu	147
5.7.2. Deneme.....	148
5.7.3. İkinci Yeni Sonrası Toplumcu Şiir (1960.1980)	151
5.7.4. 1980 Sonrası Şiir	152
5.8. XII. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi.....	153
5.8.1. Sanat Metinlerinin Ayırıcı Özellikleri.....	153
5.8.2. Şiir	154

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	156
KAYNAKÇA	158
ÖZGEÇMİŞ.....	165

BİRİNCİ BÖLÜM

1970'Lİ YILLARDA TOPLUMCU ŞİİR KUŞAĞI VE AHMET TELLİ

Toplumcu şiirin temeli 1940'lı yıllarda ilk edebi ürünlerini veren ve 1940 Kuşağı Toplumcu Şairleri adını alan Nâzım Hikmet, Ahmed Arif, Cahit Irgat, Rıfat Ilgaz, Arif Damar, Suat Taşer, Ömer Faruk Toprak, Hasan Hüseyin Korkmazgil gibi isimler tarafından atılmıştır.

1950'li yıllarda ise bu çizgide öne çıkan iki isim Atilla İlhan ve Ceyhan Atuf Kansu olur. Atilla İlhan hem şiirleri hem de yazdığı eleştiri yazılarıyla bu döneme yön vermeye çalışır.

1960 yılı toplumcu şiirin canlandığı, farklı renklerin bir arada bulunduğu dönemdir. Bu dönemde Atıl Behramoğlu, İsmet Özel, Özkan Mert, Refik Durbaş, Süreyya Berfe, Egemen Berküz, Güven Turan, Eray Canberk gibi isimler toplumsal içerikli eserleriyle ön plana çıkarlar. Bu dönemde yaşanan kısmi özgürlük ortamı bu sanat anlayışının güçlenmesini sağlamıştır. Ahmet Telli ilk şiirlerini bu dönemde yayımlar.

1970'li yılların toplumcu şairlerinin sesinin gür çıkmasında geçmiş dönemin etkisi vardır. Bu yıllarda politika ve politik şiir ön plana çıkar ve güçlenir. Lakin dönemde siyasi baskı had safhaya ulaşır. Özellikle toplumsal karmaşa döneme damgasını vurur. Ahmet Oktay'ın bu döneme dair tespitleri çarpıcıdır:

1970-80 arası, siyasetin artan baskısı altında geçmiş, şiir gereğinden fazla ve günü birlik kaygılarla politikleşmiştir. Bu olgu, 12 Mart'ın ardından gelen 1980 darbesiyle daha da giriftleşince, şairler poetik düzlemde uğranılan kayıpların farkına varmış, sözcükler ve şiirin hayal dünyası bir tür bataklık haline dönüşmüş olan politik tahayyül gücünün tam tersi bir yol izlemeye başlamış, ama aynı bağınazlık tonunu koruyarak bu kez poetik düzeye yönelmiştir.(Oktay, 2006, s.34)

1970’li yıllarda toplumcu şiirin temsilcileri olarak şu isimler sayılabilir: Hasan Hüseyin, Kemal Özer, Aydın Hatipoğlu, Sennur Sezer, Metin Demirtaş, Arkadaş Z. Özger, Arife Kalender, Ahmet Telli, Erol Çankaya, Ahmet Özer, Sina Akyol, Timuçin Özyürekli, Metin Güven, İsmail Uyaroğlu, Yusuf Alper, Bedrettin Aykın, Ahmet Günabaş, Veysel Çolak, Hüseyin Yurttaş, Fergun Özelli, Ozan Telli, Ali Cengizkan, Adnan Azar, Abdulkadir Budak, Hüseyin Atabaş, Yunus Koray, Abdulkadir Bulut, Seyyit Nezir, Hidayet Karakuş, Adnan Yücel, Nihat Behram, Mehmet Taner, Hüseyin Peker, Ahmet Ada, Hulki Aktunç, Behçet Aysan, İzzet Yaşar, Enis Batur, Şükrü Erbaş, Tarık Günersal, Yaşar Miraç, Gültekin Emre, Erdal Alova, İ. Hicri İzgören,

Yukarıda ismi zikredilen birçok şair, yazar, eleştirmen daha sonraki dönemlerde ya sanata ara vermiş yahut sanat camiasından uzak kalmışlardır. Bunda 1980 darbesi ve getirdiği siyasi baskının oldukça büyük önemi vardır.

70’li yılların şiirinin belirleyici öğelerinden biri politik davranıştır. Birbiri içinde çelişen yönelimler olsa bile politik özellik 70’li yıllarda genel bir netlik olmuştur. 70’li yıllarda yazılan şiirlerde kimi sözcüklere ve bu sözcüklerin uzak-yakın çağrışımlarına fazlaca yüklenildiği görülür. Sonunda, bu sözcükler ya kendilerine yüklenen ağırlıkların altında ezildiler, süngerleştiler, yayvanlaştılar, ya da diriliklerini büsbütün yitirdiler, kalıp birer söz olup çıktılar. Gerçek ile ütopya arasındaki yerçekimsiz bir boşlukta asılı kaldılar. Tanımlanabilir, kolaylıkla algılanabilir, basit çevrimleriyle artık bir gizleri kalmadı. 70’li yılların şairleri ‘bir tek’ şiir mi yazdı, ‘çok tek’ şiir mi yazdı bilemem. Ama birileri şiir yazdı. Bu gerçek. (Telli, 1984, s.10)

Dönem şiiri siyasi havayı derinden teneffüs etmiş ve buna yönelik tepkiler geliştirmiştir. Bu dönemde sözcüklerin hızla sloganlaştığına tanık olunmaktadır. Şiirler meydanlarda okunmak için yazılmaktadır. Bu yüzden de kısa süre içinde tüketilmektedir. Hepsi olmasa bile şairlerin önemli kısmı, bu yüzden sonraki dönemlere şiirini taşıyamamıştır. Dönem şairlerinden Sina Akyol’un bu konudaki tespiti yerindedir:

"70’li yıllarda yazılan toplumcu gerçekçi şiir, kendisini üreten o romantik dönemin kaçınılmaz kıldığı faktörlerden dolayı hem haklı hem talihsizdir. Haklıdır çünkü belki de başka türlü yazılamazdı; talihsizdir, çünkü boşuna geçen zaman içinde pek çok ‘kayıp şair’ üretmiştir." (Akyol, 2006, s.21)

Bu dönemde toplumcu şiiri etkileyen, onu yapılandıran ana karakter Marksist bakıştır. Dönem şairlerinin birçoğunda bu anlayışın ana izleklerini bulmak olanaklıdır. Bu felsefenin o yıllarda dünyanın dört bir yanında yansımaları görmek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında İbrahim Berksoy'un değerlendirmesi manidardır:

"70'li yıllar, yalnızca Türkiye'de değil, dünyanın pek çok yerinde şiirin hayatta anlamlı bir karşılık bulduğu yıllardı. O yıllarda şiirin hayattaki karşılığı, daha çok ilerici-devrimci hareketlerin 'sömürsüz bir dünya' isteğini seslendirmede gerekli olan 'atmosfer' olarak kendini göstermekteydi."(Berksoy, 2000, s.17)

Dönem şiirinin yazıldığı politik düzlem şiiri ideolojiye yaslamaya müsaittir. Bu yüzden yazılan birçok şiir belli kalıpların ve ideolojilerin yansımalarını barındırır. Bu da şiiri tek tip hale getirmeye başlar. Lakin dönem şairleri sanat gayesinden daha ziyade içeriğin politik olgunluk kazanmasını önemsedikleri için zaten buna pek dikkat etmezler. Gökhan Cengizhan 1970'li yılların şiirini değerlendirirken bu konuya dikkat çeker.

"70 Kuşağı'nın şiiri, dönemin baskın estetik anlayışının, toplumcu-gerçekçilik'in belirgin çizgilerini taşıyordu.70'li yıllarda edebi ürün ortaya koymanın, döneme özgü bir koşullanması vardı. Şairlerin yer aldıkları politik zeminler, doğrudan üretimlerini de belirliyordu. Şiiri içinde kurdukları düşünsel perspektifler, kullandıkları edebi biçimler, tarihsel olarak belirlenmiş ve onlara da dayatılmıştı; "70 Kuşağı" doğuştan toplumcu-gerçekçiydi! (Cengizhan, 2000, s.8)

1970 yılı ve sonrası toplumsal olayların üst seviyeye ulaştığı yıllardır. Siyasi söylemler, anında toplumsal reaksiyon göstermektedir. Bu yıllarda yaşanan birçok ölümlü olay, 1980 yılında yapılacak darbenin de habercisidir aslında. Bu dönemde kitlesel çatışmalar yaşanmaktadır. Bölünmüşlük ve aradaki uçurum gittikçe derinleşmektedir. Konuyla ilgili olarak dönemin tanıklarından Mehmet Eroğlu'nun satırları can alıcıdır:

"Acıdır ama 1970'ler bana, acemice sahneye konmuş bir dramı; 1980'ler ise sahneyi kan gölüne çeviren bir trajediyi hatırlatıyor. Unutmayın trajedilerde hep oyuncular ölür."(Eroğlu, 1985, s.18)

Bu yıllarda, Marksist felsefeyi benimseyen şairler açısından, siyasal içerikli şiirler yazılmak zorundaydı. Aslında bu bir tercih değil bir zorunluluktur. Diğer dönemlerle karşılaştırıldığında bu dönemde eser veren ve toplumcu gerçekçi çizgide yürüyen isimlerin bu kadar çok olmasının sebebi de, dönemin şartlarında gizlidir. Dönemin etkili şairlerinden Veysel Çolak'ın konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

Söylediklerimle, elbette '70'li şiiri, özellikle onun içeriğini savunmuyorum. Böylesine bir yazının konusu, öylesine bir şiir serüveninde düşülen yanılgılar da olabilirdi elbette. Ama bunlar çok söylendi. Daha önemlisi '70'li şairlerden şiiri sürdürenlerin yazdıklarında gözlenebilecek özellikler, yenileşmeler, ayıklanmalar, açıklayıcı bir özeleştirisi olsa gerektir. Galiba bakılması gereken nokta bu oluyor. (Çolak, 2000, s.9)

Bu dönemde aslında eylemlerin şiiri yazılmıştır. Her yazar ya da şair yaşadıklarını yazmıştır. Bu isimler arasında kuşkusuz en önemli imzalardan biri de Ahmet Tellidir. Şair bu yıllarda yaşanan olayların, trajedilerin bizzat tanığıdır. Onun daima hüznü bir sese sahip oluşunda bu yıllarda yaşadıklarının varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Buna benzer bir saptamayı da Asuman Susam yapar:

Şiir tarihimizde 70 kuşağı diye anılan yaralı bir kuşağın hüznü sesi Ahmet Telli, dönemin şiirinin neredeyse tüm özelliklerini şiirinde taşır. Ve bu özelliklerin içinden üreyen ve evrilen bu şiir, dün görmezden gelinemeyeceği gibi bugün de kendi poetikasına sıkı sıkıya ve bilerek bağlı bir şairin sesi olarak varlık iddiasını sürdürmektedir. (Susam, 2010, s.91)

Ancak Telli hiçbir zaman şiirinin dilini sloganlaştırmamış, dönem şiirinin özelliklerini yansıtmakla beraber şiirini dönüştürmeyi başarmıştır. Eserlerinden bunu anlamak mümkündür. Zira o yıllardan 1980 ve sonrasına ismini taşıyabilen ender sanatçılardandır. Bu tespiti dönemin diğer bir şairi Azer Yaran'ın satırlarında da görmekteyiz:

"Ama bugün yazılmakta olan şiire tümsel bir bakışta, 70'li yıllardan şiir süren olgun orta kuşağın 2000'li yılların başında Türkiye'deki şiire, artık yeni bir düzlemde, genel karakteristiğini verdiği gözlenebilir." (Yaran, 2000, s.16)

Bu dönem sanatçılarının en belirgin özelliklerinden biri de 40 Kuşağı Toplumcuları gibi yüksek perdeden konuşmayı sevmemeleridir. Bu aslında dönemin karakteristik özelliklerinden biridir. Bunu dönem şairlerinin yaşadıklarına, ezilmişliklerine,

öğütülmüşlüklerine bağlamak daha doğru olacaktır. Ahmet Telli'nin hüznü sesinin, haykırışının arkasında bu gerçek yatar. Mustafa Şerif Onaran bu konuda şu değerlendirmeyi yapar:

" 'Yeni Toplumcular' 'Kırk Kuşağı Toplumcuları' gibi yüksek sesle konuşmayı sevmez. Nice yenilgilerden geçirilmiştir. Bir dargın duruş gibi dolaylı anlatımla bakarlar toplumdaki çalkantıya. Ahmet Telli de Şükrü Erbaş gibi 'Yeni Toplumcular'ın ikinci kuşak ozanlarından sayılır." (Onaran, 2010, s.26)

1970'li yılların sanatı güzellikten, estetikten, sanat zevkinden tamamen yoksundur demek yanlış olacaktır. Lakin bütün bu kavramlar ikinci plana atılmış, şiirin içeriği, savunulan fikrin emrine verilmiştir. Türk şiirin hiçbir dönem politika ile bu kadar iç içe olmamıştır. Verili politik malzeme, şiiri hiçbir zaman bu kadar işgal etmemiştir. Bunu o dönemde eser veren birçok yazar kabul etmektedir. Dönem şairlerinden Veysel Çolak'ın konuya bakışı şu şekildedir:

70'li şiirin dile ilişkin düşündüğünü söylemek de oldukça zor. Şiirin en eski kaynaklarına kadar gidip oradan iz sürerek günümüze kadar yürümek düşünülmemiş nedense. Politik açıdan her şey söylenmiş, ama dil üzerine yazılmış tek metin gösterilemez. Estetik, biçim, biçem, yapı...konularında da aynı kısırlık söz konusu. Bu açılardan bakıldığında , '70'li şiirin entelektüel sorununun olmadığı saptanabiliyor. (Çolak, 2006, s.38)

1970-1980 arası ilginç ve farklı bir deneyim yaşatmıştır şiirimize. Politikliği, ideolojik bakışı, tek tip şiire kayış gibi birçok açıdan benzer dönemlerden ayrılır. Toplumsal gerçekçi üslubun belki de en revaçta olduğu dönemdir. Dönemin özetini Gökhan Cengizhan şu satırlarla yapar:

"70'li yılların edebiyatı, Türkiye edebiyatının tarihinde, çok özgül bir uğraktır. Bu edebiyatı tarihsel arka planıyla birlikte 'okumak', tekrarı olmayacak bir dönemsellik olarak kaydetmek gerekiyor. Böyle bir kuşak bir daha gelmeyecek ya da hiçbir kuşak bu kadar politikleşmeyecek." (Cengizhan, 2000 ,s.7)

1980'li yıllara gelindiğinde önemli sosyal ve siyasi hadiseler 12 Eylül 1980 tarihinde yapılan askerî darbe ile bastırılmıştır. Darbe sadece askerî ve siyasi bir vaka olarak kalmamış, toplumu ve aydın zümreyi de derinden etkilemiştir. Bu askerî darbenin edebiyata, sanata, kültüre yansımaları için uzun zaman geçmesine gerek

kalmamıştır. 1980’li yıllarda verilen her üründe bunun izlerine rastlamak mümkündür. Mahmut Temizyürek devrin panoramasını şu şekilde çizer:

12 Eylül öncesi şairlerinin sesi tiz ve yüksek perdedendi. Öfkeli, romantik, sert, dilek-yoğun, arzu-yoğun bir dildi. Ama ölümlerin, baskıların o ağır sesiyle boğulmuş durumda nevroitik, hırçındı. İsyan ederken bile çökkün ve kederli. Çok geçmedi, yankısını duyamadığı bu sesi terk edip yerine daha puslu, daha sessiz bir dil bulmaya çalışıldı. Eski alışkanlıkların ara sıra şiire girmesi, bastırmanın şiddetiyle, kabullenebilmenin içsel düzeyiyle orantılıydı. (Temizyürek, 2007, s.43)

Askerî vesayet bütün taşları yerinden oynatmış, muhalif hiçbir düşüncenin yeşermesine izin vermemiştir. Önce devrin aydın kesimi ses tonunu kırmış, daha sonra bunu da terk ederek sessizliğe bürünmüştür. 1970’li yıllarda çeşitli dergi ve gazetelerde yazar onlarca isimden geriye sadece birkaç şair ve yazar kalmıştır. Geriye kalanlar hem yaşamı, hem de sanatı yeniden kurgulamanın ardına düşmüştür. Orhan Alkaya’nın dönem aydınına dair tespitleri şöyledir:

80’li yıllar, hayatı "yeniden kurmak için" kalkışılan romantik bir çabanın "Düşler Yasak I" çılgınlıklarıyla ezildiği bir dönem olarak, muvazaalı gerçekçilik’in yıldızını parlattı en çok. Düşler yasaktı; çünkü üniform bir toplulukta en küçük ayrıntılar bile denetlenebilmeliydi. Topluluğun kıyısına itilenlerin bir kısmı tecrithanelerde mahsur tutulurken, geri kalanların uygun toplanma olanakları da yavaş yavaş ortadan kaldırıldı ve böylece toplu yalnızlık günleri başlamış oldu. (Alkaya, 2005, s.34)

Bu dönemde yaşanan toplu yalnızlıklar belki de en çok şiiri etkiledi. Şairin kısık, hatta çıkmayan sesi onu daha da toplumdan uzak noktalara sürükledi. Bu döneme kadar ön plana çıkan toplumsal şiir gittikçe içe kapalı bir hâl almaya başladı. Şiirin dili ve imge dünyası değişime uğradı. Yine başka bir şair Mahmut Temizyürek, bu konudaki tespitlerini şu satırlarla aktarıyor:

Bu dönem şiirlerinin, dönemin baskıcı özelliklerini taşıdığı aşikârdır. Öncelikle, söz özgünlüğünün alabildiğine kısıtlandığı, bir dönemde yazıyor olmak ve Türkçe’nin yoğun bir siyasallaşmanın içinden geçerken hemen her sözcüğün siyasal anlayışlara karşı düşecek bir biçimde alımlanması, şiiri kapalı bir dil içine hapsetti. Bundan çıkış aranırken de birbirleriyle sıkı bağları olmayan bir imge düzenine yöneltti şairi. (Temizyürek, 2007, s.44)

Bu dönemde toplumcu gerçekçi çizgide eser veren sanatçılar şunlardır: Ahmet Telli, Ahmet Erhan, Veysel Çolak, Yaşar Miraç, Akif Kurtuluş. Bu yıllarda her ne kadar toplumsal çizgide eser verilse de geçmiş yıllarla kıyaslanmayacak oranda sesleri kısılmıştır. Var olan durum bireysel yanı ağır basan, hatta içe dönük şiiri ön plana çıkardı. Dönemin eleştirmeni Mehmet H. Doğan dönemle ilgili şu değerlendirmede bulunuyor:

"1960'ların sonu ile 1970'lerin başlarındaki hırçınlıklarının yittiğini, o yıllardaki ataklığın bilinçli bir dinginliğe ulaştığını, şiirin salt bir duygu işi değil bilgi ve emek ürünü olduğunun anlaşılmasıyla daha da zor bir düzeye: kişiliklerin üretilmesi düzeyine gelindiğini izliyoruz." (Doğan, 1981 ,s.113)

Mehmet H. Doğan'ın bir başka değerlendirmesi, bu saptamayı daha ileri boyuta taşıyor. Dönem eserlerine bakıldığında bunu net şekilde görmek mümkündür. Dönemde verilen eserler bireyselleşme çizgisine kaysa da, eserlerin sanatsal niteliklerinin geliştiği aşikârdır:

1970'lerin ve onun uzantısı olan 1980'nin şiir birikimine damgasını vuran bu genç kuşak, sanat kuramlarının somut cümlelerini yaşamlarında, şiirlerinde kısa bir süre içinde çok canlı bir biçimde somutlaştırmak olanağını bulmuş, bir yandan da geçmişteki şiirimize dönerek kendilerini sınamışlardır. Kırk yıllık şiirimizi didik didik ederek bir süre önce kendilerine dayatılan doğruların yanlışlığını fark ediyor, gerçek değerleri sahtelerinden ayırabiliyorlar artık. Bu arada yakın geçmişteki şiirimizle kendi yakınlıklarını, hısımlıklarını arıyor, buluyorlar. (Doğan, 1981, s.113)

1980'li yıllarda yazan nesil; siyasi, sosyal ve askerî olayların fazlalığı nedeniyle kayıp bir kuşaktır. Sanat yaşamına çalkantılı bir dönemde adım atmış ve yazın yaşamını bu dönemde sürdürmek zorunda kalmıştır. Mehmet H. Doğan'ın döneme ve kuşağa özgü eleştirisi şu şekildedir:

Daha gençler için, 60'larda özellikle 70'lerde şiir dünyasına girmiş gençler içinse durum daha başka olmuştur. Onlar, yüz yıla yakın bir süredir savaşız gün görmeyen, savaşta doğup savaşta ölen Vietnamlılar gibi, gözlerini bu bunalımlı ortama açmışlar, ürünlerini, ülkenin en bunalımlı yıllarını geçirmekte olduğu, siyasal olayların gündemin hep birinci maddesini oluşturduğu, çalkantılı bir dönemde vermek durumunda kalmışlardır. Bu kuşaktan gençler,

kendilerinden önceki kuşakların 40-50 yılda gördüğünü, hem de birkaç kat şiddetiyle son on yılda görmüş, yaşamış, kavganın göbeğinde büyümüşür. (Doğan, 1981, s.112-113)

1980'lerin şiirini hazırlayan temel dayanak 60'lı yıllardan sonra gelişen şiir anlayışıdır. Özellikle toplumcu gerçekçi anlayış bu döneme de kaynaklık eder. Lakin 80'li yılların diğer dönemlerden farkı, sanatın hareket alanınının diğer dönemlere göre daha kısıtlı oluşudur. Bu dönemde eser vermeye devam eden sanatçılar söyleyeceklerini ya hiç söylememiş ya da kısık bir sesle ifade etmişlerdir. Bu dönemi hazırlayan kaynaklar hakkında Mehmet H. Doğan şu açıklamaları yapar:

1970'lerde, hatta 1960'ların ortalarından bu yana gelişen, kendilik kazanmaya çalışan genç şiirin de sanatsal dayanakları yanında belki de ondan da çok toplumsal ve siyasi kaynakları olduğunu kabul etmek gerekir. Bu nedenle de, "1980 yılında şiirimiz" derken onu 1960'ların ortalarından beri gelişen bir tür özgün şiirden ayırmanın olanağı yoktur. (Doğan, 1981, s.110)

1960'lı yıllardan itibaren çizgisini sürdüren, mücadelecı, muhalif, toplumcu sanat anlayışı 1980'li yıllarda büyük bir yenilgiye uğradı. Darbe henüz o yıllarda idrak edilemese bile bu anlayışın sonu oldu. Bu olaydan sonra ya birçok isim sanattan uzak kaldı yahut şiir anlayışında köklü değişimler yarattı. Özellikle 1980'den sonra yazılan eserlerde hem bu yenilginin sonuçlarını, hem de değişimi görmek mümkündür. Kemal Gündüzalp dönem şiirini şu şekilde tasvir etmektedir:

"70'lerde baskının kısa süreli oluşuna karşın, 80'lerde 'kanıksama' ve belki de 'yılgnlık' kalıcı olabilecek şekilde egemen oldu. 70'lerdeki 'umut avcılığı'nın, 80'lerde bütünüyle olmasa da 'umutsuzluk avcılığı'na dönüştüğünü de çok yönlü bakıldığında, belirli ölçülerde kabul edilebilir buluyorum. 70 Kuşağı'nın dünya görüşünü önde tuttuğunu biliyoruz. 70'ler şiirinin 'ortak dili' 80'li yılların şiirinde pek görülmedi. Bu olumlu yanı önemsemek gerekirdi. 70 Kuşağı'yla karşılaştırıldığında, 80 sonrası şiirin 'görece sessizliği' belirgindi. Ama başlangıçta bu bir 'yenilgi' olarak görünmüyordu." (Gündüzalp, 2008, s.30)

1980'li yılların sanatı yeni bir arayışın, yeni bir yönelimin ipuçlarını verir bize. Bu tercih değil, mecburiyettir. Dönemde yaşanan siyasi ve sosyal hadiseler, tutuklanmalar, hapisler, ölümler aydın kesimi rahatsız etmiş; bu durum bireyselliği, şairin içe yönelişini hızlandırmıştır. 2000'li yıllara uzanan bireyci modern şiirin

temelleri bu arayışlara dayanmaktadır. Şeref Bilsel ve Cenk Gündoğdu 1980 Sonrası Şiir ve Hayat isimli araştırma dosyasında tam da bu noktaya dikkat çekerler:

1960'ların, 1970'lerin sunduğu siyasi-sosyal ortam ve coşkulu hava 1980'lerde yerini cezaevlerine, sıkıyönetim hallerine, sürgünlere, yasaklamalara ve ölümlere bıraktı. 1990'larda ise içine kaçan, kendine açılan ben'nin odalarına girip çıkan, yenilginin egemenliğine varlığını armağan eden şairin o halleri karşıladı bizi. Şiir postmodernizm kavramıyla hem teknik manâda hem de organik bağlamda bu dönemde içli dışlı olmaya başladı. (Bilsel-Gündoğdu, 2005, s.16-17)

Yine bu kırılma döneminden sonra yeni yönelimleri ve arayışları ortaya koyan Kemal Gündüzalp'in teşhisi dikkate şayandır:

"1980 sonrası Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir akım yaratmadan, yaratılmadan, yaygın biçimde bireysel başarıya yönelinmiş ve kendinden önceki şiire tepki olmaktan çok bireşimci bir anlayış içine girilmiştir." (Gündüzalp, 2008, s.30)

Ahmet Telli tüm bu süreçlerin odağında yer almış, sadece tanık olarak kalmamış yaşananların öznesi olmuştur. Yaşanan bunca hayal kırıklığı onun da özel ve sanat yaşamında kırılmalara yol açmıştır. "Belki yine gelirim, sesime ses veren olursa bir gün." diyerek uzunca süre kendi yalnızlığıyla baş başa kalmayı tercih etmiştir. Duygu Özsüphan'ın satırları onun bu dönemde yaşadıklarına ışık tutacak niteliktedir:

"Aşk, yalnızlık, isyan ve başkaldırımın, sözcüklerin ötesine geçerek elle tutulur kavramlara dönüştüğü şiirlerin ustası Telli. 12 Eylül sonrası kuşak, 'Karanlığın en koyu deminde, harf harf okuyarak bir anlamda gençliğimizi yaşadığımız şairlerden.' diyor onun için." (Özsüphan, 2002, s.121)

Ahmet Telli ve ismi anılan diğer dönem şairleri 1960'lı yıllardan başlamak üzere 1980'li yılların ortalarına kadar verdikleri eserlerle toplumcu çizginin önemli isimleri olmuşlardır. Yaşanan çeşitli olaylar, şairleri buna mecbur kılmıştır. Gene 1980 sonra arayışlar da bir mecburiyetin ürünüdür.

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET TELLİ'NİN HAYATI

2 Aralık 1946 yılında Karabük'e bağlı Eskipazar'da (o tarihlerde Çankırı'ya bağlıdır) doğdu. Ankara-Hasanoğlan ve Kayseri-Pazarören Öğretmen okullarında okudu. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirerek Kastamonu-İnebolu-Doğanyurt, Siirt, Kırıkkale ve Ankara Atatürk Lisesinde Türkçe ve edebiyat öğretmeni olarak çalıştı. Toplamda on yılı aşkın öğretmenlik yapan şairin köy öğretmenliği yaklaşık dört yıl sürmüştür. 1981 yılında ocak ayında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenken Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından tutuklanarak görevine son verildi. Bu dönemle ilgili olarak Tuğrul Keskin şu bilgileri verir.

"Ahmet Telli, Gazi'deki görevinden 1402 ile atılmış, üstelik sıkıyönetim tarafından aranmakta ve ne oturduğu eve ne de bir dost evine gidebilir durumdaydı."(Keskin,2012,s.370)

Aynı sene Türk Ceza Kanunu'nun (o zamanki TCK) 141, 142 ve 146. maddelerinden yargılandı. 141 ve 146. maddelerden beraat etti. Cigerhun'un şiirleri üzerine yazdığı bir eleştiriden ötürü 142. maddeden hüküm giydi. Yedi ay tutuklu kaldıktan sonra salıverildi. Öner Yağcı bir yazısında şairle ilgili olarak bize şu bilgileri verir.

Yaşamıyla özdeşleşen bir şiirin sahibi olan Ahmet Telli, yaşadığı 60'lı, 70'li, 80'li, 90'lı yılların siyasal ve insani duyarlılıklarıyla kuruyor şiirini. Ülke sorunlarıyla örtüşen Ahmet Telli şiiri 27 Mayıs 1960 sonrasının özgürlük ve bağımsızlık arayan gençliğinin sorunlarıyla başlayan, öncesi ve sonrasıyla 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 dönemlerinin coşkulu, genç, özverili yaşamının, sınırsız yurt ve insan sevgisiyle dolu günlerinin tarihini aktarıyor sanki.(Yağcı, 1995 ,s.44)

Ahmet Telli âdeta dönemim sosyal ve siyasi gerçekliğiyle yoğrulur. Ülkenin içinden geçtiği yangın yılları onun bireysel yaşamıyla özdeştir. Dönemsel gerçeklikleri aydın bakışının süzgecinden geçirerek duruşunu belirler. Öğretmenlik yaparken gezdiği memleketin en ücra köşeleri onun hayata bakışını da şekillendirir. Bir yandan yeni

nesilleri aydınlatırken diğere yandan kendi kişiliğini sağlamlaştırır. Onun gençlik özeti Vedat Yazıcı'nın şu cümlelerinde saklıdır:

Yetişme yılları yokluklar, sürgünler, direnişler konusunda geçer. O zaman "masal çağım" diye betimlediği doğum yeri Eskipazar'dan sonra, Hasanoğlan parasız yatılı okul yılları başlar. Dinsel inanışların boyunduruğundan kurtularak doğa sevgisiyle birleşmenin bilincine eriştiğini vurgular bu yıllarda. "Sevgilerin de bile tutarsız" olduğu ilk dersler, ilk sevdalar yapışır yakasına. İlk okumaların verimli çalışkanlığında aradığı ışığı Nazım'ın şiirinde bulur. Sonra ilk öğretmenlik yılları, askerlik... Kelhok Köyü'nde öğretmenlik ve yeniden parasız yatılılık yılları, bir başka deyişle yangın yılları Ankara'da. (Yazıcı, 1983, s.18)

Ahmet Telli çok küçük yaşlardan beri şiirin içinde olmuştur. İlk şiiri 1961 yılında yayımlanmıştır. İlk şiiri yayımlandığında henüz on beş yaşındadır. Yayımlanan ilk eseri olan *Yangın Yılları*'ndaki en eski şiiri 1966 yılını gösterir. Özellikle 1972 yılından itibaren edebiyat dergilerinde, gazetelerde yazıları ve şiirleri yayımlanır. İlk düzyazısını yine 1972 yılında Varlık'ta yayımlar.

Edebiyatımızı çeşitli öbekler, kuşaklar, topluluklar bazında gruplamak ve değerlendirmek edebiyat tarihçileri tarafından başvurulan yaygın bir anlayıştır. Her ne kadar Ahmet Telli 1960'lı yıllardan günümüze kadar geçen yarım asırlık süreçte edebiyatın içinde olsa da, kendini herhangi bir kuşağa, zümreye, topluluğa dahil etmez. Lakin sanatçının toplumcu bir tavır takındığı su götürmez bir gerçektir. Necmiye Alpay'ın tespiti de bu yöndedir.

"Toplumcu Gerçekçi anlayışın soy zincirindeki ana halkalar Nâzım, 40 Kuşağı, Ahmed Arif, 60 Kuşağı ve 70 Kuşağı olarak sıralanabilir. Ahmet Telli bu zincire '70 Kuşağı' halkasıyla eklenir."(Alpay, 2012, s.114)

Ahmet Telli 1970'li yıllardan itibaren şiir arenasında etkili olmuş bir isimdir. Ancak bakıldığında uzun süren iki dönem suskunluğunun dışında varlığını hissetmemek mümkün değildir. 1980, 1990, 2000'li yıllarda eserleriyle döneme farklı bir renk katmıştır. Lakin onu tek bir kuşakla sınırlamak eksik bir yaklaşımdır. 1970'li kuşağın şiir özelliklerini barındırmasına karşın onun şiirinin yükseliş dönemi 2000'li yıllardır. Bu konudaki en doğru tespiti Aydın Şimşek ve Mahmut Temizyürek yapar:

Ahmet Telli, şiirimizin 70 kuşağı diye adlandırılan şairlerindendir. Aslında bir kuşak olgusu içinde değerlendirilmeyecek kadar ayrıksı duran bir şairdir de. Bu nedenle 70 kuşağının kimi özellikleriyle ilintilendirilse bile, tek başına, bağımsız bir şiir duruşuyla adlandırmak daha yerli yerinde olacaktır şairi. Şiirimizdeki adalardan biridir o. Toplumcu sosyalist bir şairdir.(Şimşek, 2012, s.355)

Her şair doğduğu zaman tarafından kuşatılır; Türkçe bu kuşatmaya ‘kuşak’ adını vermiş. Gerçek şair ise kuşağı belinden ya da boynundan çıkarır, bağlayanlara bazen sertçe, bazen zarifçe, bazen de sessizce iade eder. Buna benlik ya da kendilik imgesinin şiirsel tecellisi demek daha doğru. Telli bu iadeyi bazen sessizce başarmış şairlerdendir, bazen de sert ya da zarif yollarla.(Temizyürek, 2012, s.221)

Şair ülkesine, insanına, yaşadığı çevreye ve iklime duyarlı bir yaratılıştadır. Yaşanan bireysel ve toplumsal trajediler onun şair aynasına anında yansımaktadır. Hayatı boyunca halkın içinde ve yanında duran şairi Şükran Kurdakul şu ifadelerle anlatır:

Forum, İmece, Evrim, Varlık, Yeni Toplum, Yeni Dergi, Halkoyu, Türk Dili, Oluşum, Dönemeç, Saçak, Felsefe, Somut, Yeni Ortam, Kurtuluş, Cumhuriyet, Çalışma Kurulu üyesi olduğu Türkiye Yazıları dergisinde yayımlanan şiir ve yazıları ile tanındı. Özellikle son iki kitabını oluşturan ürünlerinde, yer yer eski şiirin ses gücünü özümsemiş, günümüzün acıları ile kederli, antenlerini ülke sorunlarının gerdiği bir şair kimliği gösterdi.(Kurdakul, 1999, s.643-644)

Ahmet Telli, mücadelesini ve duruşunu birçok dergide ve gazetede yazdığı eserlerle duyurmaya çalıştı. Bahsi geçen dergiler dışında; Ütopya, Yansıma, Üçnokta, Yasakmeyve, Tıp Dünyası, Damar, 7.Gündem, Esmer Dergisi, Gündem, Ülkede Gündem, Özgür Gündem, Cumhuriyet Kitap, Yeni Gündem, Evrenle Ölç Kendini, Öğretmen Dünyası Dergisi, SU Dergisi, Kunduz Düşleri, Demokrasi gazetesi, Silgi Dergisi, Üç Çiçek, Hece Dergisi, Bilim ve Sanat gibi dergi ve gazetelerde yazıları, şiirleri yayımlandı. Gazetede yayımlanan ilk yazıları ile ilgili şair bir söyleşide şunları ifade etmektedir:

"70'li yıllarda İstanbul'da haftalık bir gazete yayımlanıyordu: Cumartesi. Bu gazeteye öğretmen olarak çalıştığım Kastamonu'dan aksatmaksızın yazılar gönderiyordum. İlk

köşe yazılarım bu gazetede yayımlanmıştır. Yine aynı yıllarda yayımlanan Yeni Ortam gazetesinde onlarca yazım yayımlandı." (Şafak,2002,s.10)

Sanatçı bu yıllarda daha çok nesir alanında kalem oynattı. Deneme ve kitap tanıtıcı yazılarla ismini duyurdu. Dönemle ilgili köşe yazıları yazarak ülke sorunlarını kendi bakış açısıyla yansıttı.

1970'li yıllarda; şairin fikir dünyasının, sanat anlayışının ve ideolojisinin oluşumunda Ernst Fischer, Georg Lukacs, Troçki, George Thomson, Plehanov gibi isimlerin önemli katkısı olmuştur.

1972 yılında Cengiz Tuncer'in Kerkenez romanı üzerine yazdığı eleştirisinden ötürü Ahmet Telli, Varlık Dergisi Eleştiri Ödülü ikinciliği ödülüne layık görülür. Bu, ödül alan ilk çalışmasıdır. İlk şiir kitabı olan *Hüznün İsyân Olur* 1979'da yayımlanır. 1980 yılında bu eser, Ömer Faruk Toprak şiir ödülü ile ödüllendirilir. 1981 yılında *Saklı Kalan* kitabına Yazko Şiir Özendirme ödülü, *Su Çürüdü* eserine 1982 yılında Nevzat Üstün Şiir Başarı Ödülü, *Nidâ* adlı eserine ise 2011 senesinde Altın Portakal Şiir Ödülü verilir. 2007 senesinde Manisa'da yapılan 38. Şiir İkindileri etkinliğinde Dionisos Onur Ödülü şaire verilir.

1970'li yıllar Türkiye'de hem siyasi hem de sosyal olayların zirveye çıktığı dönemdir. Mücadele, çatışmalar, ölümler bütün halkı etkilediği gibi toplumsal duyarlılığı üst düzeyde olan şairi de derinden etkilemektedir. Ahmet Telli bir yazısında o yıllara ait şu izlenimleri okuyucusuyla paylaşır:

"70'li yılların Ankara'sında politik atmosferin soluk soluğa yaşanışı, kimliğimizi de, kişiliğimizi de, şiirimizi de etkiliyor; hayata dokunmayı, mücadele etmeyi gerçekleştirirken, bir yandan da edebiyat çevreleri içinde bulunmanın getirdiği ilişkiler olgunlaştırıyor bizi."(Telli, 2007, s.108)

Ahmet Telli, 1980 yılında Türkiye Yazarlar Sendikası Ankara Temsilciliği Kurulu başkan yardımcılığı görevinde bulundu. Öğretmenlikten ayrıldıktan sonra Dayanışma Yayınları'nda çalıştı. Öteki Yayınevi'nin editörlüğünü yaptı. Verdiği hukuk mücadelesinden sonra 1993'te mahkeme kararıyla öğretmenlik hakkını geri kazandı ve ardından emekli oldu. Onu çok sevdiği öğretmenliğinden ve öğrencilerinden uzak bırakan bu olay şairin hayatındaki dönüm noktalarından birisidir. Konuyla ilgili olarak Nusret Kemal şunları söylemektedir:

Yansız bir gözlemlerle, bir Cumhuriyet gencine yaraşır biçimde bir öğretmen olarak Anadolumuzun değişik yörelerini gezen, eğitim hizmeti veren, bilinci keskinleşen, sağlamaşan, tutarlı ölçülere varan ozanın devletin temel ilkeleriyle bağdaşmadığı gibi bir görüş hiçbir aydın kişi tarafından düşünülmemeli, akla bile gelmemelidir. Böyle bir görüş olsa olsa yadsınmaya değer. Ama ne yazık ki ülkemizin son yirmi yılı çarpık, yanlış, çağdışı düşüncelerin oynaş bulunduğu, Türkçe deyimleriyle cirit attığı günleri de yaşamıştır. Kavram kargaşasıyla dostun düşmana karıştırıldığı günlerin şiirini veren ozanın, ozanlarımızın en büyük talihsizliği buradan başlar.(Kemal, 1983, s.16)

Türkiye Yazıları dergisi (Mart 1983, s.72), Kavram ve Karmaşa dergisi (Ocak-Şubat 2002, s.22), Gümüş (Ocak 2007), Bireylikler dergisi (Mayıs-Haziran 2011, s.32) şairin sanatıyla ilgili özel sayılar hazırlar.

Ahmet Telli 1984-1994 ve 1994-2000 arası hiç şiir yayımlamadı. Bu süre zarfında eser de yayımlamamıştır. Yine 1981 yılında soruşturma geçirdiği yıllarda yayıma hazır iki adet manzum çocuk kitabı soruşturma sırasında kaybolmuştur. Bu eserler Spartaküs ve Gılgamış'ın manzum hikâye şeklinde yazılan nüshalarıdır.

1980 yılında yayımlanan Kültür Alanında Ortak Görüş metninin altında imzası olan dönemin birçok aydınından biri de şair olmuştur. Daha sonraki yıllarda Sanat Hareketi isimli yeni bir oluşumun öncülerinden biri olsa da bu düşünce saman alevinden öteye gidememiştir. Bunun nedenleriyle ilgi Ahmet Telli'nin tespitleri önemlidir:

Egemenlikçi düşünce sistemine karşı oluşan ve benim de aralarında bulunduğum "Sanat Hareketi", bir karşı duruş olarak bu dönemde oluşturuldu. Buluşmacıların çoğu, yazık ki, entelektüel birikimleri olmadığı için teoride de pratikte de duygu patlamalarından öteye geçemedi. Entelektüel vicdanı, sistemle kendi arasına koyacağı eleştirel mesafeyle gerçekleştirebilirlerdi; yarıda kaldı, sönülmendi.(Yeşilyurt, 2009, s.10)

Bu yıllar, ülkenin dönemsel olarak karışık zamanlarıdır. Yaşanan toplumsal olaylar, siyasi çekişmeler, egemen olan zihniyetin farklılıkları reddedişi, hâkim bakışın bir kısım aydın ve sanatçı kesimin sözcüsü olması birçok yazarın dışlanmasına, görmezden gelinmesine sebep olmuştur. Bu devrin panoraması Murat Barkın tarafından şöyle çizilmektedir.

Ahmet Telli suskunluğun dışlarında öğütölmek isteniyordu. Saklı Kalan adlı kitabının Yazko 1982 Şiir Özendirme Ödölünü kazanması bile, suskunluğun dışlarını kırmaya yetmedi. Ama susmak susturmanın güvencesi değildir. Ahmet Telli'nin son kitabı Su Çürüdü'nün birkaç ay içinde tükenivermesi, bunu kanıtlıyor. Ve söylemekten ne denli kaçınılırsa kaçınılısın, Su Çürüdü yalnız Ahmet Telli'nin şiirinde değil, Türk şiirinde bir dönüm noktasını simgeliyor. (Barkın, 1983 ,s.26)

Sanatçı, şairliğinin yanında fikirleriyle ve Marksist çizgide aydınlanmacı tavrıyla ön plana çıkmıştır. Bilime, felsefeye, mitolojiye özellikle ilgi göstermiş ve şiirlerinde de bu bilim dallarına sık sık göndermede bulunmuştur. Onun bu tavrında Markist felsefenin önemli miktarda etkisi olduğu yadsınamaz. Bu konuda en çarpıcı tespiti yine bir başka şair ve araştırmacı Asuman Susam yapar:

Tutkulu bir aydınlanmacı vardı karşımızda ilk şiirlerinden bu yana. Eleştirel akla, bilime, tarihsel maddeciliğe inanır. Ancak akıl kadar sezgiye de kucak açar şair. Bu nedenle Batı'nın ilerlemeci mantığını sorgulamadan da geri durmaz. Aynı zamanda genelin, gelenekselin bilicileri, masalları, destan ve hikâyeleri ile doymuştur şairin gönül belleği. (Susam, 2010, s.62)

Şairin bu aydın tutumu yine aynı araştırmacı tarafından Tevfik Fikret'in duruşuyla özdeşleştirilir ve şu şekilde ifade bulur:

Telli aydınlanmacı bakışıyla, şairliğinin önüne geçmesinde hiçbir sakınca görmediği aydın sorumluluğuna ilişkin duruşuyla, bilimsel tutumu, eleştirel akli ve tarih bilincini öne çıkarışıyla, Fikret'ten hem etkilenmiş, hem esinlenmiş, onunla pek çok noktada birleşmiştir. Farklılaştıkları yerler de döneme, bağlama ve söyleme ait noktalardır.(Susam, 2010, s.44)

Ahmet Telli, Tevfik Fikret dışında ses, söyleyiş, üslup kelime seçimi, gelenekle ilişkisi yönüyle hem Attilâ İlhan, hem de Hilmi Yavuz'dan esintiler taşır. Lakin bu etki onun kendi sesini bulmasının önüne geçmemiştir. Bununla birlikte şair hem kendi dönemindeki sanatçıları hem de kendinden sonraki kuşakta yetişen şairler için parlak bir öncü olmuştur. Gültekin Emre kendini etkileyen isimlerle ilgili şu tespite yer verir:

"Kendi kuşağımdan beni en çok etkileyen şairler Ahmet Telli, Ali Cengizkan, Metin Altıok, Veysel Çolak, Ahmet Erhan, Hüseyin Atabaş'tır." (Emre, 1981, s.72)

Ancak şairi en fazla etkileyen isim, 1960 kuşağı toplumcularından olan daha sonra sanat anlayışında *Amentü* eseriyle keskin bir dönüş yapan İsmet Özel'dir. Yine bir başka şair toplumcu şair Ataol Behramoğlu'nun konuyla ilgili özgün tespitleri şu şekildedir:

"1960 toplumcu şiirimizin,(N.Behram, A.Bulut, İ.Uyarağlı) ikinci kuşağında yer alan özgün bir şairdir. Birinci kuşaktan özellikle İ. Özel'den (ses tonu ve sözcük seçimi bakımından) geniş ölçüde etkilenmiş olduğu gözleniyor. Romantik ve başkaldırıcı kişiliği onu bir yanıyla da A.İlhan şiirine bağlıyor."(Behramoğlu, 1993, s.1156)

Ahmet Telli'yi Attilâ İlhan ile yaklaştıran en önemli kavram gelenekle ilişkisidir. Özellikle son eserlerinde kullandığı dil ile bu yakınlığın kuvvetlenmiş olduğunu görmekteyiz.

Telli, Orta Anadolu'da doğup çocukluk yıllarını burada geçirmesine karşın daha ilk gençlik yıllarından beri kent kültürünü özümsemiştir. Bu, onu ikircikli bir yapıya sokmamış bilakis onu doğa konusunda daha duyarlı davranmaya itmiştir. Şehre karşı zaman zaman öfke duysa da kentli olmaktan vazgeçmemiştir. İsmail Mert Başat'ın konuyla ilgili tespiti şöyledir:

"Ahmet Telli Anadolu'dan damarlansa da, bir kent savaşıdır; ayakları kente basar ama kentte, kente karşı akınlar düzenleyen bir uçbeyidir. Yalnız da kalsa, insanileştirilmiş, özgürleştirilmiş bir dünya için, kendi yürüyüş biçimi içinde hepimizi savurmaya devam edecektir." (Başat, 2002, s.116)

Fakat şair kentli olmasına rağmen kentle arasına mesafe koymayı da ihmal etmez. Bunu görmek için bazı eserlerine bakmak yeterli olacaktır. Fakat onu kente karşı, kent kültürüyle problemleri olan bir karakterde göstermekte doğru olmayacaktır. Şair, Duygu Kantkaysın'la bir söyleşisinde bu tartışmada sorunu netleştirecek ifadeler kullanmıştır:

"Benim bir kenti yakma gibi bir tasarım, imgelemim, ideolojim olmadı hiç. Tersine bütün çelişkilerine karşın, geleceğin kentlerle, kent kültürüyle kurulabileceği gibi bir düşünceyi sahiplenmem söz konusudur. Şiirimden ya da yazılarımdan böyle bir çıkarsama yapılması yerinde değildir sanıyorum."(Kankaysın, 2011, s.6)

Onun mesafe koyduğu tek kavram kent değildir. Modern dünyaya dolayısıyla modernizme ve modernizmin getirilerine de mesafelidir. Sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısıyla modernizmi irdeler. Onunla bağıını tamamen koparmasa da kendini modern yaşamın ellerine teslim etmez. Halim Şafak'ın konuyla ilgili dikkat çekici tespiti şöyledir:

Şair modernizmin dışında ama onunla ilişkisini sonlandırmamış bir biçimde tarihe geri dönmüştür. Modernizmin şiire getirdiği düzensizliğiyle ve hayatın içinde bireye açtığı alanla özgürlük olarak anlamaya açıkken öte yandan aynı bireyi hapsettiği dünyada yalnız bırakmıştır. Birey modernizm denilen labirentin içinde kaybolmuştur. Şairi dünyasızlaştırmıştır. Şairin kendini modernizmin dışına yani etnisiteye göndermek dışında başka seçeneği kalmamıştır.(Şafak, 2012, s.11)

Bir Akşam Konuğum Ol, Yeni Türkü; Hüznün İsyan Olur, Sıyrılıp Gelen, Grup Yorum; Hala Koynumda Resmin Onur Akın; *Kar Yangını, Benim Gezgin Kalbim, Aşk da Biter* vd. Tolga Çandar; *Kalbimin Tenhası*, Yavuz Bingöl tarafından bestelenmiştir. Şairin; 1993 yılında *Kalmasın*, 1997 yılında ise *Kül ve Kil* isimli kendi sesinden şiir okumaları albüm olarak yayımlandı.

Ahmet Telli dünyaya romantik bir pencereden bakar. O hangi şartlarda yaşarsa yaşasın hüznünü daima muhafaza etmiştir. Şiirdeki gür sesinin zıddı bir yaradılışa sahiptir. Hem ruh olarak, hem de fiziki yapı olarak şiirindeki söyleme zıttır. Prof. Dr. Petra Kappert gözlemlerini şu satırlarla ifade eder:

Şiirinin gür sesine bakılırsa, Ahmet Telli'nin boylu, poslu, gür bıyıklı, (belki de doğu Anadolu'lu), esmer bir delikanlı olduğu düşünülebilir. Bir yaz akşamı, Ankara'nın bahçeli bir lokantasında yazan arkadaşarımla yemek yerken, karşımda oturan minyon yapılı, ince çizgili, gözleri parıldayan Orta Anadolu çocuğunun olağanüstü şiirsel söyleyişinin sırrını çözmeye çalışıyordum. (Kappert, 1983, s.4)

Şair yaşamının büyük bir kesimini Ankara'da geçirmiştir. Mesleki yaşamında birkaç kez uzun süreli ayrılığı olsa da daha sonra gene bu şehre dönmüştür. Ozan âdeta bu kentle özdeşleşmiştir. Kentin tarihi onun bireysel tarihiyle denk düşer. Şairin bireysel tarihiyle ilgili Halim Şafak şunları söylemektedir:

Yazdıklarının anlattıklarının hepsinde önce insan Ahmet Telli'yi görürüz. Akabinde şiir yazan, konuşan, eyleyen Ahmet Telli ile karşılaşırız. Denebilirse şiirinde, yazdıklarında, anlattıklarında, birey olarak kendisi vardır. Bakış açısını belirginleştiren de söz konusu bireyliğidir. Her şey kendine göre ve kendinedir. Belki en çok belirtme ihtiyacı duyduğu şey bu bireyliğidir. Buysa yazıp söylediklerinin kesinliğini ortadan kaldırır. (Şafak, 2002, s.7)

Ahmet Telli, insani yönü en güçlü sanatçılardan biridir. O daima halkın yanında, halkla iç içe olmuş, onlarla üzölmüş, kederlenmiş, onlarla sevinmiştir. Tavrını daima ezilenlerden, köylülerden, işçilerden, varoşlardan yana koymuştur. Bir başka şair Özgen Seçkin'in şair hakkındaki gözlemleri şöyledir:

O bizden biri, bizim gibi yanılan, yanıtılan; yanlışlara düşen, düşürölen; ama sevince çok seven, kırılınca müthiş acı çeken bizden biri. Dostluğunu bize verdiği için, çabalarımızı çabası gördüğü için; korkaklığımızı, beceriksizliğimizi, yorgunluğumuzu bağışladığı için kırk yıldır onunla yan yanayız. Aktığı damardan akararak yine yan yana sürdüreceğiz serüvenimizi, toplumcu gerçekçi ısrarımızda haklılığımızı bilinçle tırmandıracağız.(Seçkin, 2006, s.65)

Ahmet Telli, mücadele anlayışında haksızlıklar karşısında durmayı kendisine görev saymış aydınlıkçı bir düşünce yapısına sahiptir. O gönüllü olarak kendini azınlıklar arasına dâhil eder ve bu ölkede azınlık olan ne varsa onların beden olarak da ruh olarak da yanında olur. Onlarla empati kurar. Eserlerinde azınlıkları, azınlık olarak kalmanın duygusunu başarılı şekilde yansıtır. Bu fikri ön plana çıkarmasında şairin Çerkes kökenli olmasının etkisi büyüktür. Halim Şafak'ın şairin bu yönü ile ilgili tespiti şu şekildedir:

"Her iki kitaba da giren şiirleri oluşturan asıl olgu azınlık ve düşüncesidir. Şairin azınlıklığıdır. Şair azınlık olarak kendine söz vermekte, kendine ve dünyaya oradan bakmaktadır. Kendini her anlamda azınlık olana dâhil etmektedir. Etnisite de azınlık düşüncesiyle şiirinde yer almaktadır."(Şafak, 2010, s.7)

Şairin bu düşüncesinin bütünüyle bir etnik gruba indirgenmesi mümkün değildir. O fikir olarak mazlumun, ezilenin, horlananın yanındadır. Onun hayatı mücadelenin eş anlamıdır. Yine bir başka gözlemlerle şairin bu durumu Tuğrul Keskin tarafından şu cümlelerle tasvir edilir:

"Ahmet Telli'nin hayatı sürekli bir sınavmalar toplamıdır. En derinlerden getirdiği o acıyla karışık ve artık onu kişiliğinin de bir parçasına dönüşen hüznün sanki onunla birlikte var olmuş ve bize kendisini Ahmet Telli üzerinden sezdiriyor gibidir."(Keskin, 2012, s.373)

1993 yılında şair uzun süre koruduğu sessizliğini *Kalması* isimli şiir albümü ile bozar. Bu aynı zamanda yeni bir çalışmanın habercisi olur. 1994 yılında *Çocuksun Sen* isimli eseriyle okuyucusuna yeniden merhaba der. 1997 yılında ikinci şiir okuma albümü *Kül ve Kil* şiir dinleyicisi ile buluşur. Şair kendi şiirini en iyi yorumlayan şairlerden birisi olarak anılır.

2000'li yıllar şairin en verimli olduğu evredir. 2001 yılında *Ben Hiçbir Şey Söylemedim* ve *Sulara mı Yazıldı* eserleri yayımlanır. 2003 yılında *Barbar ve Şehlâ*, 2005 yılında *Yüzünün Doğusu Gül* ve *Buradayım Sözümde* eserleri okuyucuyla buluşur. *Nidâ* 2010, *Neylersin* eseri 2012 senesinde piyasaya çıkmıştır.

Ahmet Telli yaşamı boyunca hep bir idealin peşinde koşmuş, onun için mücadele etmiştir. İlerleyen yaşına rağmen bu idealinden vazgeçmemiştir. Onun hayali dini, dili, ırkı, cinsiyeti, görüşü ne olursa olsun bu topraklar üzerinde yaşayan insanların eşit şekilde ve birlikte yaşamasıdır. Şair 2007 yılında kurulan Barış Meclisi'nin üyeleri arasında yer almıştır. Derya Çolpan da bu görüşü şu şekilde dillendirir:

"Telli, şiirlerinde ve söyleyişlerinde güçsüzle güçlünün birlikte barış içinde yaşayabileceğine dikkat çekiyor."(Çolpan, 2012, s.416)

Bugüne kadar şairin yaşadığı en büyük sıkıntı, bazı kesimlerce, muhtelif görüşlere ısrarla katılmak istenmesidir. O, muhalif bir isimdir; haksızlığa, adaletsizliğe, ezilmişliğe, görmezden gelinmişliğe daima muhaliftir. Şair Adnan Yücel'in tespiti ilgi çekicidir:

"Şairi şu görüşe bu görüşe mal etmek; bülbülü karga yerine koymak gibidir. Hele hele bir şairi, sen şu görüştesin ya da bu görüştesin diye cezalandırmak tarihin aşka ihanetinden başka bir şey olamaz."(Yücel, 2012, s.30)

Ahmet Telli'yi diğer şairlerden ayıran en belirgin fark onun hayata hüznü bir pencereden bakmasıdır. Bu durumu anlamlandırmak ve şairi daha iyi anlayabilmek için onun hayatını, yaşadıklarını iyice irdelemek gerekir. Şairin yaşadıkları, tanık oldukları,

gözlemledikleri hem onun karakterini, hem yaşama bakışını, hem de sanatını şekillendirmiştir. Bir şair duyarlılığı ile Mahmut Temizyürek, Telli ilgili şu tespitlere yer verir:

"Neden neşenin yüzü olmamıştır. Cemal Süreya'nın kimi şiirlerinde olduğu gibi diye bir soru gelebilir, ya da gelmelidir akla. Bunun nedeni tam da şiirine başlarken yaşadığı dönemin şaire dayattığı durumda buluyorum. Bu dayatmaya verilen içten tepkide."(Temizyürek, 2011, s.53)

Sanatçı devrini, toprağını, modern sanatın gereklerini kavramış ve özümsemiştir. Onda yeşeren her şiir bu coğrafyanın farklı bir kokusunu taşır. Dallarındaki her cümle yeni bir duyarlılığı, yeni bir kavrayışı ifade eder. İsmail Mert Başat ise şairin profilini şu şekilde çizer:

"Toprağını gerçekten özümsemiş, çağını tartışmasız yakalamış, yüreğiyle beynini bütünleştirmiş, az sayıdaki aydınımızdan biri Ahmet Telli. Ve o çelimsiz görünümüne o kadar dost, o kadar kocaman yüreği nasıl da sığdırmıştır. Mademki insan insanayız, bunlar da konulmalı ortaya; üstelik şimdi sırasıdır."(Başat,1983,s.35)

Otuzdan fazla şiiri Almanca ve İngilizceye çevrilen Ahmet Telli, 1992'den sonra Almanya, Hollanda, İsviçre, Avustralya ve İngiltere gibi ülkelerde Türk şiiri ve çokkültürlülük üzerine konuşmalar yaptı. Çeşitli etkinliklere katıldı.

Şairin 2010 yılında Nidâ isimli eserine şiir dalında, Antalya Altın Portakal ödülü verildi. Ödülün gerekçesi ise şöyle açıklandı: Ülkenin yakın tarihinde yaşanan toplumsal ve bireysel acıları kendine özgü lirizmiyle işlemede gösterdiği başarıyı aynı tarihsel kesitte kaybolan yitirilen tükenmeye yüz tutan toplumsal, kültürel ve varoluşsal değerlerin talihsiz yargısına duyduğu tepkiyi şiirsel biçimlere dönüştürürken de tekrarlayan, açıkça izlenebilir şahsî itirazını şefkat, merhamet ve süreklilik duygusunu yitirmemenin lirik yollarını ustalıklı kurularak ortaya koyan ayırıksı şiiri dolayısıyla verilmiştir.

Şair evlidir ve yaşamını Ankara'da sürdürmektedir. Bazen cılız, bazen de güçlü bir nidâ ile doğru bildiğini, Türkiye'nin dört bir yanına haykırmaktadır.

Eserleri

Şiir

Yangın Yılları (1979)

Hüznün İsyan Olur (1979)

Dövüşen Anlatsın (1980)

Saklı Kalan (1981)

Su Çürüdü (1982)

Belki Yine Gelirim (1984)

Çocuksun Sen (1994)

Kalbim Unut Bu Şiiri (1994) (Şiirlerinden Seçmeler)

Yüzünün Doğusu Gül (1994) (Şiirlerinden Seçmeler)

Barbar ve Şehlâ (2003)

Nidâ (2010)

Nesir

Ben Hiçbir Şey Söylemedim (2001)

Sulara mı Yazıldı (2001)

Buradayım Sözümde (2005)

Neylersin (2012)

Arkadaşlık Günleriydi (Yayıma Hazırlanıyor)

Kendi Sesinden Şiir Yorumları

Kalmasın (1993)

Kül ve Kil (1997)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHMET TELLİ'NİN SANATI

Ahmet Telli'nin sanat yaşamı elli yılı aşan uzun bir yolculuktur. Bu yolculukta değişen, yenileşen, kendi sesini arayan, değiştikçe olgunlaşan bir sanat akışının tanığı oluruz. Şair ilk şiirini 1960'lı yıllarda yayımlar, henüz on beş yaşındadır. Bu dönem toplumsal gerçekçi şiirin güç kazandığı yıllardır. Bu durum şairi de etkiler ve bu yıllarda yayımlanan, yazılan ama yayımlanmayan eserlerde hem bu anlayışın hem de dönemin öne çıkan sanatçılarının etkisi yadsınamaz.

Türk şiirinde, özellikle Cumhuriyet Döneminde şairleri çeşitli anlayışlar etrafında gruplamak, kuşak şeklinde ifade etmek edebiyat tarihçilerimiz tarafından uygulanan yaygın bir anlayıştır. Ahmet Telli'nin de hangi kuşağa ait olduğuna dair farklı tartışmalar vardır. Ali İhsan Mihçı'nın değerlendirmesinde ifade ettiği gibi onun şiirle asıl münasebeti 1970'li yılların ikinci dönemine denk gelir:

1960'lı yıllardan beri şiir yayımlayan, ama o sıralar daha çok eleştirmen yanı ön plana çıkan; şiiri temel uğraşı alanı olarak seçmesi, sanırım 1970'li yılların ikinci yarısında Türkiye Yazıları'nın çalışma kurulunda üstlendiği görevle görünür duruma gelen ve 1979-1983 arasına Yangın Yılları'nı, Hüznün İsyan Olur'u, Dövüşen Anlatsın'ı, Saklı Kalan'ı, Su Çürüdü'yü sığdırarak, kaliteden fire vermeksizin üretken bir şair olunabileceğini gösteren, bu arada kimi ödüllerin seçici kurullarınca "özendirilen" ve "övgüye değer bulunan" şair Telli, gözlerinde hüznü ve onun zıddını çiçekleyerek "Telli şiirini" kurma çabasını sürdürmektedir. Yani yaşamaktadır. (Mihçı, 1983, s.15)

Ahmet Telli, 1960'larda şiire başlamasına karşın asıl etkinliğini 1970'li yıllarda gösterir. Önce özellikle eleştiri yazılarıyla ismini duyurur ve bu alanda ödül alır. Daha sonra şiire yoğunlaşır. Bu yüzden genel kanı, onun yetmiş kuşağı içinde şeklidir. Lakin şair bu kuşağın özelliklerini birebir yansıtmaz. Bazı özellikleriyle kuşağa yaklaşırsa da kimi özellikleriyle ayrı bir çizgi taşır. Didem Gülçin Erdem'in değindiği nokta da aynı ifadeleri taşır:

Ahmet Telli şiirinin 70 kuşağı şiiri içinde özel ve başka bir yere sahip olmasının nedenlerinden biri de, devrimci söyleyişin sesli tavrına inat, kendi alfabesine sırtını dayayan bir şiir olmasıdır. Buyurgan bir tavır yoktur şiirlerinde. Duyarlık alanı, bayağılaşan söylemlerle kesişmez. Yaptığı kişisel tarihten hareketle toplumsal olana varmaktadır. (Erdem, 2012, s.476)

Bu konuda çeşitli fikirler ortaya kinsa da, ortada olan şey, onun bu dönemde eser vermesine rağmen, bazı özellikleriyle 70 Kuşağı şiirinin özelliklerini barındırsa da, daha farklı bir anlayışı ortaya koyduğudur. O toplumsal hareketin egemen olduğu bu

dönemde bireysel yanını da anlatan eserler vermiştir. Bu çizgisini, muhalif tavrını gittikçe netleştirmiş, sonraki yıllarda tamamen bağımsızlaştırmıştır. Kendisiyle yapılan söyleşiler ve kaleme aldığı yazılarda bunu net şekilde ifade etmiştir.

Türkçe yazılan şiir oldukça çeşitlendi, çeşitleniyor. Tutucu beğenilerin tedirginliğine karşın gittikçe zenginleşen şiirimiz, geleneğe yaslananlar olduğu kadar, deneyse açılımlara da akışkanlık sağlamakta. Artık edebiyat tarihçilerinin adlandırmalarına sığmıyor günümüz şiiri. Kuşak ve akım kavramlarıyla şiir eleştirisine soyunan eleştirmenin de akli karışmış durumda. Bundan olacak ki; hemen her şiir eleştirmeni, yeni bir adı anmaktan ürüyor, korkuyor, çekiniyor. (Telli,2005)

Bazı şeyleri o yıllarda eksik kavramış olabiliriz. Ama bizi bir potada aynılaştırmayı amaçlayan övgülere "Hayır!" demedikçe ve samimiyetimizle alay edenlerin iki yüzlülüğünü sergilemedikçe bu "kuşak", belimizden çıkarılıp boğazımıza bir idam ipi gibi geçirilmeye devam edecektir sanıyorum. Hayır, hiçbir kuşağa ait değilim...Evet, 70'li yıllarda şiir yayımlamaya çalışan biriyim...Ben öyle sanıyorum ve böyle düşünüyorum.(Telli ,2000, s.22)

Bu dönemde Ahmet Telli ve bazı yazarlar dönemin yazınsal otoriteleri tarafından uzunca yıllar görmezden gelinmiş, birbiri ardına verdiği birçok eser yok sayılmıştır. Onun bireysel kalma, muhalif olma tavrı hem yazınsal iktidar, hem de kendi yol arkadaşları tarafından yadırganmıştır. Şairin ideolojisi, poetikası değişse de onun şiiri yüceltme çabası hiç değişmemiştir. Bu durum Hilmi Yavuz tarafından şu şekilde dikkatlere sunulmaktadır:

Genç arkadaşların şiiri ciddiye aldıklarını görüyorum; bu yüzden de şiiri ciddiye aldıklarını bildiğim genç şairlerden söz etmeyi özellikle önemsiyorum. Bu şairler ödüller almadılar, ya da aldıysa bile, kendilerinden gereğince söz ettiremediler. Bu arkadaşlardan bazıları, dergilerde şiirlerini yayımlatmakta güçlük çekiyorlar. Onları ve onlar gibilerini savunmak, bir bakıma geleceğin Türk şiirini savunmak diye düşünüyorum. Bakın bir Hüseyin Yurttaş, bir Ahmet Telli (Yaşları otuzun üzerinde olmasına karşın) yazınsal iktidarın dışında kalmışlardır. Yeteneklerine, şiir sorunlarına yaklaşımlarına karşın. Neden? (Yavuz, 1981, s.64)

Ahmet Telli'nin sanatına dair önemli noktalardan biri de toplumsal gerçekçiliğidir. Şiire başladığı ilk zamanlarda hâkim olan bu anlayışın onu da etkilediğine kuşku yoktur. Hatta ilk yazılarında ve şiirlerinde bu anlayışın etkisini görmek zor olmayacaktır. Ama onun sanatı evrilen, değişen, olgunlaşan, kendine yeni mecralar arayan bir özellik taşır. Bu etkileri de etkisinde kaldığı sanatçılar gibi kısa sürede sanat potasında eritip kaynaştırmayı başarmıştır. Asım Bezirci'nin konuya bakışı şöyledir:

Toplumcu dünya görüşüne yaslanan Ahmet Telli insanı anlatırken, salt bir gözlemci/tutanakçı kalmak istemiyor, onu aydınlatıp dönüştürmeyi de amaçlıyor, öyleyken bu tehlikeli yolda şiiri terk etmiyor. Düşünceyi –çaydaki şeker gibi- şiirde eritiyor. Bunu gerçekleştirirken belirli bir şiir akımına, türüne ve ustasına bağlanmıyor, hepsinden de

yararlanmış olsa bile, belli etmiyor. Böylece aldığı çeşitli etkileri özümlediğini doğrulamış oluyor. Geleceğe sırt çevirmiyor, ama onu aşarak, yeni, kendine özgü bir şiire ulaşmayı da gözden kaçırmıyor. (Bezirci ,1998, s.105)

Nitekim yaptığı bir söyleşide bununla ilgili olarak önemli bir noktaya değiniyor Ahmet Telli. Bu açıklama aynı zamanda ondaki sanatsal değişimin, sorgulamanın, sanatı yeniden kurgulamanın ipuçlarını vermektedir. O her sanatsal kıvrımdan sonra sanatını kurgulamanın ve şiiri bir itiraz ünlemi olarak kullanmanın peşindedir. Her şey değişse de sanatına dair bu özelliğini ısrarla sürdürmüştür.

Toplumsal gerçekçiliğe gelince, geçmişte benim de sıcak baktığım bir dönem olmuştur. Bugün aynı noktada olmadığımı açıklıkla söylüyorum. Çünkü bırakalım toplumculuğu, ben gerçekliğin tartışılmasından yanayım. Gerçeklik bir yutturmacadır. Bulduğumuz yere, bastığımız zemine göre değişen bir olgudur gerçeklik. Eğer şiir gerçeğe bağlı olarak üretilecekse, kendi doğasına aykırı düşüyor demektir. Yani bir egemenliğe boyun eğiyor demektir. Bense şiirin bütün egemenliklere karşı durması gerektiğini savunuyorum. (Özen,1995,)

Şair için aslolan şey şiirdir. Sanat anlayışı, kullandığı kavramlar, etkilendiği sanatsal yaklaşımlar değişmekle birlikte onun sanatı yüceltme kaygısı değişmemiştir. Şiirine düşüncesini ustaca yedirmiştir. O bu muhalif tavrını daima korumuş elli yılı aşkın sürede de bu tavrında ısrarcı olmuştur. Onun toplumcu tavrı da yapay bir toplumculuk değildir. Çağında yaşananlara gösterdiği reflektir. Bu yüzden toplumcu gerçekçi anlayışı, daha doğrusu toplumcu tavrı sürekli değildir. Bu konuda en dikkat çekici tespiti Doğan Hızlan yapar:

"Telli şiirini, şiir dilini oluştururken 'bireysel' kaynaklarından hareket ediyor. Onun toplumsalcılığı da, bireyselciliği de belli bir grubun, akımın, kuşağın anlayışına göre değil, kendine ve içinde bulunduğu çağa göredir." (Hızlan, 2012, s.19)

Telli'nin eserlerindeki gerçeklik onun yaşadığı dönemde gerçekleşen olaylara ve tanıklığına dayanır. Bu duruma eser isimlerinde de sık sık rastlarız. Yangın Yılları, Su Çürüdü, Hüznün İsyân Olur vd. Şair tanıklık ettiği her şeyi bir tarihçi titizliğiyle şiirsel yapı içinde kaydeder. Gelecek nesillerin de bundan haberdar olmasını sağlar. Ahmet Çakmak'ın konuya dair değerlendirmesi şöyledir:

Gerçeklik algısı, A.Telli şiirinde yapay bir olgu olarak değil, bizatihi tanıklığın bir yansıması olarak çıkar karşımıza. Bizler adına tanıklık eder tarihe, şiir adına. Toplumculuk olsun diye değil, doğal refleks olarak. Kimsenin cesaret edemediği, netameli konularda hem de. Dağın tarihinden başlamak üzere, sesini soluğumuza katarak, şiirinde hiç eksik etmediği ritimle. (Çakmak, 2010, s.22)

Şair eserlerinde toplumsal çıkmazları, milletin içine çekildiği cehennemi, yaşanan ve anlatılmayan ne varsa her şeyi bir bir anlatmıştır. Özellikle ilk dönem eserlerinde bu oldukça belirgindir. Bunu yaparken dönemin şiir anlayışına yakın dursa da, o bireysel bir pencereden bakar dünyaya. Nitekim bu toplumsal olaylar 12 Eylül ile

sona erince onun da bu çizgisini değiştirdiğini görürüz. O aslında dönemsel olarak yaşadıklarını şiirin süzgecinden geçirerek anlatmıştır. Muzaffer İlhan Erdost'un konuya yaklaşımı şöyledir:

Ahmet Telli'nin Saklı Kalan'da ve Su Çürüdü'de, toplumun içerisine çekildiği sorunla iç içe olması, onun okurla daha geniş ölçüde buluşmasının nedenlerinden biri oldu. Ama onun şiirini, daha etkin yapan etkenlerden biri, bence, Telli'nin kendisinin, toplumsal ilgi alanının öznelerinden biri olması, ve bunu, şiirinde damıtmasıdır. (Erdost, 1983, s.43)

Ahmet Telli, kendi kuşağının çekingenliğini, mahcupluğunu, içine kapalı oluşunu şu şekilde tarif eder. Bu durum aslında şairin en önemli yanını da ortaya koymaktadır.

"Bizim kuşak utangaç ve mahcup bir kuşaktı. Belki bu yüzden yazdıklarımızı birilerine göstermeye, onların düşüncelerini öğrenmeye çekinirdik. Siz sorunca bir kez daha anımsadım: Sarı okul defterlerine yazdığım şiirleri köşe bucak sakladığımı, en yakın arkadaşlarıma bile göstermediğimi söyleyebilirim." (Telli, 2012, s.5)

Ahmet Telli'nin şiirindeki bir başka yön, onun şiirinin kaynaklarıdır. Bu güne kadar değişen, kıvrılan, yeni mecralara sürüklenen sanat anlayışı her uğradığı yerden sanatına yeni bir boyut katmıştır. Şairin araştırmacı ve öğretmen kimliği onun birçok kaynağı aynı anda tanınmasına ve şiirinde az ya da çok kullanmasına vesile olmuştur. Tacim Çiçek'in şairin bu çok yönlülüğü ile ilgili değerlendirmesi şu şekildedir:

Ben dünyaya gelen her insanı, özellikle şairi, yazarı yerüstüne çıkan bir "su"ya benzetiyorum. Nasıl ki bu su zamanla ırmağa dönüşüyorsa, bir gerçek şair de, yazdıkları kendisi olduğundan, her kitabıyla kendisine başka başka sular katsa da o yoluna aynı ırmak olarak devam ediyor. Yatağını derinleştiriyor ve dünyanın kendisine benzeyen ırmaklarıyla buluşmak için denizlere akıyor. Bu yüzden kaç kitabı olursa olsun böyle şairler "aynı şiiri" yazar. İşte bundandır ki Ahmet Telli bütünüyle "sevda şairi" olarak adlandırılabilir. Çünkü sevda sözcüğünün geçmediği hiçbir şiiri yok gibi. (Çiçek, 2004, s.31)

Bu tespit oldukça doğrudur. Onun değişen, yenileşen, akımını güçlendiren şiiri; zaman zaman yeni kavramları şiirine eklese de, bu kavramlar ilk eserinden beri şiirine kaynaklık eder. Bu sevdanın niteliği zaman zaman değişse de şiirinde daima vardır.

Öğretmenlik yıllarında bir müddet kaldığı doğu, onun etnik duyarlılığına katkıda bulunmuştur. Bunun yanında şiirlerinde bol bol kullandığı efsaneler, masal, masal anlatma geleneği gene bu yıllarda başvurduğu kaynaklardır. Zira bu kavramlar onun kökleri ve çocukluk döneminden gelen kaynaklarıdır. Tahkiye geleneği ve tarihe not düşme kaygısı ilk dönem eserlerinde öne çıkar. Asuman Susam'ın konuya yaklaşımı şu şekildedir:

Anadolu'nun genelinde gözlenen; ama Doğu'da yakın tarihe kadar gücünü kuvvetle hissettiren tahkiye geleneğinden şair, büyük ölçüde etkilenmiş ve esinlenmiştir. Dengbejler, masal ve hikâye anlatıcıları şaire göre bir nevi vakanüvistir, kayıt düşürürler tarihe. Modern

yaşamın içindeki tarihçilerin görevini üstlenmişlerdir, diyebiliriz onlar için. İşte şair de kendini bir tarihçi gibi duyumsar, gördüğünü, tanıklık ettiğini kayıt altına almak ister. (Susam,2010,s.43)

Bu dönemde gene kırsal yaşamın Telli'nin şiirinde yoğun olarak varlığını duyumsarız. Bununla birlikte söyleminin sosyalist gerçekçi bir hale yaklaştığına tanık oluruz. Bununla şairin, 1940 Toplumcu Kuşağına yaklaştığını görürüz. Bununla birlikte şiirinde imgelerin de varlığını duyumsarız. Bu durum şairin, o yıllarda hâkim olan İkinci Yeni sanat anlayışının yörüngesinde olduğunun kanıtıdır. Bu dönem eserlerinde güncelin ve tarihsel olanın başarılı şekilde, aynı potada yoğrulduğu görülür. Halim Şafak'ın konuya dair yaklaşımı şöyledir:

Doğululuk, Siirt'te geçen günlerinin ve o günlerin şiirine yansımaları olarak görülmeli. Karşımıza çıkan Ahmet Arif'e ve Enver Gökçe'ye yakınlaşmaya, yakın durmaya çalışan bir şiidir. Dövüşen Anlatsın'da, güncellikten çok tarihselliğin ya da her ikisinin birlikteliği söz konusu edilebilir. Bu da sosyalist gerçekçi şiirle buluşmak düşüncesinden kaynaklanır. Kırsal içerikle birlikte, devrimcileşmenin sonucu olarak biçimsel kaygılardan uzaklaşma eğilimi yeniden şiirlerinde belirir. İlginçtir; bununla birlikte imgeci bir şiire doğru genişleme de başlar. O yıllarda Ankara'yı mesken tutmuş şairler kim dersiniz? Telli'nin şiirinin ağır imgeci bir çizgiye oturtmaya çalışmasının doğal olarak o yıllarda Ankara'da yaşayan İkinci Yeni'ci şairlerden kaynaklandığı söylenebilir sanıyorum. (Şafak, 1995, s.101)

Şair Ahmet Telli'nin sanatındaki en önemli kaynak politikadır. Lakin onun şiirini sadece bu kavram üzerine kurmaya çalışmak hem şiirini kısırlaştıracak, hem de bizi yanlış yorumlamaya sevk edecektir. Özellikle sanatının olgunlaşma dönemi olan 70'li yıllar siyasi olayların üst seviyeye ulaştığı dönemdir. Toplumcu gerçekçiliğin de etkisi ile onun bu konuda duyarlılığının arttığına tanık olmaktadır. Eser isimlerinin seçiminden, kullandığı kavramlara ve şiir içeriğine kadar uzunca bir süre politik konular şiirinin ana kaynaklarından biri olmayı sürdürmüştür. Ali F. Bilir'in şairin, şiirine yönelik eleştirisi şöyledir:

12 Eylül Askeri Darbesi öncesinde yazılan, toplumcu ve devrimci sayılan şiirlerin bir bölümünün "goşist" ve cuntacı bir anlayışın ürünleri olduğunu söylesek yanılmayız sanırım. O şairlerin kaç, şiirlerinin ne kadarı günümüze yetişebilmiştir? İncelendiğinde Ahmet Telli'nin o günlerde yazdığı şiirlerin çoğunda aşırı siyasal çözüm yollarını ve ani devrim eylemlerini öngören bu anlayışın mayası görülür. Okuru bilinçlendirme ve yüreklendirmek için değil, alanlarda ve salonlarda yüksek sesle okumak, dinleyicileri ajite etmek amacıyla yazılan, sese yüklü, estetik kaygı taşımayan, yüzeysel sabun köpüğü şiirlerdir bunlar. Dönemin özelliğinden dolayı, medya desteği ile gündemde yer tutması, günümüz de bile okur bulması söylediklerimizi değiştirmez. (Bilir, 2005, s.55)

Ahmet Telli bir söyleşisinde, sanatının kaynakları konusunda bize yol gösterir. Halk hikâyelerine olan ilgisini; masallarla yakınlığını, mitolojiye göndermelerini, şiirinin politik yanını ortaya koyar. Onun bu tavrı efsaneleri kullanırken ulusaldır. Mitoloji de ise durum değişir. Bu kaynaklardan evrensel olarak faydalanır. Onun sanatı

hiçbir dönemde tekdüze olmamıştır. Daima birçok beslenme kaynağı vardır. Efsane, masal, mit gibi mefhumlar da sadece kaynaklarından bir kısmını oluşturur.

Okunursa görülecektir ki, ilk kitabımdan bu yana, halk hikâyeleri, masallar, efsaneler gibi mitolojik öğeler girmiştir yazdıklarıma. Mitosların metaforik katmanları ilgi alanım olagelmıştır. Trajik olan, yaşadığımız yıllarda bir biçimde sürüyorsa, bunu olağanlaştırmaya çalışan ideolojilere karşı durmak gerekiyor. Trajedilerin sürmesi anlamında değil, bunun farkındalığının gözardı edilmemesi olarak söylüyorum bunu. Evet, şiirimde daima politik bir yan olagelmıştır, ama salt politik bir metin oldukları söylenemez. Bu, doğru bir niteleme olmaz. (Şafak, 2012, s.9)

Ahmet Telli, bu söyleşiyle bir anlamda sanatının farklı yönelimlerini ortaya koyarken, bir anlamda da sanatına ve kendisine dair yapılan eleştirilere de cevap vermektedir.

Ahmet Telli'nin sanat damarlarından bir başkası ise Rus ekolüdür. Özellikle ilk dönem eserlerinde bunu görmek mümkündür. Rus romantizmi, onun şiirlerinde kendini kuvvetle hissettirir. Yine bir başka yön ise geleneksel olanın eserlere yansımalarıdır. Şairin ilk eserlerinden beri geleneksel edebiyatla sıkı bir ilişki içinde olduğuna tanık oluruz. Modern olana yüz vermemekle beraber, moderniteyi de tamamen yadsımaz. Lakin biraz daha temkinli yaklaşır. Mahmut Temizyürek'in konuya dair tespiti şöyledir:

Telli'nin şiirinde Yahya Kemal'in bir zevk bulamadığı, Nâzım'ınsa iliklerine kadar hissettiği Rus romantizmine benzer bir romantizmi görmemek olanaksız. Bazen Yesenin kadar kederli türküler söyler, bazen Mayakovski kadar epiktir, bazen Pesternak gibi aşk sorunsalı içinde gönüllü tutsaklığın ezgileriyle gezinir. Özenle koruyup geliştirdiği şiirsel olanaksa Türkçenin kelime buluşmalarında saklı ahenktir. (Temizyürek, 1985, s.58-59)

Devralınan kültür kalıtının bir tarih bilinciyle değerlendirilmesi gerekir. Nerede yerel, nerede evrensel, nerede ileri demokratik, nerede gerici vb. Geçmişin büsbütün yadsınması düşünülemeyeceğine göre, devralınan kalıtın, insanlık kültürüne malolmuş, değerlerine sahip çıkılması da doğru bir tavidir... Çağdaş öze denk düşen her türlü geleneksel kalıttan yararlanmayı doğru hatta gerekli buluyorum. Bunun örneklerini önemli şairlerde bulmak olanaklı. Nâzım'dan Behçet Necatigil'e kadar. (Temizyürek,1985,s.70-71)

Ahmet Telli'nin öğretmen kökenli olması, aynı zamanda iyi bir okuyucu olmasını da gerektirmiştir. Bu anlamda döneminde ve kendinden önce yaşayan birçok sanatçıyı da tanımış ve özümsemiştir. Bu açıdan hem ideolojik anlamda, hem de sanatsal anlamda bazı şairlerle etkileşim halindedir. Hiç şüphe yok ki bunlardan en önemlileri Nâzım Hikmet ve Hilmi Yavuz'dur. Bu şairler Ahmet Telli'nin çekim alanındadır. Hayri K. Yetik'in konuya ilişkin saptaması şu cümlelerle su yüzüne çıkar:

Bu denli olmamakla birlikte Bedreddin üstüne yazılmış şiirlerde de konu ve değerlendiriliş aynı olmakla birlikte Nazım'ın Bedreddin Destanı'yla Hilmi Yavuz'un Bedreddin Üzerine Şiirler'de böylece aynı kimliklerin şiirleridir; aynı konuya el atmış olan Ahmet Telli'nin beklenenin tersine Nazım'ı değil de Yavuz'u anımsatması Bedreddin'e ilişkin bilginin

entelektüel bilgiye dayanmasındandır denilebilir. Telli'de bu bağlamda özgünlükten söz edilemez, ama Nazım'ın ve Yavuz'un şiirleri imzaları olmasa da onların kokusunu/tadını, biçimini barındırıyor. (Yetik, 2005, s.395)

Ahmet Telli'nin şiir kaynaklarının en önemlileri hiç kuşku yok ki halk ve divan şiiridir. O bu iki şiir anlayışının olanaklarını modern söyleyişle başarılı şekilde birleştirmiş ender şairlerdendir. Her iki anlayıştan da ses, söyleyiş, sözcük seçimleri konusunda faydalanmıştır. Modernizme mesafeli duran şair, doğal olarak geleneksel şiire yönelmiştir. İlk eserlerinden beri bu varlığı görmek mümkündür. Lakin özellikle son iki şiir kitabı; *Barbar* ve *Şehlâ* ile *Nidâ*'da tavrını geleneksel şiirden yana koymuştur. Haydar Ergülen'in konuya ilişkin değerlendirmeleri şöyledir:

"Ahmet Telli'nin şiirinde geleneğin büyük izlerini görüyorum. Yalnızca son kitapları *Barbar* ve *Şehlâ* ile *Nidâ*'da değil, ilk kitapları *Yangın Yılları* ve *Hüznün İsyân Olur*'da da." (Ergülen, 2012, s.323)

Şairin gelenekle özellikle de şiir bazında gelenekle ilişkisi çok boyutlu olsa da sanatını, sözcük seçimini etkileyen en önemli şair Şeyh Galip olmuştur. Özellikle *Barbar* ve *Şehlâ*, *Nidâ* eserlerindeki ses yapısının, iç ses zenginliğinin Şeyh Galip'i andırdığı aşikârdır. Ahmet Say'ın konuya dair dikkat çekici tespitleri vardır:

Türkiye Yazıları'nda birlikte çalıştığımız için Ahmet Telli'yi yakından tanımaya başlamıştım. Eski şiirimizi, özellikle de divan şiirini çok iyi biliyordu. Şeyh Galip hayranıydı. Şiirlerinde Şeyh Galip etkisi ne derece vardır, bilemiyorum, ama aruz veznine yaklaştığı izlenimi uyandıran, bu nedenle ilke olarak iç seslere önem verdiği şiirlerini beğeniyordum. (Say, 2009, s.62)

Halim Şafak ise konuyla ilgili olarak dikkatleri bir başka noktaya çeker. Modernizm ve gelenek arasındaki Ahmet Telli'ye. İlk eserlerinden itibaren modernist söylemle sorunlu bir ilişkisi olsa da, onu tamamen reddetmemiştir. Lakin son eserlerinde ibre gelenekten yana dönmüştür.

Ahmet Telli'nin şiiri baştan beri gelenekle modernizm arasındadır. *Nidâ*'yla arasındalık geleneğin lehine dönüşür. Ahmet Telli'nin hayatı belirleyen tek biçim hâline gelen modernizmle ilişkisi sorunlu ve olumsuz temelde olmuştur. Şiir özelinde biçim olarak modernizmi tamamen yadsımamış ama yerine başka bir biçim olan geleneği koymaya çalışmıştır. (Şafak, 1995, s.383)

Ahmet Telli'nin şiir ikliminde bir başka ilginç nokta köy-kent, kırsal yaşam-modernist yaşam ikilemidir. Kırsal yaşam onun şiirinde kentle bir başka ifadeyle modern yaşamla hep bir çekişme halindedir. Kentin yozlaşan, çürüten yaşamını şair doğaya sığınarak onarmak ister. Onun ilham kaynağı Anadolu'dur, Anadolu coğrafyasıdır. Anadolu halkının yaşamında olan her şey onun şiirinin kaynağıdır. Halk hikâyelerinden masallara, efsanelerden türkülere kadar geniş bir yelpazede Anadolu'dan faydalanır. Asuman Susam bu yoruma bir başka boyutuyla bakıyor:

Ahmet Telli şiiri kentli bir şiirdir diyemeyiz; onun şiirinin coğrafyasını daraltan, sıkboğaz eden bir sözcüktür kent. O dağların, ovaların, bildik bilmedik özgür coğrafyaların atlasıdır. Ama ne yapsın ki kent gelip çöreklenmiştir boğazına, düğüm olup kalmıştır orda; tıknafes yapmıştır onu. Tanımladığı kent Ankara'dır, Ankaralı'dır... Ahmet Telli şiirinin temel beslenme kaynağı Anadolu coğrafyası olmuştur. Bu toprağın masallarla, efsanelerle, halk hikâyeleri ile vücut bulan sesi onun şiirinde başka başka giysilerle bize yeniden görünür. (Susam, 2010, s.106-109)

Şairin şiirsel yönelimi çok boyutludur. Birçok kaynaktan beslenen bir ırmak gibi farklı tatları bir arada barındırır. O modern edebiyatın içinde var olmuş bir halk ozanıdır. Bilge tavrı, bilinçli seçimleriyle şiirini geniş bir kültürel hazinen üstüne kurar. Anadolu'dan Avustralya'ya kadar uzanan bir coğrafyada yer alan efsaneler, mitler, kahramanlık hikâyeleri, halk kültürü unsurları onun ilgi alanındadır. Bu kadar çok geniş bir birikimi şiirine taşıması onun en büyük zenginliğidir. Şiirinin eskimemesi, daima kendini yenilemesi bu durumla ilgilidir. Hayri K. Yetik de onun sanatsal kaynaklarına farklı göndermeler yapar:

Dağlardan bir cangıla yayılmış duru bir su gibi ama, daha serinkanlı olarak kutsal kitaplardan mitolojilere, Arap müziği ve klasik Ortadoğu edebiyat söyleminin dil ve söylem parçalarından çağdaş anlatılara kadar pek çok metinle söyleşim içinde geleneği modern paradigmalar ve göstergeleriyle dönüştürerek ulaştırmış, lirizmi pastoral gösterenlerini, kentle ve sistemle sorunlu ilişkisini, gurbet demese de göçerlik duygusunu, aşkla içlenmiş tarihe tanıklıkla özetlenebilecek etnik bağlılığını hâlâ koruyan modern halk ozanı duruşunu deneyimleyip biriktirmiştir...1970'lerde çekinceleri olarak yorumlanacak göndermelerine karşın toplumsal şiirin aurasında anlatımcılığa kapılmışken, 1980'lerde betimleyici yönde dengesi değişir şiirinin ve Hilmi Yavuz etkisine yorumlanacak Belki Yine Gelirim (1984) ve Çocuksun Sen'de (1994) bir yol ayrımına gelir, denemelerde bulunur. (Yetik, 2005, s.209-214-215)

Bir başka ipucu şairin bir söyleşisinde okuyucuyla buluşuyor. Ahmet Telli, sanatının kaynaklarıyla ilgili şu ifadeleri kullanıyor:

"Mitoslar, efsaneler, halk hikâyeleri, bir dilin zengin olanaklarıdır bana kalırsa. Sadece dilin mi? İmgeledikleri, çağrıştırdıkları ile her çağda yeniden yeniden farklı metaforlara açıktır bunlar. Sözcüklerin anlama, mitlerin metaforlara dönük yüzü, hangi şairin ilgisini çekmemiştir." (Doğan, 2010, s.16)

Şair ilk şiirlerinde markist felsefenin öğretilerini şiirine yansıtmıştır. Marksizmin bütün bilimlerin temelini tarihi koymasına şairde olumlu yankı bulmuş, şair eserlerinde vakanüvist edasıyla tarihe not düşmüştür. Yine şairin sınıfsal duyarlılığı da bu anlayışın etkisindedir. Çözümlemeleri, çözüm arayışları bu öğretinin rehberliğindedir. Asuman Susam'ın dikkat çektiği nokta da burasıdır:

İlk şiirlerinden bu yana Markist bir şairin sınıfsal çelişkilerini çözümlemeye, göstermeye yönelik tavrı şairin temel özelliğini oluşturmaktadır. Mark'ın "Tek bilim tarih bilmidir."

Tezinden hareketle söyleminin merkezine tarihi oturtmuş bir şairdir Ahmet Telli. Bir tarih yazıcısı gibi kendi kurgusal tarihini şiir dilinden yazmaktadır. (Susam, 2010, s.6)

Şairin son döneminde, özellikle *Nidâ* eseri ile dini yöneliminin varlığını duyumsarız. Hep mesafeli davrandığı dini duyarlık son eseriyle onun şiirinde önemli bir yere oturur. Hem Tevrat'tan alıntılarla, hem de *Veda* şiiriyle İslam inancına göndermeleriyle din mefhumunu şiirinin önemli kaynaklarından biri haline getirir. Telli'deki bu değişimi E. Bülent Yardımcı şöyle yorumlar:

"Telli'ye sormak gerekiyor. İnancı olmayan bir sanatçı yetkin eserler üretebilir mi? Yoksa içi koflaşmış bir zavallı mıdır? Buradaki inanç kavramı ille de marksizme inanmak anlamı taşımıyor. Zaten Telli'de farkında bunun. O yüzden Tevrat ve Kuran'a yaslanmış." (Yardımcı, 2001)

Ahmet Telli şiirinin biçimleri konusunda zaman zaman değişikliğe gitse de bu konuda temkinlidir. Serbest şiir tarzında yazdığı şiirlerle başlayan biçim yolculuğu, bazen nesre kaysa da bu konuda çok değişkenlik göstermez. Şair birimler halinde şiirini kurar. Bazen tek mısralarla şiirindeki birimler arasında geçişkenliği artırır. Bazı eserlerinde şiir formatının nazımdan daha ziyade nesre kaydığına tanık oluruz. *Su Çürüdü* eserinde buna benzer uygulamalara giriştiğini görürüz. Mısra ve kelime tekrarlarıyla şiirinde akıcılığı artırmaktadır. Şiir dilindeki canlılığı, ahenk unsurlarına yaslanarak yaratır. Tüm bunlardan hareketle, şair kendine özgü bir ses yaratmayı başarır. Asuman Susam'ın konuya yaklaşımı şu şekildedir:

Ahmet Telli, şiirinin biçim özellikleri bakımından klasik bir şairdir. Yeni biçim arayışları konusunda temkinli ve tedirgindir. O nedenle geleneksel dize kalıpları, ritim ve ahenk unsurları arasında güvende hisseder kendini. Ama onlarla yeni ve kendine ait olan bir ses yakalamaktır tüm gayreti. Bunu da başarmış bir şairdir Telli. Bu son şiirlerinde de bu özelliğini sürdürür; ancak dizelerin kurgusu da kuruluşu da dolayısıyla şiirin müziği de değişmiştir. Nihavent bir çığlık olmaktan çıkıp Saba'nın dingin su sesi akışına bırakmıştır kendini. (Susam, 2010, s.81)

Şair serbest şiirin olanaklarından olabildiğince faydalanıyor. Kafiye düşürmeye gayret etmiyor. Şiir dilinde olan devingenlik şiir biçimlerine de yansıyor zaman zaman. Dize kırmalarla şiirine akışkanlık kazandırıyor. Hem mısraları birbirine bağlayarak bütünlük birime bütünlük kazandırıyor hem de şiirin akışını hızlandırıyor. İsmail Mert Başat ondaki bu durumu şöyle yorumlar:

Ahmet Telli şiiri, hem yapısı içinde devinen hem de okura dönük yüzünde harekete açılan şiirdir. Bu ise şiirini kuran dinamiklerin nitelikleriyle uyumludur. *Nidâ*'da bu devinimler çoğulluğu daha arka planda tutulmuş ve bu çoğulluktan iki ayrı bileşke oluşturulmuştur. Bileşkelerden birisi, tay delişmenliğinin içinden akar, diğeri bir abdal'ın sakin, dingin yürüyüşündeki kuntluğun ardından gider. (Başat, 2012, s.99-100)

Ahmet Telli'nin şiirleri bazen inişli çıkışlı bazen de bir tayın yürüyüşü gibi ahenkli ve dingindir. Şiirinin şekli, anlattığı içerikle oldukça uyumludur. Şiirinin

şeklindeki bu devinim, onun nidâsının gücüyle ilgilidir. Haykırdığı anlarda şiiri inişli çıkışlı bir şekil gösterirken, dingin anlarda ise düz bir akış sağlar. Şairin şiirinin, biçim ve içerik arasındaki bu sıkı ilişki onun kelime seçimindeki ustalığından kaynaklanır. O şiirindeki her unsuru titizlikle seçip birbiriyle başarılı şekilde kaynaştırmıştır. İsmail Mert Başat'ın konuya eğilimi şu şekilde gün yüzüne çıkar:

Benim ozan Ahmet Telli için de özellikle belirtmek istediğim bir şey var: Şiirimizde "kuyumcu ustası" bolluğuna karşı Ahmet Telli, benim gözümde hep, temelini çok sağlam kuran, tuğlaları aynı sağlamlıkta yükselten ve ürününe yüreğini de beynini de mutlaka katan, gerçek bir "yapı ustası" niteliğiyle büyük önem taşımıştır. Sanırım şiirimize yalın, müthiş kıvıltılı, kendine özgü ve üstün bir estetik görünümü birlikte getiren daha nice yapı ustasına, daha pek çok Ahmet Telli'ye muhtaçtır. (Başat, 1983 ,s.35)

Ahmet Telli şiirsel yapıda ve içerikte bazı unsurlara ayrıcalık tanıyıp onları ön plana çıkarmaz. Hatta bu öğelerin varlığından ziyade aralarındaki ilişkiyi, uyumu önemser. Şair, Sennur Sezerle bir söyleşisinde de bunu açıkça ortaya koyar.

Önemli olan ve tartışılması gereken yan, öğeler arasındaki ilişkidir. Bu ilişkinin niteliğidir. Bu açıdan bakıldığında, söz konusu öğelerden herhangi birini önemsediyimi söyleyemem. Önemseydiğim şey aralarındaki ilişkidir. Ancak şöyle bir dum var: Yaşadığım topluma, ilişkilere ve bu ilişkilerin biçimlediği insana tanıklık etmek, giderek de insanın dönüştürülme çabasına katkıda bulunmak gibi bir amacım var. Bu nedenle önüme çıkan her olaydan, her ayrıntıdan ya da iç dünyamdaki her kıvıltıdan şiir üretmem söz konusu değil. Çünkü şiir ne bir tutanak ne de bir iç dökmedir. (Sezer, 1982, s.144)

Ahmet Telli, şiirinde hem imgelere hem de simgelere şiirinde yer vermiştir. Ama şiirini bu iki kavram üzerine kurmaktan da itina ile kaçınmıştır. Anlatımını daha güçlü hale getirmek, anlatımın etkisini artırmak amacıyla ilk şiirlerin de sıkça simgeye başvurmuştur. Son eserlerinde ise daha çok imgeye yönelmiştir. Asuman Susam'ın konuyla ilgili dikkat çektiği noktalar şunlardır:

"Simgelere yaslanan bir şiir olmakla simgeci değildir bu şiirler. Evet, simgeler çok katlı okumalara olanak verir şiirlerde ama simgeciliğin kapalılığı yoktur. Belli bir toplumsal bağlamın kanıksanmış ve kalıplaşmış simgelerinin yeni anlam yüklenmeleriyle kullanımını daha çok söz konusu olan." (Susam, 2010, s.94)

Susam'ın tespiti böyle olsa da özellikle 1970'li yıllarda yazılan şiirin klişe kullanımına şairin de zaman zaman yaklaştığına tanık oluruz. Şiirsel serüveninde 2000'li yıllardan sonra ise daha çok imgeye yöneldiği açıktır. Konuyla ilgili olarak İsmail Mert Başat ise şu değerlendirmeyi yapar:

"Ahmet Telli şiiri imge kullanan ama 'imgeci' olmayan bir tutumu korumuştur. Son döneminde ise imge kullanımının arttığı görülür." (Başat, 2012, s.96)

Şair sanat ütopyasını, kendi şiirinin ve nesir yazılarının içinde eritmeyi başarmıştır. Bunu yaparken sık sık göndermeler yaptığına şahit oluruz. Bu telmihlerin

onun anlayışını yansıtmaya yönüyle de önemi büyüktür. Sanatsal serüveni sonunda şair, her şeye karşı olma anlayışını geliştirir. Bunu ifade ederken de bazen epik söylemin bazen de lirik söylemin olanaklarından faydalanır. Asuman Susam şairin sanat anlayışı ile ilgili şu noktaların önemini vurgular:

Telli'nin liriklerine daha ilk şiirlerden epik bir edânın sızmış olduğunu söyleyebiliriz. Daha sonraki şiirlerinde de tekrar tekrar altını hem sözcük ve imgelerle hem de söyleyişle çizdiği epik/lirik söylem, destan geleneğinin, halk hikayeciliğinin izlerini taşır, geleneği bize anımsatır... Şiirde metinlerarasılığın en kullanışlı yolu olan telmihlere sıkça başvurur şair. Art zamanlı ve eş zamanlı okumalara açık bir şiirdir. O yüzden şiirin zenginliğinin önemli noktalarından birisi bu özelliği oluşturur... Ahmet Telli şiiri, içinde ütopyasını taşıyan bir şiirdir. O nedenle bu kavram, sözcük olarak sık tekrarlanmasa da bir fikir olarak kendini hissettirir. Şairin tarih algısı, şimdiki zamanla kurduğu ilişki, şiirin ve şairin sisteme ve her şeye dair bir karşı duruş geliştirmesi gerektiğine olan inancı zaten dizeleriyle, kendi kozasını ören bir ütopyaya bizi götürür. (Susam, 2010, s.13-94-160)

Ahmet Telli'nin şiirlerinde bir başka farklı unsur ise resim, fotoğraf imgesidir. Güçlü tasvir gücü nedeniyle şiirlerinde soyut bir resimle bizi baş başa bırakır. Şair bu kavramlarla şiirin iç içe olduğunun farkındadır. Bu yüzden *Nidâ* adlı eserinde her bölümün başına bir resim eklemeyi uygun görür. O resimleri çizen Çerkes Karadağ'ın konuya dair yorumu şöyledir:

"Fotoğraf imgesinin, şiire yakınlığını en iyi bilenlerden biri o. Şiirlerinde soyut görüntüler uçuyor hissine kapılırsınız. Şair aynı zamanda güçlü bir deneme yazarı." (Karadağ, 2004, s.105)

Ahmet Telli yaşadığını şiirleştiren bir sanatçıdır. Onun sanatı ve hayat serüveni birbirini tamamlayan iki önemli parçadır. Şiire başladığı yıllardaki epik hava yerini bir derviş olgunluğuna bırakırken, bilgece söyleyiş ve lirizmini korumayı başarmıştır. Her yeni eseriyle söyleyişine yeni bir soluk getirmiş ve sanatını farklı mecralara sürükleyerek canlı tutmayı amaçlamıştır. Mahmut Temizyürek bu konuda bize farklı bir pencere açar:

Ahmet Telli'nin şiirinde bizi sağaltan, sözündeki lirizm kadar söyleyişindeki epik havadır ve bu epiğin taşıdığı tarihselliktir. İnandığını yazan olmak yetti onun için, bundan daha fazlasını ne şairlik ne ün için istedi. Bu inancın bir lirizmi vardı, bu lirizmi her vurucu sözden daha fazla korudu. Bu tutum poetikası ve etikası olmuştur. (Temizyürek, 2011, s.58)

Şair bir söyleşide bu konuyla ilgili olarak tavrını net şekilde ortaya koyar. Telli bir inancın, ömür boyu süren bir idealin şiirini yazmıştır. Yaşamı kucaklayan, okuru içine çeken ve onu değiştirmeyi hedefleyen eserler ortaya koymuştur.

"Kendi adıma 'üstüne yazı yazılsın' diye bir şiir yazmadım şimdiye kadar. Şiirim önce beni, sonra da benim dışındakileri sarsın, değiştirsün, yaşama katılmalarına yardımcı olsun istedim." (Bilen, 1985, s.65)

Bir başka söyleşi de ise sese karşı tavrını ortaya koyar. Sözcük tercihlerini ve şiir dilinde yaratmaya çalıştığı canlılığın amacını ifade eder. Özellikle *Nidâ* ile *Barbar ve Şehlâ*'da yaratmaya çalıştığı anlam zenginliği onun okura kolayca teslim olmak istemeyişi ile ilgilidir. Son eserlerinde özellikle geleneksele yaklaşmasını, tavrını dilimize yerleşmiş özcüklerden yana koymasını bu satırlarla açıklar:

Bir dilin kazanılmış güzelliklerini yitirmeye gönlüm razı olmuyor. Gerçi düz yazılarımda olabildiğince arı bir Türkçeye bağlıyım. Ama şiirde böyle bir sınır koymuyorum kendime... Kolaycı okurun beğenisine teslim olmamak gerekiyor. Anlamı yüzeyde arayan okurun, matlaşmış sezgisini harekete geçirmenin yolu, fareli köyün kavalcısı olması denemesidir galiba. Sezgisiyle davrananların peşime düşmesini isterim. Bunun için müziğe gereksinim duyduğum söylenebilir. Kaldı ki, ses ögesi, iyi şiirlerin temel özelliklerinden biridir. Bunu gerçekleştirmeyi hangi şair istemez! (Doğan, 2010, 16)

Ahmet Telli'nin şiirleri, yaşamı sağaltan, iyileştiren, toplumsal bozukluklara çözüm arayan şiirlerdir. Onun şair duyarlığı daima ezilen, dışlanan, göz önünde olmayan, toplumsal statünün dışladığı kişilerin yanında olmayı gerektiriyor. Bu tavrından hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Bu durum onun şiirinin önemli yanlarında birisidir. Şair bu insanlarla özdeşleşir ve onların yaşadıklarını yüreğinde hisseder. Sanat yaşamının başından bugüne değin birçok şey değişmesine rağmen bu tavrını ısrarla sürdürmüştür. Cevat Çapan'ın şairle ilgili öne çıkardığı nokta da budur:

"Evet, yeryüzünün özdeşleştiği insanların çektikleri acıları, uğradıkları haksızlıkları, kendine özgü bir lirizmle dile getiren Ahmet Telli, insan değerlerine, sevgiye ve doğruluğa bağlı olduğu ödünçsüz inançla sözünü etmekten çekinmediği zehirlerin bir penzehiri olarak sunuyor bize şiirlerini." (Çapan, 2012, s.30)

Şairin bu değişmez, inançlı ve kararlı tutumunun bir başka yansıması ise sözcük ve ses seçimi ile ilgilidir. Telli şiirlerinde yapay bir dilden uzak durur. Doğal dilde olan her sözcük, yaşayan her sözcük onun ilgi alanındadır. Yine unutulmuş, unutulmaya yüz tutmuş, tozlanmış sözcükleri de gün yüzüne çıkarmış, onlara yeni anlamlar yükleyerek yeniden hayat vermiştir. Bu tavrının son eserlerinde daha fazla ön plana çıktığına tanık oluruz. Asuman Susam'ın konuya dair yaklaşımı şöyledir:

"Şairin tipik özelliklerinden biri kendi kıldığı, kendine seçtiği sözcükleriyle şiir serüveninin başından sonuna onlarla yürümesidir. Bu yürüyüşün önemli bir yanı da yaşam değişirken, şair ve şiiri değişirken birlikte yürüdüğü sözcüklerin değil; ama onlara yüklediği anlamların değişmesidir." (Susam, 2010, s.119)

Telli'in bu tavrı cümle yapısına ve şiirin yapısına da yansır. Özenle seçtiği her sözcük cümlelerinde özgün bir uyumu ve cümle yapısını oluşturur. Cümleler ise şiirini oluşturur. Okur onun her şiiriyle farklı bir yolculuğa çıkar. İlk şiirinden itibaren okunduğunda ise onun sanatsal yolculuğunun farkına varır. Bu yolculuktaki duraklarını, yol ağzlarını, çıkmazlarını, değişimlerini bu serüvende görmek mümkündür. Mustafa Albayrak konuya farklı bir boyut getirir:

Özellikle Ahmet Telli'nin şiirindeki ilk dizeler oldukça yoğunlaştırılmış, kendine has şekli okuru diğer dizelere tatlı bir yolculuğa hazırlar. Eğer, ilk dizelerdeki bilinci devreye sokup, şiiri yorumlamaya kalkanlar olursa da pek müsaade etmez buna. Çünkü seçilen her sözcüğün türlü halleri, anlamları, işlevleri olduğu gibi estetiği de vardır. (Albayrak, 2009, s.40)

Ahmet Telli, şiiriyle kendi kuşağını da, sonraki kuşakları da rahatlıkla kucaklayabilen ender şairlerdendir. Bunda anlattıklarının sahiciliği kadar yaşadıklarını biriktirmenin ve her biriktirdiği hatırayla şiirine yeni bir ses katmasının etkisi büyüktür. Kullandığı dil, şiir anlayışı, hayatı yakalama başarısı şairin farklı kuşaklar tarafından okunması ve sevilmesi sonucunu doğurmuştur. Ülkesinde yaşayan her birey şair için değerli olmuştur. Okurda onun bu ilgisini karşılıksız bırakmamıştır. Bir başka şair Şükrü Erbaş durumu şöyle yorumluyor:

Yetinme duygusuyla bizi iğdiş eden bu hayattan daha büyük bir yaşam imgesi. Mevlana'nın "umutsuzlukta en büyük umut vardır" sözünü doğrulayan, bize ömrümüzü sevdiiren bir yaşama hüznü. Ve bunların yüksek sesli imgelerle geniş çağrışımlara yaslandığı şiir dili... Ahmet Telli şiirinin bunca sevilmesindeki giz ve gerçek olsa diye düşünüyorum. Yetmiyor, "dönemsel bir duyarlığa" denk gelmesi mi, bunca sevginin nedeni kuşkusunu aralıyorum. (Erbaş, 2001, s.6)

Şairin okuruyla iletişimi, okurun neden şaire bu kadar ilgi gösterdiğine dair başka bir bakış açısı ise Asuman Susam'ın satırlarında belirir. Susam' göre şairin içtenliği ve dürüst tavrı okuyucu da olumlu yankı bulur.

"Telli, şiir okurunun en güvendiği, içerden hissettiği şairlerdendir. Bunun nedeni söylemin içtenliği ve dürüstlüğüdür. Bu çabası estetik hedeflerin önüne hiçbir zaman geçmemiştir. Bir dostu yapılan itiraflardır sanki bu şiirler." (Susam, 2010, s.55)

Ahmet Telli, şiir yolculuğunda toplumsal yaşamda olan her şeyi şiirine konu eder. Efsaneler, mitolojik kavramlar, halk hikâyeleri, tarih, siyaset, müzik, yaşananlar, dahası insan. Şair, konu seçerken insana dokunmayı, insanı şiirsel alana çekmeyi başarmıştır. Konu yelpazesi oldukça geniş olmasına rağmen zaman zaman aynı konuyu farklı yönleriyle okuyucusuna sunmuştur. Veysel Çolak şu değerlendirmeyi yapıyor:

Konu tektir Ahmet Telli'de. Ya da tek tek konuları vardır. Sınırladığı konuya değişik yönlerden yaklaşır. Ele aldığı eksiksiz koyar ortaya. Bilinçli bir yaklaşımdır bu, bir yoğunlaşma. Sanıyorum bu tutumu, "konu yoğunlaşması" diye adlandırabiliriz. Ahmet Telli'nin şiirinde en çok dikkati çeken noktalardan biri de budur. (Çolak, 1983, s.11)

Şair yaşadığı, anlattığı, duyurduğu her şeyi şiirsel, sanatsal sınırlar içinde yapar. Hem nesir hem de nazım eserlerinde bu böyledir. Şiir onun için değerlidir ve şiiri yüceltme kaygısını daima muhafaza etmiştir. Şiiri anlattıklarına mahkûm etmemiştir. Aksine ne anlatırsa anlatsın bunu şiirin sınırları içinde yapmıştır. Doğan Hızlan da bu konuya dikkat çeker:

"Ahmet Telli'nin şiire olan saygısı, ona biricik davranışı, şairin önemli bir yanı. Şiiri birçok yan unsurdan ayıklıyor ama onları yok saymıyor; sadece, şiirin özgün konumunu korumak amacını güdüyor." (Hızlan, 2012, s.14)

Özellikle 1970'li yılların şiiri toplumcu nitelik göstermesi bakımından kendi döneminden olduğu gibi, diğer dönemlerden de ayrılıyordu. Ahmet Telli ise hem toplumcu yanını hem de bireysel yanını aynı anda yansıtmaya yönüyle diğer şairlerden ayrılır. Onun şiirinde aynı anda toplumsallığı da bireyselliği de bulabiliriz. Toplumcu nitelik taşıyan şiirlerinde anlatımdaki tekdüzeliği, kuruluşu aşmak için doğayı bol bol şiirine davet eder. Hüseyin Atabaş'ın konuya yaklaşımı şöyledir:

Ahmet Telli şair olarak gerek toplumsal, gerekse bireysel çizgideki önerilerini doğal olarak geleceğe yönelik yapar, çünkü şiirin işlevinin toplumsal olması görüşünü temel alır. Bu nedenle de, şiiri kuru bir öneri metinleri olmaktan kurtarmak için, estetik bağlamda insanı bireysel ve doğa durumlarıyla zenginleştirir. (Atabaş, 2005, s.21)

Ahmet Telli, gerçek yaşamın aynasıdır. Yaşadıklarıyla, yaptıklarıyla, tanık olduklarıyla ülkenin bireysel tarihidir. Bu tanıklığı şiirler yazarak ortaya koyar. Tarihsel metinler yazmaz; lakin şiirlerle tarihe not düşmeyi başarmıştır. Ülkenin yakın tarihinde yaşanan siyasi ve sosyal olaylar anında onda yankı bulmuştur. Bu yönüyle de genç kuşakların ilgi alanı olmuştur. Şair yaşamın her alanını anlatarak kalıcı olabilmiş ender sanatçılardandır. İsmail Mert Başat benzer bir görüşü bizimle paylaşır:

Demek ki, Ahmet Telli'nin yazıp-söyledikleri ve bunların arka planında hayatın içindeki duruşu, hızla devinip-değişen koşullara karşın farklı genç kuşakların kendi ayakları üzerinde dikilmeye çalışarak başlattıkları "reel" hayata yolculuk serüvenlerinde bir ortak payda, bir uğrak oluşturmaktadır; sanırım Ahmet Telli'yi kalıcı kılan da budur. (Başat, 2001, s.4)

Şairin günceli şiirine çağırması ve politik yanın varlığı onun sanatında hiç kuşkusuz en fazla eleştirilen noktadır. Bu durumun Telli'nin şiirindeki estetiği ikinci plana düşürdüğü diğer bir eleştiri noktasıdır. Ahmet Çakmak'ın konuya dair tespiti şöyledir:

Şiirine yöneltelen eleştirilerde güncelin/siyasalin etkisinden çıkamadığı, şiirinin şiir olma estetiğinden uzak olduğu söylene de aksine güncel olanı kalıcı olana ulaştırmayı başarmış ender şairlerdendir. Hayatın şiiri çağırdığını, hayattaki şiiri ne şekilde yazacağını da yine şairin yeteneğine kaldığını şiirlerinde ve hayatında göstererek. (Çakmak, 2010, s.22)

Ahmet Telli, ilk ürünlerini paylaşmaya başladığı 1960'lı yıllardan beri çağının tanığı olmuş bir sanatçıdır. Daha o yıllarda şair duyarlılığının gelişmiş olduğuna tanık oluruz. Bu dönemde yaşananlar şair açısından hem olumlu hem de olumsuzdur. Bu durum ondaki duyarlılığı geliştirip, gözlem yeteneğini artırmıştır. Bununla birlikte empati yapabilme duygusu da hızla gelişir. Lakin yaşadıkları onda sonsuz bir hüznün kaynağı da olmuştur. Şiirinin okuyucuda yankı bulmasını şair bir söyleşisinde şöyle değerlendirir:

"Ben meydana çıkarmıyorum yazdıklarımı. Meydanlarda okunsun diye yazmıyorum. Ayrıca meydan şiiri, salon şiiri gibi ayrımlara da katılmıyorum. Ama eğer yazdıklarım meydanlara çıkıyorsa, onur duyuram bundan. Bir çığığın yankı buluşudur bu." (Sercan, 1985,s.4)

Onun yaşamın içinde oluşu değişmeyen bir özelliğidir. Bu durum sanatının başlangıcından günümüze kadar devam etmiştir. Sadece duyarlı olduğu noktalar zamanla değişmiştir. A. Galip dikkatleri bu noktaya çeker:

"Barbar ve Şehlâ kitabıyla, Nidâ adlı yeni eseriyle şair yaşadığı çağın ve bulunduğu ülkenin sorunlarını, çıkmazlarını sergiliyor, sesinin sahiciliğini koruyor." (Galip, 2012, s.451)

Ahmet Telli konusunda irdelenmesi gereken bir başka yan ise onun şiirinin geçirdiği evrimdir. En başından itibaren sürekli bir arayışın peşini bırakmayan Telli, son iki eseriyle sesini netleştirir. Onun sanatsal gelişimi kopuşlar barındırmayan ama kıvrılan, değişen, yeni biçimler ve biçemler edinen, bazı özelliklerini yitiren bir haldedir. Gittikçe kendi sesini bulan şair, şiirinin felsefi temelini de kuvvetlendirdi. Her eseri bir öncekinden daha güçlü, daha teknik ve daha olgundur. A. Galip'in tespitleri de bu yöndedir:

İlk kitabından bugüne kadar şiirinin yaşadığı değişim, biçim, eda ve tema bakımından bariz kopuşa uğramadı. Ya da biçimsel farklılaşmanın, dize kırmanın dışında bir kopuştan edemeyiz. Giderek yalınlaşan, ama içeriğe doğru derinleşerek yoğunlaşan anlam zenginliği sürdü. Biçim arayışları, farklı söyleyiş denemelerine açılarak dünya görüşünü zenginleştiren; geniş kültürel birikimlerini içerecek evrenselliğe yöneldi. (Galip, 2010, s.57)

Şairin peş peşe çıkardığı ilk şiir kitapları ilk dönem sanat anlayışı yansıtır ve birbirine benzer. Hem işlediği temalar, hem de biçimsel özellikleri yönüyle oldukça benzerdir. Bu eserlerin içerik yönüyle de birbirini devamı niteliğini taşır. *Saklı Kalan* şairdeki değişimin ayak seslerini duyurur. Asıl değişimin başlaması ise *Su Çürüdü* eseriyle başlar. *Saklı Kalan* bu değişimin olgunlaştığı eserdir. *Barbar ve Şehlâ*'da ise onun söylemi, dil tercihi önemli oranda değişmiştir. *Nidâ* adlı eseri ise onun hem söylem, hem biçim hem de dil yönüyle sanatında zirveyi oluşturur. Asuman Susam'ın şairdeki bu şiirsel akışa yorumu şöyledir:

Ahmet Telli'nin şiirinde Belki Yine Gelirim ile gözlenen başkalaşım Çocuksun Sen'le devam eder. Şairin ilk üç kitabında görülen içeriğe ve biçime ait ortak özelliklerin başkalaştığı ilk kitapsa *Su Çürüdü*'dür. Sözü edilen iki kitap şairin söylem olgunluğunun tüm işaretlerini taşır. Barbar ve Şehlâ ise başka bir söyleyiş başka bir duyarlığa evrildiği yerden henüz kitaplaşmamış son şiirleriyle akrabalık kurar. (Susam, 2010, s.59)

Ahmet Telli, *Nidâ* eseriyle arayışlarının sonuna gelmiştir. Bir başka ifadeyle yatağını sürekli genişleterek akan ırmak düzlüğe varmış, denize ulaşmıştır. Bu eserinde artık biçimsel, içeriksel ve üslup yönüyle olgunluğa ulaştığını görmekteyiz. Aynı çağın bir başka şairi Veysel Çolak'ın şairin şiirine yönelik değerlendirmesi şöyledir:

Ahmet Telli, şiirsel bir sorunu yaşamıyor artık. Çünkü şiir serüveni, teknik ve duyarlılığın geniş bir yatakta akmasını sağlamıştır. Geleneğe bağlıdır. Kültür mirasını çok iyi değerlendirip yeniden yaratabilmektedir. Günümüz şiiri için yapılması gerekenin farkındadır. Saptamalarda kalmayıp tavır koyucu oluşu, toplumun önünde gitmeyi amaçlamasından gelmektedir. Toplumun yaşadıklarının hazırladığı çıkışlardır bunlar. Böylece varacağı noktaları işaretlemiş olması, onun şiirini yavanlaştırmaz. İmgeyi gözetir. Dizeyi iki nokta arası olarak düşünür, bir bölüm olarak da tasarladığı olur. Roman tekniğine yakın bulunabilir, ille de bir benzetme yapılacaksa. İmgelerine birçok çağrışım yükler. (Çolak, 1983, s.13)

Şairin arayışları özellikle peş peşe yayımladığı eserlerinde görülür. Eser yayımlamaya ara verdiği süreler, onun sanatsal demlenme anları olduğu düşünülmelidir. Zira her aranın ardından daha yetkin bir eserle okuyucusuna ulaşmıştır. Özellikle muhalif yanını korumak, mevcut sanat çarkının dışında kalmak amacıyla uzunca yıllar kendince bir kopuş yaratmıştır. Şair bir söyleşisinde bunun ipuçlarını okuyucusuna ulaştırır:

On yıl kitap yayımlamadım. Dahası, birtakım pratiklerden olabildiğince uzak durmaya çalıştım; çünkü, bütün sanat pratiklerinin kendini yineleyen, hatta muhalif kimliğine karşın, muhalif olduğu sisteme eklenmeleriyle yüz yüze bulunduğunu izlemekte, görmekte ve yaşamaktayım. Sanat pratiklerini belirleyen, egemenlikler üreten medyatik dolaşımdı. Bütün bunlara karşı durabilmek, bir kopuşu sağlamak gerekiyordu. (Sürer, 1996, s.150)

Ahmet Telli'nin sanatı modernizmle geleneğin savaş alanıdır. İlk eserlerinden itibaren söyleyiş, şiirsel yapı, içerik ve dil yönüyle modernizme yakın duran Telli, özellikle son iki eseriyle sanatının kapılarını sonuna kadar geleneğe açmıştır. Şairin modernizmle ilk sanat yıllarından beri mesafeli bir ilişkisi olmuştur. 2000'li yıllardan sonra ise sorunlu bir ilişkiye dönüşür bu durum. Şair her ne kadar modern dünyada, modern bir şehirde yaşamını sürdürse de bu mesafesini hem sanatsal hem de yaşamsal anlamda korumuştur. Halim Şafağın dikkatleri çektiği nokta da burasıdır:

Ahmet Telli'nin şiiri baştan beri gelenekle modernizmin arasındadır. Son iki kitabı Barbar ve Şehlâ (2003) ve Nidâ'yla (2010) bu arasındalık geleneğin lehine dönmüştür. Ahmet Telli'nin hayatı belirleyen tek biçim haline gelen modernizmle baştan beri sorunlu ve olumsuz temelde ilişkisi olmuştur. Ne var ki bu tam bir uygarlık eleştirisine dönüşmemiş, şair modern dünyada yaşamını sürdürmüştür. Şiir özelinde biçim olarak modernizmi tamamen yadsımamakla birlikte yerine başka bir biçim olan geleneği koymuştur. (Şafak, 2010, s.4)

Ahmet Telli'nin şiirinde şekil arayışlarının ilk eserlerde daha yoğun olduğu görülmektedir. İlk kitaplarında serbest şiirin olanaklarını denediği görülmektedir. Bununla birlikte kendine özgü arayışların olduğu da nettir. Özellikle zaman zaman şiiri nesre yaklaştırma çabaları bunun göstergesidir. Özellikler 1990'lı yıllarda şekil arayışı yavaşlamış, 2000'li yıllardan sonra ise şekil kararlılığını yakalamıştır. Yücel Kayıran'ın konuya dair yaklaşımı şöyledir:

Ahmet Telli'nin şiiri, gövdesel gelişimini 1979 ile 1984 arasında yapar. Altı yılda, ilk altı kitap birbirinin ardı sıra yayımlanır. Bu durum göstermektedir ki Telli'nin şiiri, 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle [küçük bir denge kaybı (Saklı Kalan) yaşamış olsa da] rotasını yitirmemiş tek toplumcu gerçekçi şiidir. (Kayıran, 2010, s.20)

Onun toplumcu gerçekçi tavrı sanat yaşamı boyunca devam etse de nitelik değiştirdiği aşikârdır. Ezilen, dışlanan, sistemin dışında kalan herkesin yanındadır şair. Bu tavrı kalıcıdır. Sanatının etik anlayışını da bunun üzerine kurar. Sanatçı şiiryle, nesriyle toplumu değiştirme, dönüştürme geliştirme amacını taşıyor. Derya Çolpan dikkatleri bu noktaya çeker:

Ahmet Telli şiirini sadece duygu bağlamında algılamak ona yapılabilecek en büyük haksızlıklardan biri olur ve onu bilmeden de olsa şiir tarihinin sıradan bir parçası yapar. Bu şiir 70'li yıllarda devrimci duygularla şiire özenmiş ve öyle kalmış bıçkın bir delikanlının şiiri değildir. Tersine, zaman içinde okurunu genişletme çabası içinde olmuş bir şiidir... Ahmet Telli'nin şiir yolculuğu bir meram anlatma çabası gibi. Bu yüzden sessizliği, unutuşu ve etnik duyarlılığıyla saygın bir amacın peşinden koşuyor. Zamanın ruhunu yansıtmaya açısından bir sosyal dönüşümün izlerini taşıyor. (Çolpan, 2012, s.409-417)

Şair, sanatının birçok noktasında değişime uğrasa da bazı özelliklerini elli yıllık kişisel şiir tarihi boyunca muhafaza eder. Şair duyarlılığıyla yaşananların tanıklığını üstlenir. Toplumsal yaşamın öznesi olur ve sadece olmakla kalmaz bütün sanatçıları da bunu yapmaya davet eder. Bu konuda duyarsız kalanları da şiiri aracılığıyla acımasızca eleştirir. Zira ona göre aydın sorumluluğu bunu gerektirir. O hep ilerici, hayatı, toplumu daha ileriye taşımaya amaç edinen bir ütopyanın peşinden koşar. Asuman Susam'ın konuyla ilgili değerlendirmeleri şöyledir:

Telli'nin şair kimliğine eleştirel yaklaştığı kimi dizeler bize şairin poetikasına ait net düşüncelerini de verir. Aydın sorumluluğunu taşımayan, tarihi gerçekleştirmeyi savunmayıp yaşama seyirci kalan, korkak ve sinik şairleri kıyasıya eleştirir... Ahmet Telli ilk şiirlerinden bu yana etik olarak üstlendiği bir sorumluluktan vazgeçmeden sürecini Nidâ'ya kadar getirmiştir. O da Epik dönemden bu yana şairin hafıza aktarıcılığı görevidir. Tarih yazıcılarına bırakılmayacak kadar önem taşıyan bu insanlık adına şairin ilk ve vicdani görevidir. (Susam, 2010, s.153-434)

Başka bir bakış açısıyla, ondaki bu değişmeyen yanı Mahmut Temizyürek şöyle tarif eder:

"Ahmet Telli şiirine başladığı yılların anısını, ruhunu, niyetini ve gerçeklik duygusunu hiç terk etmedi, her eline kalemi alıpta 'acemi'. Her zaman gençlik yıllarına dönerek yazdı, bir borç öder gibi o yıllardaki kendine ve arkadaşlarına." (Temizyürek, 2011, s.57)

Şairin gür bir çağlayanı andıran şiir sesi zamanla olgunlaşarak daha dingin; ama sürekli bir su sesine dönüşür. İlk eserlerinde olan ahenkli, vurgulu ve edalı ifade tarzı son eserlerine kadar devam eder. Lakin bir serüvincinin hırçın sesi, bir bilgenin ve

olgun söyleyişine bırakır yerini. Cihan Oğuz'un şairdeki bu olgunlaşmaya dair yorumu şöyledir:

Türk Edebiyatında "Ahmet Telli Şiiri" diye bir olgunun varlığı yadsınamaz. Giderek olgunluğu bilgeliğe çeviren, her ânı bir öncekini aratan yeryüzüne yeni sözlerle yaklaşmayı deneyen bir metaforlar bütünüdür o şiir. O sentakstaki kendine özgü heyelan, kimi kez kımıltısız hale gelen şiir evreninde ortalığı sarsan bir refleks taşıyor. (Oğuz, 2009, s.62)

Telli, bu şiirsel iklimi kurarken şiirini sese yaslar. Özellikle son şiirlerinde uzun seslerin yoğun kullanımı, şiirindeki ahengi ve ritmi artırmaya dönüktür. Redif ve kafiye düşürmeye özellikle dikkat etmese de şiirinde ahengi artırmaya yönelik olarak redifleri kullanır. Ama aliterasyon ve asonanslara daha sıkça yer verir. Özellikle dize ve sözcük tekrarlarını ritmi artırmak için sıkça kullanır. Asuman Susam onun şiirindeki ahenge dair bakışını şu satırlarla ifade eder:

"Telli'nin ilk şiirlerinden bu yana şiirinin ahenginde belirleyici unsur ses olmuştur. Aliterasyonlar, asonanslar, iç ve dış uyaklar, redifler, sözcük tekrarları ile ritmi güçlendirmeyi başarmıştır. Dize kuruluşlarındaki dizin özeni ve özgürlüğü de bu ritmi beslemektedir." (Susam, 2010, s.14)

Konuya dair bir başka yaklaşım Ahmet Say tarafından yapılır. Bu ses oyunu Telli şiirinin en önemli özelliklerinden biri olur. Sese dayalı şiir yaratma kararlılığı zamanla sürekli hale gelir:

"Ahmet Telli daha ilk şiirlerinden başlayarak dizelerdeki 'iç sesler'in değerini bilmiş, bu yoldan kendine özgün deyişine ulaşmıştır. Şiirlerinde eski şiirin ses gücü parfümü hep hissedilir." (Say, 2009, s.62)

Ahmet Telli'nin sanatına dair irdelenmesi gereken bir başka yön şiirinde kullandığı kavramlardır. Birçok şairde olduğu gibi Ahmet Telli de şiirini bazı mefhumlar üzerine kurar. Bazı imgeleri sıklıkla ve ısrarla kullanır. Kişisel sanat tarihi boyunca kimi kavramları kullanmaktan vazgeçerken bazılarını ısrarla kullanır. Bazen de yeni kavramları şiirine davet eder.

Bu kavramlardan ilki acıdır. Telli şiirinin ilk dönemlerinden beri sıklıkla kullandığı, farklılaşan şiir anlayışıyla birlikte yeni anlamlar yüklediği bir kelimedir. Şairin şiirindeki bu sözcüğün misafirliği bir tercih değil, bir mecburiyettir. Onun hayatı, yaşadıkları, tanıklıkları bu mefhumu kullanmayı gerekli kılar. Asuman Susam'ın kavramın kullanımına dair yorumu şöyledir:

"Ahmet Telli şiirinde başlangıcından bugüne vazgeçemediği sözcükleri var. Öyle ki bu sözcükler şiirinin evrimiyle birlikte başka başka çağrışım zenginlikleriyle şiir anlamını derinleştirirken kendi anlamını da zenginleştirmektedir. Acı sözcüğü ilk kitaptan bu yana tekrar edilen sözcüklerden biri." (Susam, 2010, s.103)

Şairin özellikle 1980 öncesi dönemde yaşadıkları, yaşananlara tanıklığı bu sözcüğe yüklediği çağrışımın derinliğini ortaya koyar. Ülkenin siyasi ve sosyal olarak toz duman oluşu, yaşanan trajediler bu sözcüğün şiirdeki önemini artırır. Aynı zamanda onun şiirinin en fazla beslendiği kaynaklardan birisi konumundadır. Haydar Ergülen ise bu durumun farklı bir yönünü ortaya koyar:

"Ahmet Telli'nin yalnızca şiirinin değil kendisinin de, fiziğinin, ruhunun da 1980 ve öncesinden beri kaçınılmaz olarak 'beslendiği' şeylerin başında acı gelir." (Ergülen, 2012 ,s.328)

Onun gerek nazım gerekse nesir eserlerinde var olan bir başka kavram da müziktir. Özellikle geleneksel müziği ve onunla ilgili geniş bir kavramsal haritayı şiirinde kullanır. Bazılarına yeni anlamlar yükler. Özellikle son eserlerinde müzikle ilgili kavramların daha yoğun kullanımına rastlanır. *Santur, Santuri Ethem Bey Nidâ* eserindeki şiirlerdir. Böylece kelimelerde çağrışım zenginliği yaratır ve şiirinde anlam katmanları oluşturur. Şerife Yalçınkaya bu kavramla ilgili şu değerlendirmede bulunur:

"Ahmet Telli şiiriyle okura santurdan acemaşiran, çargah ve segah nağmeler dinlettirir ve bir de hemen herkesin duyar duymaz tanıyacağı Şehnaz Longa'yı. Bu sesler yaralı seslerdir. " (Yalçınkaya, 2012, s.462)

Ahmet Telli'nin eserlerinde en fazla kullandığı kavram hüzdür. Bu kelime adeta onunla özdeşleşmiştir. O, hüznün şairidir. Hemen hemen bütün şiirlerinde bu kavrama dolaylı ya da doğrudan rastlamak mümkündür. Hüznün onda yaşama şeklidir ve doğal olarak vardır. Yaşadıklarının toplamı hüznü tekabül eder. Onun gittikçe olgunlaşan, bilgece bir hal alan söyleyişinde bu kavramın etkisi yadsınmamalıdır. Asuman Susam durumla ilgili şu noktaya dikkat çeker:

Ahmet Telli şiirinde değişmeyen tek şey hüznün. Anlamsal açıdan çok ağır bir yükü taşır size; ne iyi ki söyleyişi, edası o yükü bir yokuş tırmandığınızı unutturur. Hüznün şairidir Ahmet Telli. Yoğun bir keder ve hüznün en coşkulu anda bile şairin eşlikçisidir. Belki bir bilincin olgunluğuyla ve trajik çaresizliğiyle yaşamı okuduğundan hüznün vazgeçilmezidir şairin. Son şiirlerine doğru mistik olmasa da bir tevekküle dönüşmüştür hüznün şiirdeki yansımaları. Ama unutulmaması gereken ve her daim gözlenen bu hüznün yarına duyulan umudu ve inancı, yaşamı dönüştürmeye dair inancı ve ayak direyen kötüye dair öfkeyi gölgelemez. (Susam, 2010, s.80-94)

Ahmet Telli'deki hüznün kaynağı gerçek yaşamdır. Yaşadıkları onda bu duygunun kalıcı olmasına neden olmuştur. Onun yaylılarından koparıldığı, yaşadıkları olaylar, kaybettikleri bu duygusunu besleyen unsurlardır. Onlarca yıl biriktirdiği anılar onda hüznün duygusuna daima taze tutar. Asuman Susam şu satırlarda şairdeki hüznün başka bir boyutunu vurgular:

Ahmet Telli şiirine hakim olan temel duygu hüzdür. Bu hüznün temelinde öznenin kendini her koşulda sılasından uzakta hissetmesi yatar. Ne sevgililer giderir bu sürekli gurbet duygusunu, ne dostlar, arkadaşlar. Derin bir yurtsama sancısıdır çekilen. Her koşulda huzursuzdur özne. Bu nedenle kök salamaz bir yere. (Susam, 2010, s.129)

Şairin ondaki bu yaşamsal hüznü dair, Esengül Kutman'la bir söyleşisindeki yaklaşımı daha gerçekçidir:

Hüznün şairi de denildi benim için; öfkenin şairi de denildiği oldu. Karamsar bulanlar kadar, yaşama sevincini dillendirdiğimi söyleyenler de oldu. Bütün bunlar insanlık halleri değil mi zaten? Bir insan sürekli hüznü ya da öfkeli olabilir mi? Öfkenin lirizmi bazen hüznü, bazen de çılgılık olarak belirebilir. (Kutman, 2005 ,s.4)

Şairin şiirinde yoğun şekilde kullandığı bir başka olgu ise kenttir. Bu kavram Türk şairleri tarafından genelde olumlu çağrışımlarla kullanılırken iki şair daha çok olumsuz bakış açısına sahiptir: Tevfik Fikret ve Ahmet Telli. Tevfik Fikret'ten sonra kente olumsuz bir algıyla yaklaşan tek şair Ahmet Telli'dir. Şairin bu olumsuz algısı yaşanmışlıklarla ilgilidir. Rahmi Hüyük konuya dair şu tespitleri yapar:

Ahmet Telli, Tevfik Fikret'ten sonra "kent" olgusuna olumsuz biçimde yaklaşan hemen hemen tek ozanımız. Bu olumsuz yaklaşımın nedenini, yaşanan dönemlerin siyasal gelişime ve oluşumlar ile toplumsal ve ekonomik değişimlerin ve özgürlüklerin akıya alınışının özünde aramak gerekir... Bu nedenle hem Fikret'te hem Telli'de "kent" sözcüğünü doğrudan doğruya "düzen ve dönem" olarak algılamamız gerekiyor. "Kent" her iki ozanda da düzen ve dönemin eleştirisidir. (Hüyük, 1992, s.32)

Bu dönemseller olarak yaşananlar Telli'de kente karşı mesafe oluşmasına neden olmuştur. Zira ilk gençlik yıllarından beri yaşadığı kentte gördükleri, yaşadıkları nedeniyle kente karşı refleks geliştirmiştir. Bu durumu birçok şiirinde görmekteyiz. Birçok eserinde kente karşı alternatif olarak kır yaşamını sürer ileri. Lakin hem kentte yaşamaya devam eder hem de şiirini bir süreç olarak kentli hale getirmeye başlar. Halim Şafak da benzer yorumlarda bulunur:

Artık Telli'nin şiiri kentleşen bir şiirdir. Şair kentleşme içinde, buna bağlı olarak doğallıkla yabancılaşmayı sorguluyor. Geçmişini unutmaktan yana. Bu yüzden belleksizliği çoğaltıyor. Geçmiş, şairin geçmişi, tarihsellik içinde sorgulanıyor. Sevdalar, yenilgiler (Geçmiş yenilgi demektir!) ince bir toplumsallık, kirlenme (Kirlenme de bugünü yansıtır) tabii Ankara. (Şafak, 1995, s.105)

Şaire göre kent; çürümüşlüğü, yozlaşmanın, belleksizleşmenin kaynağıdır. Modern yaşam her an insanı yalnızlığa sürüklemektedir. Kalabalıklar insan ruhunun darboğazlarıdır. Kent doğallığın zıddıdır şairde. Özellikle 1970-1980 yılları arasında yaşananlar ve sonunda uğranılan yenilgi şair belleğinde kalıcı bir hasara yol açmıştır. Bu yüzden şair doğaya sığınmayı ve unutuşu seçer. Asuman Susam konuya farklı bir perspektiften yaklaşır:

"Kent dikkat çekici bir biçimde neredeyse tüm şiirlerinde olumsuz bir anlama bürünerek karşımıza çıkar. Neredeyse tüm kötülüklerin doğduğu yerdir. Bu şiirlerde kimlik kazanıp kişileştirilmiştir. Bütün yoz değerlerin, kokuşmuş burjuva ahlâkının yuvasıdır kent." (Susam, 2010, s.13)

Onun sanat çizgisi hem toplumsal olanı işlemeyi; ama bireysel tavrını da sürdürmesi üzerinedir. Kentleşme birey olma, toplumdaki uzaklaşmanın başka bir tezahürüdür. Aydın Şimşek ise bu noktayı imler:

"Modernitenin ve kentleşmenin ileri olgusu olan birey olma edimi, bireyselleşmenin ayırt edici olguları neredeyse Ahmet Telli şiirinin temel poetikasıdır. Ancak sözün başında söylemeliyim ki modernizmin ideolojisiyle mesafeli, onun karşıtını oluşturan ve dillendiren bir şairdir." (Şimşek, 2012, s355)

Telli, mekân algısı, mekânla özdeşleşmesi güçlü şairlerdendir. Yurt bildiği topraklardan atalarının sürgün edilmesinin üstünden yıllar geçmesine rağmen hala bunun acısını yüreğinde hisseder. Mekân ve zaman algısının hızla değişen, hatta mekânsızlaşmanın eşğinde olan modern toplumun zıddına o, insan-mekân ve mekân-zaman ilişkisinin şiirini yazar. Asuman Susam konuyla ilgili bakış açısını şu satırlarla yansıtır:

Mekân algısı, duyarlılığı güçlü şairlerdendir Ahmet Telli. Günümüzde zaman algısının değişmesine koşut bir biçimde hızla mekânsızlaşan bireyin tam tersi bir öznenin şiirini yazar. Onun şiirlerinde dönemin estetik, kültürel, politik nitelikleri mekânla kurduğu ilişkiler üzerinden kolaylıkla okunur... Ahmet Telli şiirinin temel derdi, şiirlerle aslında toplumsal belleği canlı tutmak. Mekân-zaman ilişkisinden yola çıkıp bilicilerle, anlatıcılarla, masalcılarla, vakavünislerle; masallar, efsaneler, türküler, destanlar üzerinden tarih yazmaktır ve yazar da. (Susam, 2010, s.116-117)

Ahmet Telli'nin şiirleri bir trajedinin ifadesidir. Yaşamı boyunca acıya tanıklık etmiş, yıkımlar yaşamış, sürgünlerle, zorunlu göçlerle imtihan edilmiş bir benliğin şiiri olsa olsa trajedi olur. Bu trajedinin bir parçası da yenilgidir. Bu trajediyi büyüten ve sürekli hale getiren hayata karşı almış olduğu yenilgidir. Onun azınlık tavrı da bu durumla ilgilidir. Bu etik bir tutumdur. Ezilenin, dışlananın yanında olmak bunu da sanatsal bir poetika olarak okuyucusuna sunmak şairin etik anlayışıyla ilgilidir. Etnisite kavramı onun son eserlerinde yoğunlaştığı kavramlardan en fazla öne çıkanıdır. Lakin bu bir ırkın, sınıfın çıkarına değildir. Bir halk üzerinden yapılmaz. Şairin tavrı genel olarak yok sayılan gruplardan yanadır. Bu durum hem yerel hem evrensel özellikler gösterir. Halim Şafak'ın konuya dair tespitleri ise şöyledir:

Ahmet Telli'nin şiirlerindeki yenilgi de trajedinin parçasıdır. Sözü edilmekten korkulan yenilgiler, insan zihninde saklanan kulaktan kulağa fısıldanan trajediler, göçler, zorunlu iskânlar, sürgünler, tehcir, ölmeler, öldürmeler, sırasını başkasının acısına çaresizce ve acıyla veren birey tavrıyla şiir olmaktadır. Ahmet Telli kendini işte bu dünyanın içinde tutarak, onların yerini alarak, azınlık kabul ederek yazmaktadır. Bu etik bir tavır ve tutumdur. Hayatın doğusundan batısına bütün dünyayı içine alan bir genişlemeye sahiptir... Tek bir etnikliğin ve etnisitenin içinden konuşmaz. Ahmet Telli kendini azınlık olarak kabul eder herkesin içinde, hayatında dolaşıp durmakla yetinmez buna şiirini de dahil eder. (Şafak, 1995, s.9)

Onun şiirinde bir başka unsur cesarettir. Şiirinde yazdığı her olayın öznesi olmuştur. Zor, çetrefilli bir hayatın yansımasıdır eserlerinde anlattığı şeyler. O, yaşamadığı, tanık olmadığı hiçbir şeyi şiirine taşımamıştır. Haydar Ergülen'in de değerlendirmesi bu yöndedir:

"Söylemeyi, yazmayı göze aldığı kadar yaşamayı da göze almanın şiiridir Telli'nin şiiri, 'cesaret'in şiiridir." (Ergülen, 2012, s.329)

Şiirinde sıkça vurguladığı bir başka kavram ise sevdadır. Yalnız bu olguyu sadece bireysel boyutunda ele almak bizi yanlışla götürecektir. Şair bu kavramı hem toplumsal, hem de bireysel açıdan şiirine taşır. Şiirinin gövdesel gelişimi ile ondaki sevdanın kökleşmesi paraleldir. Emirhan Oğuz şairdeki bu iki yönlülüğü şu şekilde ön plana çıkarır:

Ahmet Telli şiirinde sevda, daha baştan şairin toplumsal özneliği, ile kişisel hayatı arasında çoğul sevme katmanlarını da beslemek üzere ikiz bir gövde olarak kurulur... Ahmet Telli şiirinde hüznün, sözünü ettiğimiz ikiz gövdede böylece hem kavganın hem aşkın ses-olmayan zamanının taç rengi olarak görülür. Böylece şiirin gelişimi de, belleğe yerleşimini de, alttan alta işleyişini de ve nihayet kuruluşunu da belirler. (Oğuz, 2012, s.246-247)

Şair ne ile adlandırılırsa adlandırılınsın o şiirinde en çok sevda sözcüğüne yaslanır. Bu kavramla tüm yaşananlara rağmen hayata sınıksız tutunur. Biriktirdiği onca acıya rağmen ülkesinden vazgeçmez. Mustafa Şerif Onaran Telli'deki bu durumu şöyle yorumlar:

"İster gizemci, ister toplumcu şiire yönelsin, bir ozanı sevi ilişkilerinden soyutlayamazsınız. Tam tersine sevi ilişkisi, herhangi bir düşünceye daha sıkı bağlanmayı sağlayabilir." (Onaran, 2010, s.26)

Onun şiirinde kullandığı imgelerden biri de taydır. Özellikle son şiirlerinde halk hikâyelerinin ve efsanelerin etkisiyle bu kavrama sıkça kullanır. Bununla kendi geçmişine gönderme yapmakla kalmaz aynı zamanda atı kişileştirir de. Son Ubih şiirinde bunu görmek mümkündür. Levent Turhan Gümüş'ün konuyla ilgili yaklaşımı şu şekildedir:

"Atlar daha çok da taylar, bir düş yolculuğunun habercisi ve taşıyıcısı olarak Telli şiirindeki masalın en önemli göstergelerindendir." (Gümüş, 2012, s.319)

Bütün ömrü şiiri yüceltmekle, şiirini geliştirmekle geçmiş bir şairdir Ahmet Telli. Bununla birlikte yazdığı nesir yazılarında da şiirsel altyapısını açıklamış, edebiyatın diğer türlerinin seçkin örneklerini vermiştir. Denemeden eleştiriye, mektuptan biyografiye kadar değerli metinleri okuyucusunun belleğine emanet etmiştir. Anlattığı, savunduğu her şeyi edebiyatın sınırları içinde yapmıştır. O sanatını daima bir adım ileri taşımamın, sanatıyla toplumu güzelleştirmenin, değiştirmenin, geliştirmenin gayesini taşımıştır. Asuman Susam da aynı noktaya temas eder:

Bütün şiir macerası ömür denen bu serencamı çözmek ve anlamakla geçmiş bir şair Ahmet Telli. Şiir dilinden hikâyeler anlatırken hayatın ve insanın geçmişte ya da gelecekte değil şimdide var olduğunu görmüştür. Yüzleşmenin de, hesaplaşmanın da, sorgulamanın da yeri onun için hep şiirin coğrafyası olmuştur. (Susam, 2010, s.83)

Yaşadığı her şey onu daha da olgunlaştırmıştır. Bunu şiir serüveninden takip etmek mümkündür. Eserleri tek tek incelendiğinde ondaki değişimi ve gelişimi görmek mümkündür. Gür bir sesle haykıran, karşı duran bir tavırla başladığı şiirsel yolculuğunda geldiği nokta hayatı özümsemiş bilgece bir tavidir. Nitekim bunu da şiirinde yansıtır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AHMET TELLİ'NİN ESERLERİ

4.1. Hüzünün İsyan Olur. *Hüzünün İsyan Olur*, Ahmet Telli'nin 1979 yılında çıkardığı şiir kitabıdır. Bu eser üç ana başlıktan oluşmuştur: Şen Olasın Halep Şehri, Sevdalar Duman Olur ve Dörtlükler. Eserde; Şen Olasın Halep Şehri'nde on, Sevdalar Duman Olur'da 13, Dörtlükler bölümünde ise on yedi şiir olmak üzere toplamda 40 şiir vardır.

Şairin eserin ismini *Hüzünün İsyan Olur* şeklinde koyması tesadüf değildir. İlk eseri *Yangın Yılları*'dır. Bu eserle devrin realitesini ortaya koyar. Dönemde yaşananları tasvir eder. Yangın yıllarında yaşananların sonunda şaire kalan hüzündür. Zira devrin sosyal ve siyasi olayları göz önünde bulundurulursa sanatçının eserlerine verdiği isimler daha anlamlı hale gelecektir. Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun eserle ilgili değerlendirmesi de bu görüşe paraleldir:

Ahmet Teli, birinci kitabına "Yangın Yılları" demişti. İkinci kitabının adı " Hüzünün İsyan Olur". İlk bakışta umudu öldürüyor gibi geliyor insana; ama şiirleri okudukça karanlıklar açılıyor perde perde. Sordum dizelerini niye gamla yüklediğini; "melâli anlamayan nesle âşina değiliz." Dizesini hatırlattı bana; Ahmet Haşim'den de çok öncesinden beri ozanlar toplumsal ve bireysel izlenimlerini dile getirmişlerdi şiirlerinde; içlerinde hüznü isyanla sonlandıranlar da çıkmıştı Pir Sultan Abdal gibi, Tevfik Fikret gibi, Nazım Hikmet gibi. Telli de şiirlerinde onların vardığı yere varıyor. (Hacıhasanoğlu, 1979, s.6)

Hüzünün İsyan Olur'daki iki şiir 1968 yılını gösteriri bize, geri kalan tüm şiirler 1975'ten sonrasına işaret eder. Yani bir başka deyişle toplumsal şiddetin had safhaya ulaştığı yılları. Bu eserde birçok duygunun harmanlandığına şahit olmaktayız. Aşk, acı, hüznün, gurbet gibi kavramların eserin ruhuna sindiğini görmekteyiz. *Yangın Yılları*'ndan sonra şiirsel bir arayışın bu eserde izlerini görürüz. Halim Şafak eserle ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

Birer kanlı gömlek olan günlerde "Hüzünlenmeye bile zaman yok"ken ikinci kitaba Hüzünün İsyan Olur adı konur. Bu incelmeye çalışan bir şiir dilinin, söyleminin tâ kitap

adına varıncaya değin yansımasıdır. Kitaba daha çok '75 sonrasının şiirleri girer. En son tarih '79'dur. Bu şiirler, şairin Siirt'te öğretmenlik yaptığı yıllara mı rastlar. (Şafak, 1995, s.100)

Yangın Yılları ile şair yaşadıklarını anlatır. O yaşananları sadece tasvir etmekle kalmaz, yaşama müdahale eder. *Hüznün İsyana Olur* ise adeta bir rehberdir. Bu şiirler okuyucusunu yaşamın içine davet eder. Yaşamaya, sözcüklerin ruhuna bürünmeye ve direnmeye çağırır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi eserin ismi bu konuda yeterince açıklayıcıdır. Yaşanan trajediler insanlığı hüznü bulsa bile, şair; hüznün, devrin acılarına karşı isyana dönüşmesi gerektiğini eser boyunca imler. Şair bir söyleşisinde kullandığı kavramların sadece simge olmadığını, aksine hayatın kendisini çağrıştırması gerektiğini anlatır.

Yeri gelmişken şunu da belirtmek istiyorum. Hüzün, hasret kavga gibi sık sık kullandığım sözcükler "köşk" kurabilecek rahatlıktaki sözcükler değildir. Birtakım duyguların simgeleri de değildirler bunlar. Simgencilik kötü bir şeydir, şiire aykırıdır hatta. Bu sözcüklerin tarihsel ve toplumsal çağrışımlar yükünü düşünmeksizin yalınkat bir bakışla simgesel değer taşıdığını ileri sürmek en yalın söyleyişle dar görüşlülüktür.(Buyrukçu, 1980, s.30)

Şairin *Hüznün İsyana Olur* kitabına *Gurbet* isimli şiiriyle giriş yapması iyi irdelenmelidir. Hüznün kaynaklarından biri de gurbettir. Şair Çerkes kökenlidir. Yurdundan sürülmüştür ve bunun sızısını daima yüreğinde taşımaktadır. Bunun yanına yalnızlığı da ekler şair. Eserin ilk kısmı yalnızlık, hasret ve hüzün temaları üzerine kurulmuştur. İlk kitabı *Yangın Yılları*'na oranla temaların kısmen de olsa değiştiğini, şiir dilinin olgunlaştığını bu eserde görmek mümkündür. Pınar Başak'ın şairin hüznüyle münasebetini tespiti, benzer şekildedir:

"Hüznün İsyana Olur ise, neredeyse baştan sona hüznün isyana dönüşmesinin gerekliliğini ve kaçınılmazlığını vurgulamaktadır. Burada hüzün, kullanılması gereken bir birikim kimliğindedir. Ve daha önce kaynakları olan ölüm, zulüm, sevda acı, ihanet gibi etkenlerin yanı sıra gurbetten de kaynaklanmaktadır artık." (Başak, 1983, s.28)

Bu eserin *Sevdalar Duman Olur* bölümünde öne çıkan temalar yine hüznüyle beraber yalnızlık ve sessizliktir. Lakin bu bölümde şair, hüznün isyana dönüşmesi gerektiğine sık sık vurur. Bunun gerekçelerini şiirlerine başarıyla yedirir. Şiirsel bir

üslupla öneriler sunar. Hayata tanıklığını yapar ve ifadelerini toplumsal temel üzerine kondurur. Bireysel yanını ifade ederken toplumsal irtifayı hiçbir zaman kaybetmiyor. Muzaffer Uyguner konuyla ilgili şu savı ortaya atıyor:

Hüznün İsyân Olur'da ise daha çok toplumsal hüznün ağır basar. Telli'nin hemen her şiirinde hüznün sözcüğü geçer ve gerçekten hüznü bir öz görünür. Toplumun içinde bulunduğu durumdan kaynaklanan bu hüznün sonunda kişisel bir başkaldırıya dönüşür. Bu kişisel başkaldırı, bir bakıma toplumsal bir başkaldırıdır. Bugünkü düzen içinde içinde duyulan bir yabancılaşmanın, bir kendine yönelişin ve yalnızlığın şiiridir bunlar. Ama, geleceğe güvenen, ışıklı günlere inanan bir yalnızın bir başkaldırıcının şiirleri. (Uyguner, 1980, s.59)

Şairin bu eseriyle, ilk eserindeki vurgularını değiştirdiğini, yeni yönelimlerinin olduğunu görmekteyiz. Doğayı birçok şiiriyle sanatına davet eder. İlk kitabına ilaveten bu kavramlarla sanatını çoğaltmanın zenginleştirmenin olanaklarını arar. 1970'lerde söylenen şiire kısa sürede veda etmenin sinyallerini verir. Slogancı şiire pek yüz vermez. Bu dönem şairleriyle pek çok konuda ortak kavramlar ve ortak anlayış çerçevesinde eserler yazsa da kalıp ifadelerden uzak durur. Metin Celal'in dönem şiirine ve şaire dair değerlendirmesi şöyledir:

Ahmet Telli 70'li yılların coşkusu, yüksek sesle söylenen şiir havasını ustalıklı aşarak kendi güçlü şiir altyapısıyla birleştirebilmiş nadir şairlerden. Slogancı söyleyişi, kalıplaşmış imge ve sözcükleri kolaylıkla aşip şiirini oluşturmuş bir şair. Özellikle 1979 yılında yayımlanan Hüznün İsyân Olur bu tavrın en iyi örneğidir. (Celal, 1995, s.18)

Ahmet Telli yayımladığı bütün eserlerinde bir önceki çizgisini aşmış, sanatına yeni kavramlar katmış, şiirinde hep yeni bir arayışın peşinde olmuştur. Bu eserinde de *Yangın Yılları*'nın bir adım ötesinde olmuştur. Sözcük seçimi, üslubu, şekil ve içeriksel açıdan şiirinin geliştiğini görmek mümkündür. Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun eserle ilgili tespitleri önemlidir:

"Ahmet Telli, bir kitabıyla aşmış 'Yangın Yıllar'ını; kendi şiir dilini bulmuş; bellekten silinmeyecek çok güzel dizeler var 'Hüznün İsyân Olur'da..." (Hacıhasanoğlu, 1979, s.6)

Yangın Yılları'nın inişli çıkışlı gür sesinin aksine *Hüznün İsyan Olur*'da daha dingin ve oturmuş bir ses tonunun yankıları vardır. Bu eserin bir başka bakış açısıyla, farklı bir yansıması Asuman Susam'ın şu ifadelerinde vücut bulur:

"Bu kitap *Yangın Yılları*'nın hengâmesinden sonra daha düzde giden bir kitaptır. Biraz daha ılıktır. Burada seslenen sevgiliyi daha net olarak görürüz. Sen'e seslenen şiiirlerdeki bu sen bazen 'sevgili'dir." (Susam, 2010, s.19)

Bu eserin son bölümünü Dörtlükler kısmı oluşturuyor. Bu kısım şairin bize sanatsal kaynakları hakkında da önemli izlekler sunuyor. Pir Sultan, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Nâzım Hikmet, Neruda, Lorca, ve Bedreddin üstüne yazdığı dörtlükler onun şiir poetikasının da ipuçlarını hissettiriyor. Öner Yağcı bu bölümle ilgili benzer değerlendirmelerde bulunuyor:

"1980 Toprak Şiir Ödülünü alan Hüznün İsyan Olur'un 'Dörtlükler' bölümünde Pirsultan, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Nâzım Hikmet, Bedrettin, Neruda, Lorca ve Hüzün üzerine dörtlükleri var Ahmet Telli'nin. Bu dörtlüklerde de onun şiir damarının bağlı olduğu yüreklerle buluşuyoruz." (Yağcı, 1995, s.44)

Bu dönem eserlerinde genel itibarıyla Hilmi Yavuz etkisi vardır. Bedreddin Üstüne yazılar dörtlükler ise Nâzım Hikmet etkisini de hissettirir. Mehmet Yaşar Bilen'in ifadeleri bu söylemimize dayanak noktası oluşturur:

"Şimdi Hüznün İsyan Olur'daki 'Bedrettin Üstüne Dörtlükler' Hilmi Yavuz etkisini barındırır. Nazım etkisini de öyle."(Bilen, 1985, s.62)

Bu bölümdeki şiirlerin dörtlük şeklinde düzenlenmesi ama heceye riayet edilmemesi de yine bir arayışın ürünüdür. Hem içerik olarak, hem şekil olarak hem de daha önceki şiirlerde olmayan kafiye ve redif düşürme endişesi bu eser adına yeniliktir. Şairin genel olarak bu eserinde *Yangın Yılları*'na oranla siyasi içeriği azaltıp, doğayı, yalnızlığı ve hüznü ön plana çıkardığına tanık olmaktayız. Bu eser yazarın toplumsallıkla bireyselliği yoğurduğu çalışmasıdır. Halim Şafak'ın eserin geneliyle ilgili tespitleri şöyledir:

Telli'nin yaşadığı yere koşut olarak kırsal içerikler şiirde yoğunlaşır. Siyasal içerikle birlikte siyasal izlekler de azalır. Telli'nin şiirle buluşma çabası gözle görülür bir ivme kazanır. Bu etkilenmelerin başlangıcıdır da. Nâzım Hikmet, Hilmi Yavuz... Sosyalist gerçekçi şairler.

Şiirlerinde biçimsel kaygılar belirir. (Dörtlükler bunun karşılığıdır.) Uyak tutturma kaygısı belli belirsiz gelir oturur şiirinin ortasına. 70'lerin ikinci yarısının azgın koşullarına karşın, yoğunlaşma göstermeyen bir bireye yönelme şiirinin kapısına dayanır. Daha bir şiirdir yazdıkları. (Şafak, 1995, s.101)

Hüznün İsyana Olur'daki şiirler şair belleğinin yansımalarıdır. Hem topluma hem de kendine dair mısralar şiirlerine serpiştirilmiştir. Ve bu mısralar başarıyla kaynaştırılmıştır. Şiirler farklı duygulara, yaşamlara ve kaynaklara göndermelerle doludur. Bu durum şairin yeni bir arayışın peşinde olduğunun kanıtıdır. Muhsin Şener bu konuyla ilgili genel bir değerlendirmeyi sunuyor bizlere:

...gurbet, hüznün, yalnızlık, acı, seveda, ayrılıklar vb. kavramlarla anımsanan, uzanılan, anlatılan günlere, yaşamlara uzanan şiirler...duygu yanında, düşüncenin yoğunluğu ile yoğunlaşmış şiirler...bu şiirler acıtıcı, incitici ve omuzlara ağır yükler bindiren yaşamlardan kurtulmanın kapılarını açan şiirlerdir. nazım, neruda, pirsultan, dadaloğlu, lorca...bu çıkış yolunun üzerinde sizi beklemektedirler. (Şener, 1983, s.15)

4.2. Dövüşen Anlatsın. *Dövüşen Anlatsın* 1980 yılının mayıs ayında yayımlanmıştır. Diğer bir deyişle 1980 darbesinden hemen birkaç ay önce. Bu açıdan bu dönemde yaşananların tutanağı gibidir. Yangın yıllarının tasviri ile başlayan, hüznün isyana dönüşmesi gerekliliği ile devam eden serüven dövüşen anlatsın ile son bulur. Zira sonrasında yaşananlar yepyeni bir hayatın, kültürün, sanatın, dahası tüm alanlarda değişimin habercisi olacaktır. A. Galip devrin betimlemesini şu şekilde yapar:

Dövüşen Anlatsın, şairin kült kitaplarından ilkidir. Dört ay sonra gerçekleşen askeri darbe gerçekten ülkeyi yangın yerine çevirir. Nicedir bir iç savaşa sürüklenen ülke bu kez katliamlar, idamlar,ve tutuklanmalarla emekçi kesimi ve sözcülerini silindir gibi ezer. Bu kez içerden, hapisanelerden yükselen ses, bu kitaptan devraldığı romantizmle kavganın bayrağını şiire taşır. Hapishane edebiyatı diye damgalanacak olan "mahpus" şairler kuşağı ortaya çıkar. (Galip, 2010, s.55)

Şairin eserin başında yer verdiği *Şiirime Dair* adlı eser onun hem hayat felsefesini hem de şiir poetikasını yansıtır niteliktedir. Şiirinde seveda, acı, hasret, bekleyiş, sabır gibi sözcükleri ve bunlarailmek atan sözcükleri sıkça kullandığını vurgular. Hatta bazen aynı şiiri bile yazdığını düşündüğü olur. Eserlerini yazarken o

duyguyu yoğun şekilde yaşadığını söyler. Ve sanatının kaynağının gerçek yaşan olduğunu vurgular. O yüzden şairin eserleri gerçek hayatın tutanaklarıdır. Şair de yaşananların tutanakçısıdır. Şiirin bir işlevi olması gerektiğini ve yazdıklarının onuru olduğunu ifade eder. Şair Asuman Susam konuyla ilgili şunları aktarır:

"Kitabın bir başka dikkat çekici yanı başlangıçta yer alan 'sunu' şiiridir. Bu şiir şairin hem ideolojik, hem de poetik duruşunun belirgin özelliklerini bize gösterir." (Susam, 2010, s27)

Dövüşen Anlatsın kısmı ile şair asıl söyleyeceklerine başlar ve yaşananları bir masala benzetir. Zira yaşananlar aklın idrak sınırlarını zorlamaktadır. Bu bölümde acı, zulüm, sevda, keder, hüznün, kavga, direniş öne çıkarılan kavramlardır. Masalcı yaşananları gün be gün kaydetmiştir sanki. Emirhan Oğuz'un tespiti de bu yöndedir:

"Ahmet Telli'nin 1980 yılının mayıs ayında yayımlanan *Dövüşen Anlatsın* isimli kitabı, geniş anlamda söylersek, 70'li yılların ortasında kıvılcımlanıp hızla yangına dönüşen iç savaş süreci boyunca tutulmuş bir tarih günlüğüne benzer." (Oğuz, 2012, s.256)

Dövüşen Anlatsın'ın ikinci bölümü ..ve zulüm bitemedi daha'dır. Bu bölüm beş farklı şiirden oluşmakla birlikte tek şiir olarak da algılanıp okunabilecek bir yapıya sahiptir. Bu bölümde onun şiirindeki içeriksel ve biçimsel arayışın en net olarak görüldüğü şiirler vardır. Dize kırma bu şiirlerde öne çıkan özelliklerden biridir. Bir diğer özellik ise şiirin nesre yaklaştırılmasıdır. Bölümün dördüncü şiiri ve diğer şiirlerdeki diyaloglar buna örnektir. Yine şiirin söyleşinde bir yenilik yapma gayretindedir şair. Halim Şafak'ın eserle ilgili özgün tespitleri vardır:

Üçüncü kitapta, daha kavgacı ve şairin sert üslubunu çağrıştıran bir adla karşılaşırız: *Dövüşen Anlatsın*. Altbaşlıklar koymasına karşın, bu kitap iki uzun şiirden oluşur. Şiirler tarihsizdir. Kitabın baskı tarihi Mayıs 1980. Altbaşlıklara karşın numaralandırılan şiirler belirli ölçüde bağımsızlıklarını korur. Sanırım bu şiirler büyük kente (Ankara) gelişine denk düşüyor. (Şafak, 1995, s.101)

Bu eserde epik söylemin mısralara sindiğine tanık oluyoruz. Yine eserin isminin seçimi tesadüf değildir. Eserin ismi içeriğin aynası konumundadır. Şair artık hüznü olanları isyana çağırdıktan sonra bu eseriyle de artık herkesin susması gerektiğini dövüşenlerin hikâyelerini anlatmalarının gerekliliğini vurguluyor. Muhsin Şener şairin bu eserini dair satırlarla anlatır:

"acı, sancılı ve hüznü günlerin sonunda ulaşılan mücadele günlerinin şiirleri...bu mücadelenin çelikleşiren dinamizminin sözlere dökülmesi...Bu şiirler, gerçekten bağıarak okunacak ve damardan, azim ve direnme aşıl原因an şiirler olarak vardılar ve olmuşlardır."(Şener, 1983, s.16)

Ahmet Telli hayatı, yaşamı, sanatı bir serüvene dönüştüren kişidir. Onun hiçbir eseri birbirinden bağımsız değildir. Bir zincirin halkaları gibi birbirini tamamlamaktadır. *Dövüşen Anlatsın* ilk iki halkayı bütünleyen bir eser niteliği gösterir. Şair Hüznün İsyân Olur'daki arayışını bu eserle daha net bir şekilde ortaya koyar. Bu arayışlarının hem şekil hem de üslup olarak ileriki yıllarda bir nihayete ereceğine tank olacağız. Asuman Susam'ın eserle ilgili değerlendirmeleri şu şekildedir:

Ahmet Telli şiiri söylem ve içerik olarak kopuşlar, sert dönüşler içeren bir şiir değildir. Büyük kırılma ve sıçramalar biçiminde kendini göstermez onun şiirindeki değişim ve gelişim. O nedenle kitaplar birbiri ardınca ortak izlek ve söylemi takip ederek serüvenlerine devam eder; ancak usul usul da olsa farklılaştığının haberlerini de verir. *Dövüşen Anlatsın*, bu bağlamda değerlendirildiğinde başkalaşmanın habercisi, dönüşümün işaretlerinin belirginleştiği bir kitaptır. (Susam, 2010, s.25)

4.3. Saklı Kalan. *Saklı Kalan* 1981 yılında yani askeri darbenin hemen sonrasında yayımlanmıştır. Toz duman günler geride kalmış, her yanı bir ölüm sessizliği kaplamıştır. Bu eserdeki bütün şiirler 1980-1981 yıllarında yazılmıştır. Başka bir ifadeyle darbe ve ertesi yıl yazılan eserlerden oluşur. Eser üç ana bölümden ibarettir. Birincisi asıl şiirlerinin yer aldığı ilk bölüm, aynı çizginin sürdüğü ikinci bölüm, üçüncüsü ise kitaba eklenen *Şarkı Sözleri* bölümüdür. Bu eserin en büyük özelliği bundan önceki üç eserle olan farklılığıdır. Bu değişimde en büyük etken doğal olarak askeri darbenin getirisidir. A.Galip eserle ilgili düşüncelerini şu mısralarla ifade eder:

"Saklı Kalan kitabı bir ara kitaptır; ince bir muhasebenin ve bir iç hesaplaşmanın yapıldığını duyurur. Yayımlanma tarihi olan 1982 akıl dışılıkların yaşandığı, atomize edilmeye çalışılan bulanık bir suda gezdiği dönemdir. Korku ve bekleyiş günleridir."(Galip ,2010, s56)

Şair diğer eserlerinde yaptığı gibi gene can alıcı bir isim seçer eserine: *Saklı Kalan*. Bu eser sözcük seçiminden, üsluba ve içeriğe kadar yeni bir anlayışın ürünüdür.

Değişmeye başlayan, değişmek zorunda kalan bir anlayışın eseridir. Şair bu eseriyle sanatsal zevkini inceltmeyi sürdürürken *Hüznün İsyân Olur* ile başlayan doğaya yönelim bu eserde de yoğun şekilde devam eder. Vedat Yazıcı'nın bu eğilimle ilgili tespitleri şöyledir:

"Ahmet Telli 'Saklı Kalan' şiirleriyle yeni bir döneme girdiğini muştular. Sözcük kullanımında daha tutarlı ve ekonomiktir. Şiirin kanı kılcal damarlara pompalanmaya başlamıştır. İnce duyarlıklara yönelinmiştir. Doğa yaşamın acısını paylaşmada, sevincini paylaşmada; dizeler halkasından ümit dağıtmaktadır."(Yazıcı, 1983, s.20)

Saklı Kalan eserinde şairin siyasi, politik ve ideolojik söylemi terk edip yerine daha ılık bir söyleyişi koyduğunu görmekteyiz. Diğer eserlerinde bulunan epik söylem yerini daha naif, daha kısık sese bırakır. Tema olarak doğanın gelip şiirin merkezine oturduğuna tanık oluruz. Şair bunu yaparken de okuyucusuna sakın kalmayı ama yaşananları da unutmamayı öğütüyor. Yine yaşananları, yaraları, acıları doğaya sığınarak tedavi etmenin önünü açıyor ve buna da önyak oluyor. Halim Şafak eserle ilgili tespitlerinde şu görüşe yer veriyor:

Saklı Kalan, şair için içeriksel değişimin yeni bir başlangıcını oluşturur. İçeriksel değişim; bireyselleşme, bireye yönelme doğrultusunda gerçekleşir. Büyük bir olasılıkla şair, birçok insan gibi içeride de dışarıda da hapisanededir. Bu da, yalnızlaşma kendisini yalnız hissetme eğilimini iyice çoğaltır. Eğilim, şairi, kırsal içerikleri kullanmasına götürür. Toplumsallıktan değil; ama, siyasallıktan, siyasi şiirden belirli ölçüde uzaklaşır. (Şafak, 1995, s.102)

Eserin ikinci bölümü olan *Acıya Alışılmaz* kısmı Simonov'un o meşhur *Bekle Beni* alıntısıyla başlar. Bu aslında yenilgilere, yıkımlara, sürgünlere rağmen umudun taze tutulması anlamına gelir. Şair, *Bekle Beni* şiiri boyunca bunu öğütleyip durur. Bu bölümde baharın sıkça vurgulanması da tesadüf değildir. Zira bahar yeniden uyanışı simgeler. Şair bunu ısrarla okuyucusuna gösterir. Bu bölümdeki şiirler muhtemeldir ki şairin tutuklu olduğu günleri yansıtır. *Voltada, Havalandırmada, İçerden Yeni Çıkanın Düşünceleri* onun tutukluluk seyrinin not defterini andırır. Muhsin Şener'in eserle ilgili değerlendirmeleri şunlardır:

"mahpusluk günlerinin tortularıyla arada yaşanan küçük küçük sevinçlerin, kucak kucak yaşanmış acıların işlendiği şiirler...mahpusluktan geri kalanları şiirle anlatmaya soyunmasını, mahpusluk

acısını anlamanın dışında nasıl açıklamalı? o acılı günlerden bizde saklı kalanların dile getirilmesinin 'sürekliliği' nasıl alımlanacaktır."(Şener, 1983, s.16)

Ahmet Telli'nin eser boyunca gerçek hayattan bir kaçış eğilimi yaşadığını görürüz. Bu devrin şartları ile ilgilidir. Askeri darbeden sonra yasaklar zinciri toplumu her gün bir adım daha yalnızlaştırmıştır. O okurunu doğaya sığınarak iç muhasebe yapmaya, düşünmeye davet eder. Sefa Emet, *Saklı Kalan* ile ilgili benzer tespitlerde bulunur.

İşte böylesi yiğit bir ozanın, Ahmet Telli'nin dördüncü şiir kitabı olan 'Saklı Kalan'ı okudukça, dünden yaşanan güne, yaşanandan geleceğe, yeniden ve yeniden düşünmek gereğini duyumsuyor insan. Çünkü sanatın o yüce görevini, düşündürmeyi belli oranda gerçekleştirmiş olan ozan zorluyor beynimizi ve yüreğimizi sınıyor. (Emet, 1982, s.28)

Şairin *Saklı Kalan* eserinde yaptığı en büyük değişiklik toplumsal çizgisinden bireyci anlayışa kaymasıdır. Eserlerinin tamamında bireyin iç dünyası, dünyaya bakışı, iç huzursuzluğu, doğaya sığınışı işlenmiştir. Bununla beraber yine de umudu aşıl原因an, umutsuzluğa yer verilmemesi gerektiğini ifade eden mısralar bu eserde şiirlere serpiştirilmiştir. Tüm bunlara rağmen kendi dünya görüşünden kopmadığını görmek mümkündür. Onun bu yönelişi ve yönelişteki başarısı ona, Yazko Şiir Özendirme Ödülünü getirmiştir. Asuman Susam eserle ilgili dikkat çekici noktalar sunar:

"Ahmet Telli Yazko 1982 Şiir Özendirme Ödülü alan Saklı Kalan adlı kitabında, açık yalın bir söyleyişle yazdıkları yanında simgelere yaslanan şiire de yönelikti. Özellikle de, kitaba adını veren şiirde simgelere yöneliş ağır basıyordu." (Uyguner, 1983, s.97)

Saklı Kalan eserinde şairin biçimsel arayışının yavaşladığı görülmektedir. Benzer biçimsel özellikleri yansıtan şiirlerin varlığı aşikârdır. Kelime seçimleri konusunda daha hassastır. Diğer eserlerinde görülen debdebeli üslup olgunlaşarak kendi akışını oluşturmaktadır. Asuman Susam da eserle ilgili olarak görüşümüzü destekleyen tespitlerde bulunuyor:

Sözcük ekonomisinin en belirgin yüzüyle kendini gösterdiği şiirlerdir bunlar. Biçim kaygısı ve ona ait özenin kendini saydamlaştırdığı şiirlerdir de aynı zamanda. Metafor ve benzetmelerin yoruculuğu gitmiş, berrak bir nehir akışı yerleşmiştir şiire. O nedenle hangi duyguyu anlatırsa anlatsın daha ferahlatır buradaki şiirler. (Susam, 2010, s.35)

Eserin üçüncü kısmı şarkı sözlerinden oluşmaktadır. Şairin yazdığı ve çeşitli sanatçılar tarafından bestelenen şarkı sözleri şiirsel bir üslupla kaleme alınmıştır. On üç şarkı sözü eserin ilk iki bölümündeki şiirlerden farksızdır. Aynı dünya görüşünü, aynı içeriği, aynı biçimsel özellikleri taşır. Hüzün, aşk, ayrılık, yolculuklar, anılar bu şiirlerin temasını oluşturur. İbrahim Berksoy onun bu sözlerdeki duyarlılığını şu şekilde ifade ediyor:

Ahmet Telli'nin şarkı sözleri özünde bugüne değin geliştirdiği "şiir atmosferine", "şiir duyarlılığına" çok yakın. Böyle olması da doğal ve anlaşılır bir şey. Ahmet Telli şiirde olduğu gibi şarkı sözlerinde de gündelik yaşamın ince ayrıntılarına ipeksi duyarlılığıyla yaklaşıp, bizlere, kuşların uçuşundan, denizin kabarışından, sokakların akşam boşalışından, yağmurun yağışından, bir aşkın sona erişinden, ayrılıklardan, yıllar sonra tutkulu kavuşmalardan, kar yangınlarından arda kalanları anımsatıyor. (Berksoy, 2002, s.17)

Ahmet Telli'de şekil, içerik, tür vs. değişebilir. Lakin onda değişmeyen en keskin duygu hüzündür. İster toplumsal olsun, ister bireysel olsun mısralarının ruhuna hüznle can verir. Onun hüznü, yalnızlığı, aşkları, hayal kırıklıkları bu mısralarda saklıdır. Onun hayata tanıklığına dair İbrahim Berksoy şu notu düşer:

"...Ahmet Telli'nin sözlerini yazdığı şarkıları yeniden dinlediğimde ben de kalan ilk izlenim 'yoğun bir hüznü' oldu. Hüznle birlikte geçmiş günlere sitem ve yer yer de özlem." (Berksoy, 2002, s.15)

Şair bu dönemde yazılan her eserin aslında tarihe not düşmek olduğunun farkındadır. O baskılar yüzünden istediklerini yazamasa da yaşadıklarını kısmen de olsa anlatmaya devam etmiştir. Şiirini her yeni eserinde bir adım daha ileri taşımayı bilmiştir. Asuman Susam *Saklı Kalan* eserinin şairin şiir serüvenindeki yeri ile ilgili şunları ifade eder:

"Saklı Kalan Ahmet Telli'nin bilindik sesine naif bir yalınlığın eklendiği kitaptır. Önceki kitaplarında duygu ve düşüncenin iletilmesinde bir bezeme aracı olarak kullanılan, birkaç sözcükten oluşan, çok kullanılan sıfat ve isim tamlamaları yerini yalın bir anlatıma bırakmıştır." (Susam, 2010, s.34)

Ahmet Telli'nin bazı şiirleri şu sanatçılar tarafından bestelenmiştir: Ordayım Şimdi, Kar Yangını, Aşk da Biter, Benim Gezgin Kalbim, Ömrümüz Bizim, Seninle

Yaşanmaz, Sular Gibi, Düş Yollara, Tolga Çandar; Minnoş, Handan Aydın; Gitgide Susuyorsun, Haydi Gel, Hasan Yükselir; Kalbimin Tenhası, Yavuz Bingöl tarafından bestelenmiştir.

Ahmet Telli, dönemin sıkıntılı şartları altında da olsa şiirini kurmaya, sözünü okuyucusuyla buluşturmaya devam eder. Bunun önemi, 70'li yıllardan geriye hayatın içinde kalabilen kaç şair, yazar, aydın kaldığını baktığımızda daha anlaşılır olacaktır. O da bunun farkındadır ki sözlerini daha özenle seçer ve umudu taze tutmanın peşindedir. *Saklı Kalan*'daki şiirler onun şair yanının yansımalarıdır. Asuman Susam eserle ilgili şunları not düşer:

"Telli şiirlerinden tarihe bakarken bugünün tarih olacağının bilinci ve sorumluluğuyla bakar, bugünün yarını inşa edeceğinin bilgisiyle sözünü kurar." (Susam, 2010, s.36)

4.4. Su Çürüdü. Ahmet Telli, *Su Çürüdü* eserini üç bölümden oluşturmuştur. Toplam yirmi altı şiir vardır bu eserde. Bütün şiirler 1980-1982 tarihleri arasında yazılmıştır. Eserin isim seçimi de oldukça sıra dışıdır. Suyun çürümesi imkânsızdır neredeyse. Şair imge yaratma kabiliyetini bu eseriyle üst noktalara taşımıştır. Petra Kappert eserin ismi ile ilgili fikirlerini şu satırlarla ifade ediyor:

"O yaz akşamından sanırım bir yıl kadar sonra son kitabı elime geçti Telli'nin: SU ÇÜRÜDÜ. Hiçbir saptama, hiçbir anlatı gücü bu denli irkiltici olamaz. Hayır, bu olamaz!" (Kappert, 1983, s.4)

Ahmet Telli, diğer eserlerinin aksine *Su Çürüdü*'de şiir anlayışını önemli ölçüde değiştiriyor. Anlatımı, sözcük tercihi, şiir biçimi bu eseriyle yeni bir dönemece giriyor. Şairin imgelere yönelişi, diğer eserlerinin aksine dolaylı bir anlatımı seçişi tamamen dönemin koşullarıyla ilgilidir. Eserle ilgili Asım Bezirci şu noktayı dikkatlere sunar:

"Su Çürüdü'de ise –değişip ağırlaşan koşullardan ötürü- çoğunlukla 'dolaylı' bir anlatım yeğ tutuluyor. Bunun için imgelere, öğretilmelere başvuruluyor. Bu yüzden şiirlerin bazıları değişik yorumlara açık 'çoğul anlamlı' bir yapıya bürünüyor. Başka bir deyişle, kitap içerikçe çeşitlenip zenginleşiyor." (Bezirci, 1993, s.96)

Eser sunu yerine sayılabilecek bir şiirler başlar: *Anlatıp Durdum*. Şiirde şair aslında kendini, sanatının işlevini, hayata bakışını anlatır. O yaşananların, yani acıların tutanakçısıdır. Yurdunu yangınlar yakıp kavururken, kendi de buna tanık olurken o bir masalcı gibi, serüvenci gibi hayata tanıklığını yaparak tarihe notlar düşmektedir. O kendi bireysel yaşamından, toplumsal yaşama ulaşıyor yaşanan acılar neticesinde. Telli bir söyleşisinde şunları ifade ediyor:

"Su Çürüdü'de ben kendi tragedyamdan yola çıkarak hem şiirimizin hem de insanımızın tragedyasını dillendirmek istemiştım. Ne kadar başarılı oldum bilemiyorum. Ama şunu biliyorum. Su Çürüdü'nün tragedyası benim için hâlâ sürüyor. "(Güz-Yeşilyurt, 2000, s.8)

Su Çürüdü üç bölümden oluşur: *Suluk Soluğa* bölümünde bir, *Veba* bölümünde on iki, *Buz Renginde* bölümünde de on iki şiir vardır. *Suluk Soluğa* bölümü Yaşar Kemal'in bir sözüyle başlar. Aslında bu sözcükler onun hayata bakışını, ızdırabını anlatır. *Suluk Soluğa* bölümü aynı adı taşıyan iki uzun şiirden ibarettir. Hep yanılan ve hayatı yenilgilerle donanan bir serüvencinin hikâyesini nakleder şair bize. Eserin bu şiiriyle ilgili Ahmet Oktay şu saptamayı yapıyor:

"İki bölüm ve 210 dizeden oluşan şiir, Yaşar Kemal'den yapılan alıntıyla daha açılışında, okuru sadece bir söylence havasıyla kuşatmayı amaçlamakla kalmayan, konu edineceğini bildirdiği insanların (kişilerin) iyi olduğunu vurgulayan bir önkabülü de dile getiriyor." (Oktay ,1992, s.48)

Suluk Soluğa şiiri bir serüveni anlatır. İnsanları güzel bir dünya sunmak için; bıkmadan, usanmadan, yılmadan mücadele edenleri anlatır. Bu serüvencileri kimse tanımaz, bilmez, nerede yaşadıkları muammadır; ama dünyanın dört yanında bu kişilere rastlamak mümkündür. *Suluk Soluğa* şiirinde sanatçı kendi neslini anlatmıştır. Yenilmiş ama yılmamış, fikrinden ve idelinden vazgeçmemiştir. Şiirin sonunda bu eserdeki genel eğiliminin ipucunu verir bize: Şiiri olabildiğince nesre yaklaştırma. Şiirsel cümlelerle nesirler yazma, yahut nesirleri şiir cümleleriyle bezeme. Bu Ahmet Telli için oldukça yeni bir durumdur. Vedat Yazıcı'nın onun bu yeni mecrasına ait değerlendirmesi şöyledir:

Telli "Su Çürüdü" şiirlerinde daha çok uzun dizeleri dener, "Saklı Kalan" şiirlerinin tersine. Dahası, "Su Çürüdü" başlıklı şiirde düzyazı biçimini öz'le kaynaştırmasını bilmiştir. Yalnızca adını unutmayan insanın bilincini altüst eden karabasanlı anları, tümcelerle

yapıştırırken şiirin gereksindirdiği duyarlılığı son kerte etkinlikle örmüştür. (Yazıcı, 1983, s.20)

Ahmet Telli'nin *Su Çürüdü*'nün *Veba* kısmına Tevfik Fikret şiiriyle başlaması onun bu bölümde yansıttığı hisler ve düşünceleri hakkında izlekler sunar bize. İlk şiir *Acıya Alışılmaz* onun insan yanının çığıdır. Askeri darbeden sonra yaşanan dramlara şair muhayyilesinin tepkisidir. *Kirli Su* şiiri, Tevfik Fikret'in *Sis* şiirine benzer bir öfkenin yansımasıdır. Şairin tepkisi, öfkesi aslında hatıralardır. Yaşanan her şey hafızasında bu kadar canlı iken sıradan bir yaşamın akıp gitmesi şairi kente karşı bir nefret söylemine sürükler. Nitekim şair Tevfik Fikret de olduğu gibi 1984'ten sonra uzunca bir süre susacaktır. A.Galip yaşananları bize farklı bir perspektiften duyurmaktadır:

"Eylül 1982 tarihini taşıyan *Su Çürüdü*, bir işkence günlüğüdür. Bir utancın şiirine biriken tanıklığıdır. İki yıl sonra Eylül 1984'te 'Belki Yine Gelirim' diyerek şair belki de ilk defa çıplak gerçekliği açıkça ifade eder." (Galip, 2010, s56)

Şair eserin *Veba* bölümünde adeta yaşanan her trajedinin sorumlusu olarak kenti görür ve öfkesini kente yansıtır. *Veba* kenti, bellekleri, duyguları ele geçirmektedir. Bu illet en fazla bilici yok etmektedir. Hatıralar birer birer ruhsuzlaşmakta ve unutulmaktadır. Şair bun da öfke duyar. O tüm insanlığı silkelenmeye davet eder. Bilir ki umutsuzluk asıl yenilgidir. Bu yaparken bazen öfkeli, bazen kırgın, bazen de coşkundur. Öner Yağcı bir yazısında aynı noktaya parmak basar:

"Bir tarih yazıcısı, bir destancı gibi yaşam tarihini şiirleştiren Ahmet Telli, bu işin ustası olmuştur artık. 'Soluk Soluğa', 'Veba' ve 'Buz Renginde' adlı üç bölümde topladığı *Su Çürüdü*'deki şiirler, coşkunun ve inadın yeniden yeşerttiği bir sevdanın direnişçilerine güzellemedir sanki." (Yağcı, 1995, s.44)

Telli, *Yeniden Yaşanacaktır*, *Sıyrılıp Gelen*, *Beklenen* baharın yeniden geleceği gibi umudunu kaybetmeden güzel günlerin mutlaka geleceğine kendini inandırıyor. Bununla da kalmayıp okuyucusuna da bunu aşlamaya çalışıyor. Eserde çelişkili duygular bir potada eritilmiştir. Umutla umutsuzluk, kinle sevda, öfkeyle sükut aynı anda yaşanır. Şair *Su Çürüdü* ile yaşadığı dramı, unutamadığı dramı bireysel acılardan hareketle toplumsal boyuta ulaştırıyor. Ve bu en sert, en irkiltici sözcük seçimleriyle yapıyor. Bu durumu Muhsin Şener şu satırlarla dikkatlere sunar:

nostaljinin şiiri su çürüdü 1980-1982 arası yazılmış şiirler...nostalji ağır mı ağır o geçmişi, kopulamayan, bileyen, geliştiren ve yenileyen en keskin sözcüklerle çöl olmaktan kurtarmayı deniyor. Nostalji olanın salt bir özlem olmasını aşılıyor...nostalji olanı salt 'gözyaşlarıyla anımsanan olmak' konumundan çıkartarak nostaljinin konumunu değiştirmiş bulunuyor.bu yenidir ve önemlidir. (Şener, 1983, s.16)

Eserin *Buz Renginde* bölümü Julius Fuçik'in anlamlı satırlarıyla başlarlar. Şairin bu seçimleri tesadüfi değildir. Bölümlerin içeriği hakkında ipuçları verir. Bu bölümdeki şiirler şairin ruh halini birebir yansıtan şiirlerdir. Özellikle kitaba da adını veren *Su Çürüdü* şiiri onun ruhsal dalgalanışını, ve yaşadıkları karşısındaki tavrını bize ulaştırır. *Su Çürüdü* yok edilmiş, yok edilmek istenmiş bir bilincin şiiridir. Yaşananlar insandaki tüm hayat belirtilerini yok edecek güçtedir. Yaşanan ıstıraplar karşısında dünya silikleşmiş, zaman ve mekân mefhumları belirsizleşmiştir. Şair adımdan gayrısını bilmiyorum, diyerek her şeyi bilinç dışına atsa da kimliğini muhafaza ettiği izlenimi verir. Timuçin Özyürekli'nin yaşananlara yorumu şöyledir:

"Yürekli, gözüpek şairlerimizden biri de Ahmet Telli, son kitabı 'Su Çürüdü'yle döneme damgasını vuruyor. Toz dumandan geçilmeyen yozluklar ortamında, dürüst ve içten, duyarlı şiirleriyle zamana ve toplumsal olaylara ayna tutuyor, sergiliyor, yorumuyla dizeleri yoğuruyor." (Özyürekli ,1983, s.29]

Su Çürüdü onun şiirsel akışında büyük kıvrımların olduğu eseridir. Şiiri nesre yaklaştırmayı, hatta şiiri nesirle birleştirmeyi denediğini görmekteyiz. İçeriğin de kısmen değişime uğradığı, şairin bireysel yanını ifade ettiği açıktır. Bu hem dönemin şartlarıyla hem de şairin yaşadıklarıyla ilgilidir. Bu yönüyle şairin, hem diğer şairlerden farklılaşmış hem de kendi bireysel şiir anlayışından uzaklaşarak yeni bir tarzı yarattığına tanık olmaktayız. Yine bu şiiriyle söyleyiş ve üslubunun farklılaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Metin Cengiz de eserle ilgili şu unsurlara vurgu yapar:

Su Çürüdü ise dil ve söyleyiş olarak Telli'nin tarihinde şiirsel bir kırılmanın gerçekleştiği bir ilktir. Bu aynı zamanda dönemin diğer şairleriyle de farklılaşmanın şiiridir. Mekan değişmiş şehirden görüntüler girmiştir şiire. Varoluş sorunu şiirde kökleşmektedir. Özellikle "Soluk Soluğa" bölümü ile uzun bir şiir olan "Su Çürüdü" adlı şiir ve sonra takip eden şiirler bu söyleyiş kırılmasının yoğunlaştığı bölümler olarak görülmektedir. (Cengiz, 2011, s.37)

Ahmet Telli'nin bu eseriyle imgesel söylemi iyice şiirine yerleştirdiğine şahit oluyoruz. Bununla beraber ses uyumunu gözetirken; redif ve kafiyeye önem vermediğini, edebi sanatları sınırlı şekilde kullandığını, imgeleri somut varlıklar ve doğaya dayanarak kurduğunu, içerikle biçimi başarıyla kaynaştırdığını görmekteyiz. Şairin bu yeni tavrı onun şiirsel serüvenindeki en önemli dönemeci oluşturuyor. Asım Bezirci, Ahmet Telli'deki bu değişimi şu ifadelerle yorumluyor:

Ahmet Telli hem özel hem de genel açıdan imgeye değer vermiş, ona önemli işlevler yüklemiştir. İmgeye bir oyun, bir gösteri diye bakmamış, onu, içeriği daha iyi betimlemeye yarayan bir öge olarak kullanmıştır. İmgelerini kurarken somut varlıklardan, özellikle doğadan yararlanmıştır. Doğayı insandan içerikten "ayrı" düşünmemiş, onları "birlikte" ele almıştır...Ahmet Telli süslü, çapraşık, oyunlu deyişlerden hoşlanmıyor. Benzetmeler dışında edebi sanatlara çok az başvuruyor. Ölçüyü pek umursamadığı gibi, uyak düşürmeye de özen göstermiyor. Uyak savsaklanmasına karşılık, ses uyumlarına önem veriliyor. Sözcükler ve dizeler gür bir sesle birbirine bağlanıyor. Sert ve tok sesler ağır basıyor. (Bezirci, 1998, s.103-104)

Su Çürüdü şiiri onun şiirinde milattır. Yaşadığı yahut tanık olduğu durumları yansıtmadaki başarısı bu eserle zirveye ulaşmıştır. Yaptığı fiziksel ve ruhsal tasvirler oldukça başarılıdır. Okuyucuya o duyguyu adeta yaşatmakta, okuru şiirsel bir dünyanın içine çekmektedir. Bu eser içeriğinin çok ağır olması yönüyle de eserdeki diğer şiirlere göre sert bir düşüşü ifade ediyor. Duygusal bir kırılmanın eşiğine getiriyor okuyucusunu. Bu eserden sonraki şiirlerle tekrar okurunu duygusal anlamda yukarılara çekmeyi başarıyor. Asuman Susam'ın şiirle ilgili dikkatlere sunduğu nokta da benzerdir:

Bu kitap içeriğiyle belki şairin en ağır yapıtlarındandır. Özellikle de yapıtla aynı adı taşıyan uzun şiir ciğerlerimizi sıkıştıran, sizi soluksuz bırakan bir şiir. Ne epik'in kahramanlık kokan dili, ne kutsal kitapların buyurgan sesi, ne de romantik bir devrimcisin şairane üslubu, hiçbiri yoktur bu şiirde. (Susam, 2010, s.45)

Ahmet Telli, *Su Çürüdü* eseriyle toplumsal sorunlara, yaşanan trajedilere, bireysel dramına bütüncül bir bakış açısı geliştiriyor. Onun şiirinde her yeni eseriyle ön plana çıkan bir özelliktir bu. Ülke sorunlarını, yaşanan acıları şiirleriyle gün yüzüne çıkarırken aşkı ve hüznü şiirlerine başarıyla yediriyor. *Sislenen* şiirinde anlattığı her

şeyden sonra hâli beyan eder. Geçmişte kalan her olay hatırlansa da pusludur artık. Ama gün gelecek bunlar mutlaka anlatılacaktır. Dönemin bir başka toplumsal gerçekçi şairi Veysel Çolak eserle ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

Şair saptamaları niçin yaptığını belirttikten sonra seçenek sunacaktır, karşı savını geliştirecektir. Çünkü yalnızca olumsuz betimlemenin karamsarlığı getirip dayattığının farkındadır, Ahmet Telli...Ahmet Telli şiirine karşı savı sokar. Buna doğru yorum da denilebilir. Şiirlerin kendilerini yorumlamasından farklı bir olaydır bu. Şairin müdahale edişi söz konusudur. Ahmet Telli'ye özgü bir özelliktir bu, günümüzde yalnız onun şiirinde kendini gösterir. (Çolak, 1983, s.11-12)

O yaşanan her şeye karşın umudu beslemeyi öneriyor okuyucusuna. Doğaya sığınmayı ve aşkı sarılmayı teklif ediyor. *Buz Renginde* şiiriyle şair bunu yapmaktadır. Okuyucusunu insan tarafından bozulmamış, saf doğanın içine çekiyor. Ama bir kenardan da toplumsal gerçekleri ifade etmekten geri durmuyor. Yaşanan askeri darbeden sonra toz duman olan meydanlar durulsa da hapishanelere düşenleri ve geride bıraktıklarının kederini şair başarıyla yansıtıyor. Sezai Sarioğlu eserle ilgili fikirlerini bize şöyle aktarıyor:

Su Çürüdü öncesi kitaplar "geçiş kitapları" olarak adlandırılabilir. Sinema diliyle söylessek, kısa matrajlı filmler serisi. Telli uzun matrajlı filme/şiire Su Çürüdü ile başlar...Su Çürüdü kitabının Telli külliyatındaki özel ve ayrıksı yeri önemlidir. Kitabın ve kitaba adını veren "Su Çürüdü" şiirinin bendeki karşılığı, şair bilinçaltı-şiir ilişkisini de içeren bir tablet şiir oluşudur. Bu şiirin eskimemesi, dahası ilk dönüp dönüp okunan bir "kült şiir" olması, çivi yazısıyla yazılmış kırık bir tablet özelliğindedir. (Sarioğlu, 2012, s.176-177)

Buz Renginde şiiri için Kemal Özer de benzer noktalara dikkat çekiyor. Şair hayatı doğayla bütünleştirirken bir yandan da yaraları emlemek için doğaya başvuruyor. Yaşananları tasvir ediyor; lakin şiirde umudu imlemeyi de ihmal etmiyor:

"Ahmet Telli'den 'Buz Renginde' şiirini seçtim. Günün psikolojisini, şiirsel bir yapı içinde, imgesel ve düşünsel düzeyde çok iyi dile getiriyor. Sonundaki umuda açık vurgulama hem imgeyi, hem şiir içeriğini bütünüyor." (Özer, 1983, s.339)

Ezcümle Su Çürüdü eseri Ahmet Telli'nin hayatındaki dönüm noktasıdır. Hem dönemsel bazda yaşadıkları hem de eseriyle şiirine getirdiği yenilikler onun açısından yeni bir hayatın ve sanat yaşamının ilk basamağıdır. Eserde temiz bir Türkçe kullanıyor.

Çapraşık söyleme yüz vermiyor. Genellikle günlük yaşamda kullanılan kelimeleri seçiyor. Eserde şiiri nesre yaklaştırma çabaları dili etkilemiyor. Ses uyumlarından ve şiirsel ifadeden ödün vermiyor. Asım Bezirci eserin dili ile ilgili şu noktaları imliyor:

"Ahmet Telli'nin temiz, duru, düzgün bir dili var. Öztürkçe sözcüklere- iletişimi güçleştireceği kaygısıyla yakınlık duymuyor. Daha çok bilinen, yerleşmiş sözcükleri seçiyor. Bu da, belli ölçüde, anlatımına açıklık/anlaşılabilirlik sağlıyor." (Bezirci, 1998, s.103-104)

Su Çürüdü, Ahmet Telli'nin şiirinde sorgulamanın, eleştirmenin, muhasebenin başladığı eserdir. O yaşadıklarını, toplumun yaşadıklarını, dönemi, sistemi derince bir sorgulamanın eşiğine gelir. Dönüp arkaya baktığında aslında doğruların yanlışlar yanında ne kadar az kaldığını fark eder. Yine bu eserle kentin şiirine yavaş yavaş yerleşmeye başladığına tanık oluruz. Halim Şafak benzer saptamaları şu mısralarda ifade eder:

Yönelim şairde, şiirde geçmişi ve bugünü sorgulamaya dönüşür. Yanlışları doğruları aramakla başlar işe. Doğrular ne kadar azdır! Biçimsel arayışlar varsa da, şiirler düzyazıya yakın tutulur. Ne var ki, tamamen bunda yoğunlaşma gözlenmez, yoktur...Kırsal içerikler biter. Kent sorgulanır. Bu kentsel içeriklerin şiire girmesinin başlangıcını da oluşturmaktadır. (Şafak, 1995, s.103)

4.5. Belki Yine Gelirim. 1984 yılında yayımlanan eser diğer eserlerde olduğu gibi bölümlere ayrılmasa da şair iki mısralık giriş şiirleriyle eseri üç bölüm halinde tertipliyor. Toplamda kırk altı şiirin yer aldığı eser 1981-1984 yılları arasında yazılmış şiirlerden oluşuyor. *Belki Yine Gelirim*, sunu yerinde kullanılan *Kalbim Unut Bu Şiiri* eseriyle başlıyor. Şairin eserine isim seçimi yine sıra dışıdır. Ve onun sanat yaşamı hakkında ipucu verir. Bu eserinden sonra yaklaşık on yıl süren bir suskunluğa büründüğünü bilmekteyiz. Şiirde dilsel bağlamda değişim ve arayış sürmektedir. Biçimsel anlamda şairin nesre yakın duruşunu sürdürdüğünü görmekteyiz. Asuman Susam'ın eserle ilgili dikkat çektiği noktalar şunlardır:

Belki Yine Gelirim, şairin 1984'te yayımladığı kitabı. Bağlam olarak askeri darbe sonrasında yaşattığı savrulmaların içinden, yaşama tutunma şiirlerinden oluşuyor bu kitap. Başlangıçtan beri terk etmediği tavrını yüzleşme ve eleştirel olma tutumunu burada da sürdürdüğünü

görürüz şairin. Dildeki olgunluk, geleneksel söylemin artık iyice dışına çıkma ve taşma isteği, yeni sözcükleri şiire dahil etme ve kimi sözcükleri dışarıda bırakma tutumu şair için bir kopuşu imlemez ama gözle görülür bir başkalaşmanın önemli belirtileridir... Kitap ilksöz yerine, Kalbim Unut Bu Şiiri ile başlar. Bellek, anımsama, yaşamı kayıt altına almaya dair ısrardan unutuşa bir sıçrama. Neyi unutmalı, neden unutmalı? Şiir burada yaşamın yerine geçmiş bir metafordur. Durduk yere mi yaşananlar unutulmalıdır? (Susam, 2010, s.52-53)

Askeri darbeden sonra yaşananları şairin gözlemlerinden okuyoruz. Kent, sokaklar, bulvarlar hatıralarla doludur. Lakin bu hatıralar gittikçe yalnızlaştırır şairi. Bu duruma şair sessizce hayatın içinden çıkarak çözüm arıyor. Lakin giderken de bir gün çığılığına yanıt veren olursa dönebileceğini söylemeyi de ihmal etmiyor. Şair eserin ilk kısmında bir iç muhasebesinin şiirini yazar. Yaşadığı her şey anlamsızlaşmıştır. Yazdıkları, okudukları, anıları yabancılaşmıştır. Yaşanan onca hayal kırıklığından sonra şairdeki kırgınlık duygusu eseri tetikleyen başat duygudur. Bunla beraber aşk ve yalnızlık diğer baskın duygulardır. Metin Cengiz de bir değerlendirme yazısında eserle ilgili benzer noktaları ön plana çıkarır:

"Belki Yine Gelirim ile Ahmet Telli sakın bir şiire başlar. Sükûnet hesaplaşma ve kuşkuyla başlamıştır. Geçmiş özele de artık inancıyla hesaplaşma başlamış, başka yerlerde aramaktadır şiirini, başka mecralarda. Geçmişte yaşananlar yanlış kadar yanlış bulunmaktadır." (Cengiz, 2011, s.37)

Şairin doğaya yönelimi bu eserde de sürüyor. Hangi temayı anlatırsa anlatsın bunu doğayla harmanlayarak yapıyor. Bununla beraber dönemin akıl dışılıklarını anlatmayı sürdürüyor. Bu bölüm en güzel aşk şiirlerinin olduğu kısımdır aynı zamanda. *Gidersen Yıkılır Bu Kent, Özlemedim Seni, Gülüşün Eklenir Kimliğime* onun aşk duyarlılığını yansıtan mısralarla doludur. Bu eser onun şuan kadar çıkardığı bütün eserlerin birleşimidir. Bugüne kadar işlediği bütün temaları bu eserde görmek mümkündür. Şiirinin tonu zaman zaman sertleşse de genelde yumuşak bir seyir takip eder. Halim Şafak'ın değerlendirmelerinde de bu unsurlar ön plandadır:

Belki Yine Gelirim, Telli'nin şiir panoramasıdır. Seçmelere on şiir alınması da bunun sonucudur. Şiir serüveni boyunca işlediği izlekler bütünsellik içinde Belki Yine Gelirim'de verilir. Belki Yine Gelirim siyasal içerikleri yer yer şiirin genelinde barındırarak belli

değerlendirme ölçütleri içinde, sosyalist gerçekçi şiire de bakarak gelinebilecek son nokta ya da doruktur. (Şafak, 1995, s.104)

Şair ikinci kısma *Yolcu* şiiri ile başlar. Okuyucusunun kendini doğaya teslim etmesini önerir. Zira yaşananları, yaraları, acıları ancak doğa iyileştirecektir. Bu bölüme doğa şiirleri hakimdir. Şairin bizden, ben şahsına kayışı sürmektedir. Bu eser onun şiirsel değişimindeki zirveyi oluşturur. Bir sonraki eseriyle bambaşka bir üslupla, şiirsel anlayışla karşımıza çıkar. Halim Şafak'ın konuyla ilgili saptamaları şu yöndedir:

Çizgi Eylül 1984'te Belki Yine Gelirim'le son noktasını bulur. 1981, '82, '83, '84'te yazılmış şiirler, Telli şiirinin vardığı noktayı yoğunca hissettirir. Kim ne derse desin, Belki Yine Gelirim, Su Çürüdü'nin devamıdır. Görünüm, Telli'nin şiirini de anlamayı kolaylaştırır. Biz, ben'le birlikte vardır. Bireyleşme biz'in devasa gölgesinde çoğalmaya çalışır. (Şafak, 1995, s.103)

Ahmet Telli eserin son kısmını *Hüznün İsyan Olur*'da olduğu gibi yine dörtlüklere ayırır. Burda dikkat çeken şiir *Mapusane Günlüğü'nden* şiiridir. Yaşadığını tasvir etme konusundaki başarısını şair bu şiirlerde de gösterir. Eser Şair Eşref'in bir şiiriyle biter. Hem kendi yaşadığına, hem de dönem şairlerinin yaşadıklarına ince bir göndermedir bu. Yaşanan olaylara şairce bir tepkidir Telli'nin şiirleri. Muhsin Şener eserle ilgili şu değerlendirmeleri yapar:

"yapıtta devrimci birikimin ağır bastığı şiirler var. paz'ın 'bir haykırışın şiiri' dediği türden şiirler...12 eylül'e gelmeden yaşananları anlamamış/anlayamamış; onları yanlış değerlendirmiş olan bir topluma tepkidir bu yapıt..." (Şener, 1983, s.16)

Şair belki yine gelirim, sesime ses veren olursa bir gün diyerek noktalar şiir serüvenini. Bu suskunluğu on yıl sürecektir. Bu süre zarfında kendi kabuğuna çekilir ve hiçbir yerde şiir ya da yazı yayımlamaz.

4.6. Kalbim Unut Bu Şiiri. Ahmet Telli, belki yine gelirim diyerek on yıl ara verdiği eser yayımlamaya *Kalbim Unut Bu Şiiri* eseriyle son verir. Bu eser şiirlerinden oluşturulan bir seçkidir. Eserin 2005 yılında yapılan yedinci basımında elli şiir vardır. 2010 yılında yapılan onuncu basımına ise elli yedi şiir girer. Bu basımına *Nidâ* eserinden de şiirler dâhil edilir.

Eserin 2010 yılında genişletilmiş baskısına sunu yerine yine bir şiirle başlar Ahmet Telli. *Nidâ* eserinden; *Taylar ve Yolcular*, *Nidâ*, *Siyahkâr*, *Dedi Ki O*, *La Minör*, *Perişan*, *Yoktur şiirleri* girer.

Barbar ve Şehlâ eserinden; *Söz ve Aldanış*, *Ay ve Islık*, *Tuz Seyrimesi*, *Barbar ve Şehlâ/I*, *Barbar ve Şehlâ/II*, *Mardin*, *Ah Deli Tay*, *Aklım Tökezliyor* şiirleri bu eserde yer bulur.

Çocuksun Sen kitabından ise şu eserler bu seçkide yer alır: *Geldim İşte*, *Ütopya*, *Karda İzler*, *Asmin*, *Özletiyor Seni Bu Yağmurlar*. *Hatıralarımı Yazma*, *Çocuksun Sen/II*, *İmlâsız*, *Gitmek*, *Aşklar mı*, *Küçük Yıldızın Son Baladı*.

Belki Yine Gelirim'den; *Kalbim Unut Bu Şiiri*, *Belki Yine Gelirim*, *Kayıp Adresteki*, *Kuş Ölümleri*, *Gidersen Yıkılır Bu Kent*, *Anısı Biz Olalım Bu Sokakların*, *Özlemedim Seni*, *Sığınak*, *Gülüştün Eklenir Kimliğime*, *İlhan İçin Dörtlükler* şiirleri *Kalbim Unut Bu Şiir*'de kendine yer bulur.

Su Çürüdü eserinden ise: *Suluk Soluğa*, *Anlatıp Durdum*, *Sıyrılıp Gelen*, *Beklenen*, *Hâlâ Koynumda Resmin*, *Sislenen*, *Su Çürüdü* şiirleri bu kitaba seçilir.

Saklı Kalan eserinden, *Kalbim Unut Bu Şiiri* adlı seçkiye seçilen eserler şunlardır: *Saklı Kalan*, *Konuğum Ol*, *Şiir ve Yaşam*, *"Bekle Beni"*, *Voltada*, *İçerden Yeni Çıkanın Düşünceleri*.

Dövüşen Anlatsın eserinden şair sadece iki şiirini bu esere almıştır. Bunlar: *Bir Hazin Hikâye* ve *Acının Milâdıyla* şiirleridir.

Hüznün İsyan Olur eserinden, *Kalbim Unut Bu Şiiri* seçkisine alınan şiirler ise şunlardır: *Gurbet Mutlaka Olacaktır*, *Kuşlar*, *Şen Olasın Halep Şehri*, *Dörtlükler*.

Son olarak *Yangın Yılları* eserinden iki şiir bu eserde kendine yer bulmuştur. Bunlar: *Kahvede* ve *Gecelerin Kırdı* şiirleridir.

Ahmet Telli'nin şiir serüvenini izlemek açısından en kestirme yol, bu eseri tahlil etmektir. Çünkü seçtiği şiirler ilk eserinden son eserine kadar onun şiirsel akışının kıvrımlarını bize gösterir. Yine ilk eserlerinden itibaren daha gittikçe artan sayıda şiiri bu seçkiye alması onun sanatsal olgunluğa ulaşmasının sonucudur. Şair de bunun

farkındadır. Onun yayımladığı her eser aynı zamanda sanatsal zirvesine bir adım daha yaklaşma anlamına gelmektedir.

4.7. Sulara mı Yazıldı. Kitabın sunusunda yazar kitabı dört kısımda topladığını ifade eder. İlk kısımda çeşitli zamanlarda ve yerlerde yapılan konuşmalar yer bulmuştur. İkinci kısımda edebiyat dünyasından tanıdığı, değer verdiği kişilerle ilgili yazdığı eserler yer almıştır. Üçüncü bölümde Türk yazın tarihinin önemli isimleri irdelenmiştir. Son kısımda ise tarih olarak daha eski yıllara dayanan yazılar yer alıyor.

Ahmet Telli eserin sunu kısmında yazın serüveni hakkında da bize bilgi verir. Ta çocukluk yıllarına kadar uzanır ve ondaki bu yazma tutkusunu okuyucusuna anlatır. Çocukluğunun o büyüğü yanını, ailesinin yazmasına karşı olumlu tavrını, büyük yazarlara karşı duyduğu hayranlığı bu satırlardan okuruz. Tarihten edebiyata, coğrafyadan, sosyolojiye kadar geniş bir yelpazeyi okuruyla buluşturuyor. Anılar arasında okuruyla yolculuk yapıyor. Selma Ağabeyoğlu'nun eserle ilgili değerlendirmeleri şu şekildedir:

Sizi 1985'li yıllardan alıp günümüze değin getiren, zamanda yolculuk yahut arı bir dille, şiirin imgelerinden, üslubundan ve ironisinden kopmadan, tarihe yapılan tanıklık. Kitapları okumanız bittiğinde, hatta daha önce, okuma sürecinde sık sık mola alıyorsunuz, düşüncelere dalıp gidiyorsunuz, geçmiş zamandan günümüze enstanteneler dans ediyor belleğinizde. Acısı çok ülkenin coğrafyasını, tarihini okşuyorsunuz sık sık, yazar sizi alıp oralara götürürken, daha doğru söyleyişle oralarda gezdirirken, bir şey yapıyor, bunu birdenbire fark ediyorsunuz: Sizi kendinizle yüzleştiriyor. (Ağabeyoğlu, 2001, s.6)

Bu eserde genellikle çeşitli gazetelerde yazdığı köşe yazıları vardır. Deneme, eleştiri, fıkra, biyografi türüne örnek metinler bir araya toplanmıştır. Bu eserler aynı zamanda şairin bakış açısını yansıtmaları bakımından önemlidir. Kitabın ilk kısmında hayatın kirlenmesine ve özgürlüğe dair yazıları dikkat çekicidir. İkinci kısımda Aziz Nesin, Cemal Süreya, Ceyhan Atuf Kansu, Metin Altıok'a dair yazılanlar onun kültürel ve edebi birikiminin yansımalarıdır. Bu yazılarında onun öğretici, yönlendirici tavrını sezmemek mümkün değildir. İsmail Mert Başat eserle ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

Birkaç gündür, Ahmet Telli'nin iki yeni kitabını okuyorum. Bu kez şiirleri ile değil, (kitaplarının kapaklarındaki betimlemeye uyarak) "düzyazılar" ile birlikteyim. Aslında kitaplarda denemeler ve eleştiri yazıları da var, polemik girizgâhı da; ama yazılara ağırlığını koyan, kendine özgü bir sohbet üslubu. Kuşkusuz bu üslupta, metinlerin Telli'nin köşe yazıları ve konuşmalarından derlenmesinin yanı sıra öğretmen kimliğinin payları var; ama şiiri de bu yazılara dahil olmuş. Şiirden yansıyan o lezzeti duyumsuyorsunuz. (Başat, 2001, s.4)

Eserin son bölümünde şair, Nazım Hikmet, Necati Cumalı gibi önemli kişileri yazılarına konuk eder. Bunun yanında güncel konuları yahut gündeme getirmek istediği konuları yazılarında konu olarak işliyor. Bunu yaparken onun şair duyarlılığını, farklı ve özgün bakış açısını görüyoruz. Bu eserde yer alan yazılar 1972 yılından başlamak üzere 1999 yılına kadar muhtelif zamanlarda kaleme alınan eserlerdir. Bu yüzden eserlere bakarak hem onun fikrî gelişimi, olgunlaşması takip edilebilir hem de dünyaya bakış açısının farklılığı irdelenebilir. Halim Şafak eserle ilgili görüşlerini şöyle kaleme alır:

"Ben Hiçbir Şey Söylemedim ve Sulara mı Yazıldı özellikle son yıllara denk gelen düşüncü ve duruşunun karşılığıdır. Hata ve zaafalarını da içeren bir tarihin sonucudur." (Şafak, 1995 ,s.8)

Bu eserde yer alan yazılar; *Öğretmen Dünyası Dergisi, Yeni Gündem, SU Dergisi, Ülkede Gündem, Kunduz Düşleri, Cumhuriyet Kitap, Türkiye Yazıları, Silgi Dergisi, Varlık, Üç Çiçek, Hece, Bilim ve Sanat* gibi dergi, gazete ve kitaplarda yer alan eserlerle çeşitli toplantılarda yapılan konuşmalarını içeriyor.

Onun ünlem işareti ile başladığı esere, soru işareti ile devam etmesi onun sorgulama, düşündürme ve eleştirme tavrının sonucudur.

4.8. Barbar ve Şehlâ. *Barbar ve Şehlâ*, Ahmet Telli'nin 2003 yılında yani, *Çocuksun Sen* eserinden tam dokuz yıl sonra yayımladığı eserin adıdır. Şairin kitap isminde seçimi yine can alıcıdır. Şair diğer eserlerinde olduğu gibi bu *Barbar ve Şehlâ*'yı da bölümlere ayırır. Üç ana bölüm ve *zeyl* kısmı eserin omurgasını oluşturur.

Barbar ve Şehlâ, Bir Coğrafyanın Tetik Boşluğunda bölümüyle başlar. Şairin gelenek haline getirdiği bölümlere özet bir şiirle ya da özlü sözle başlama, bu eserde de kendini gösteriyor. Victor Hugo'nun sözü hâli tercüme eden türdendir. İlk şiirden

itibaren şair klasik temalarını hissettirmeye başlar. Unutulmaya başlanan geçmiş ve yalnızlık ilk şiirden kendini hissettirir. Şairin gerçek sesini bulduğu yapıtı *Barbar ve Şehlâ*'dır. Onun sanat yolculuğunun en önemli kıvrımıdır. Cihan Oğuz'un eserle ilgili değerlendirmeleri şöyledir.

Ahmet Telli'nin "Çocuksun Sen" adlı kitabından tam 9 yıl sonra yayımladığı yeni yapıtı "Barbar ve Şehlâ", şairin serüveninde odak kabul edilebilecek bir yönelime işaret ediyor. Birkaç yönden ve birkaç düzlemde ele alınabilecek bu değişim, kendi şiirini aşma, kendi üslûbuna yeni bir boyut ekleme olarak da özetlenebilir. (Oğuz,2004,s...)

Ahmet Telli, bu eseriyle yeni bir akış yatağı bulur kendine. Daha önceki sanat yaşamını bir çırpıda ateşe atacak kadar cesurdur. Eskiye reddetmez ama yeni bakış açısı eskiye oranla oldukça farklıdır. Bu eseriyle etnik duyarlılığın şiirinin belkemiğini oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Lakin bu eserde de vurgulanan etnik duyarlık bir zümreye ya da bir gruba indirgenemez. *Mardin* şiiri bunun en güzel ifadesidir. Ahmet Telli bir söyleşisinde şu görüşleri okuyucusuna aktarır.

"Son olarak şunu söylemek isterim. Benim sekizinci kitabım 'Barbar ve Şehlâ' 2003'te yayımlandı. 2003'te yayımlanan şiir kitaplarının içinde etnik duyarlığı, içselleştirmiş tek kitap diyenler oldu. Ben de aynı kanıdayım. Etnik duyarlık modern şiire aktığında şiirimizin tıkanmış gözeneklerinin açılacağını sanıyorum." (Kutkan,2005,s.4)

Şairin Çerkez kökenli olması bu etnik duyarlığı ön plana çıkarmasında önemli bir faktördür. Bu eserde onun bu geçmişine de sık sık göndermeler yaptığına şahit olunacaktır. Özellikle *Kabartay*, *Ah Deli Tay* şiirleri ile hem kendi köklerine, hem de çocukluğundaki masallara bir yolculuk yapar. Şair bu eserinde de kendi bireysel tarihini anlatmaya devam eder. Sezai Sarioğlu da benzer göndermeler yapar şairle ilgili.

"Şair, şiirle hem Çerkeslerin simgesi atın, hem de tarihin tüylerini tersine tarar, saptamalar yapar ama şiirin olanakları içinde kavmini eleştirir." (Sarioğlu,2012,s.189)

Ahmet Telli'nin köklerinden koparılmış olması onda hüznü uyandırır. Bir deli tayın amaçsız koşuşturması ve sürüklenişiyile kendini özdeşleştirir. Bu yolculukta küçük yaşta dinlediği masalların da izleri vardır. Çerkez'lerin dağıldığı her yerde yaşadıkları şairin duyarlılığıyla dilleniyor. Ondaki bu yeni yönelimi eserlerinin baştan beri izlediği

seyrin önemli ve keskin bir kıvrımıdır. Cihan Oğuz *Barbar ve Şehlâ* bağlamında şairdeki bu arayışı ve yenileşmeyi şu şekilde dillendirir:

Barbar ve Şehlâ, Türk şiirinde milâdi bir yapıt. Milât çünkü yeni başlangıçlara doğru atılan bir ok şiddetinde. Ya da tersine, bütün bir şiirsel serüveni ateşe atacak kadar cesur. Tıpkı İsmet Özel'in Amentü'sü, Ahmet Erhan'ın Alacakaranlıktaki Ülke'si, Nazım Hikmet'in Piraye'li- Bursa Hapishanesi'nden Şiirleri, Rilke'nin Duino Ağıtları gibi. Bunlardan hiçbiri, anılan yapıtlardan sonra daha güzelini yazamadı. Onların vedası bu şiirler oldu. (Oğuz,2004)

Cihan Oğuz'un tespitleri yerli yerindedir. Şair bu değişimi ısrarla sürdürmüş ve *Nidâ* eseriyle bu değişimi taçlandırmıştır. Sanatının zirvesi yayımladığı eserleri arasında *Nidâ*'dır. Ondaki bu sanatsal dalgalanmalar ve yakaladığı başarı takdir edilse de zaman zaman eleştiriye de uğramıştır. Çağdaş şair Veysel Çolak, *Barbar ve Şehlâ* adlı eseriyle ondaki sanatsal ve ideolojik değişmeyi şiddetle eleştirir.

Ahmet Telli ise son yıllarda yayımladığı "Barbar ve Şehlâ" ile oldukça şaşırtıcı oldu. Bir şiirin nasıl dibe vurduğunu göstermesi bakımından öğretici bir örnek çünkü. İzlek yoksunu. Zoraki ideolojik tavır. Teorik temellerden ve nesnel karşılıklardan yoksun, azınlıklardan yana görünmenin ucuz popilizmi...Sözcüğün tam anlamıyla, politik bir sefalet. Hala bir rant üreteceği sanılan yapay bir hüznün. Elbette böylesi açmazlardan dil de, yapı da etkileniyor. Bunun sonucu yazılan; şiir olamıyor. İlgili kitapta bir tek şiir cümlesi bulmak olanaksız. Şiir bağlamında çok geri bir örnek "Barbar ve Şehlâ". (Çolak, 2004, s.25)

Şairdeki değişim çağdaşları ve yol arkadaşları tarafından kıyasıya eleştirilse de onun yarattığı yeni sanatsal anlayış, eskisinin çok çok önündedir. Tekdüze bir şiir anlayışını kırıp, şiirini farklı mecralara akıtabilen ender şairlerdendir Ahmet Telli.

Barbar ve Şehlâ bölümü, aynı adı taşıyan iki uzun şiirden meydana gelir. Şair bu eserine kadar denemediği bir yönetime başvurarak şiirde ahengi ve akıcılığı artırıyor. İkişer dörtlükten sonra iki mısralık bir nakarat ekliyor. Bu Telli şiirinde yeni bir çizgidir. Uzun seslerin tercih edilmesi, kelime seçimi, şiirdeki müzikal yapı onu divan şiirine yaklaştırır. Bu da en önemli değişim noktalarından biridir. Telli de gelenek her zaman kendini hissettirmiştir; lakin Divan şiirine hiçbir eserinde bu kadar yüz vermemiştir. Ama bu şiirde kullandığı imgeler modernidir. Şairin başarısı da buradan gelir zaten. Gelenek ve moderniz mi en başarılı şekilde harmanlayan şairlerimizden biridir. Asuman Susam eserle ilgili şu noktaları ön plana çıkarıyor:

Kitabın adı tek başına çoklu okumalara olanak tanır. İki bölümden oluşan ve aynı adı taşıyan şiir de öyle. Ses olarak da söyleyiş olarak da dizelerin kuruluşu bakımından da gelenek kendini yine hissettirir. Ancak bu kez yaklaşılan Divan şiirinin geleneğidir. Özellikle şiirin ritmi sesin Ahmet Telli şiirinde ne denli önemli olduğunu bize yeniden anımsatır niteliktedir. (Susam, 2010, s.72-73)

Şeb-i Yeldâ bölümü Sabit'in bir beyiti ile başlar. Şiirsel yoğunluğun en fazla olduğu kısımdır. Bu bölümde şair Divan şiiri ile olan münasebetini açıkça ortaya koyar. Şair tarih, yolculuk, doğa, aşk arasında mısralarla yolculuk yapar. Bu bölümde Cemal Süreya'nın bir şiirinden alıntı yapması, onun şiir kaynakları hakkına bize yol gösteriyor. *Ankara* şiirinde müthiş bir gözlemin yansımaları okuyucuyla buluşur. Şiirde biçimsel arayışların durulduğu izlenimi vermektedir bu eser aynı zamanda. Aydın Şimşek onun şiir özellikleri ile ilgili şu noktalara vurgu yapar:

"Barbar ve Şehlâ Telli şiirinin temel özelliklerinden birisi olan seslerle de ilgilidir. Sese yaslanan dolayısıyla da dilin bir başka olanağını ihmal etmeyen bir şair olarak gelenekle ilgisini sürekli duyumsatıyor." (Şimşek, 2012, S.360)

Şair eserinde yaşananları yansıtıyor. Devrinin, çağının, yaşadıklarının tarihini tutuyor, bunlardan notlar alıyor. Bir süre sonra bu yaşananlar bir masal gibi anlatılacaktır, sonraki nesillere duyurulacaktır. Şair yaşananlara tanıktır ve bunları kayıt altına alır. O yaşamın kendisidir, atardamarıdır. A.Galip eserle ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

Barbar ve Şehlâ kitabıyla Nidâ adlı yeni eseriyle şair yaşadığı çağın ve bulunduğu ülkenin sorunlarını, çıkmazlarını sergiliyor; sesinin sahiciliğini koruyor. Aldığı tepkilerle, son aylarda gazete ve kitap eklerinde muhatap olduğu eleştirilerle aslında yaşamın içerisinde olduğunu, yaşayan ölü şairlerden olmadığını gösteriyor. (Galip, 2010, s.56)

Şair asıl yeniliği *Zeyl* bölümünde yapar. *Veda* şiiri onun açısından farklı bir yönelimi işaret eder. Bu şiir hem ismi hem içeriği itibarıyla Hz. Muhammed'in Veda Hutbesi'ni andırır, ona gönderme yapar. Bugüne kadar yayımladığı hiçbir eserinde buna rastlanmaz. Eser buna gönderme yaparak şairin ruhsal durumunu da yansıtması bakımından önemlidir. Yaşadıkları, yaşananlar onda müthiş bir kırılmalığa sebep olmuştur. Şair veda etmesi gerekenlere veda ederek, sahneden bir süreliğine çekilip

yaralarını iyileştirmek ister. Bu dönüşümle ilgili Cihan Oğuz'un dikkat çektiği noktalar şunlardır:

Barbar ve Şehlâ'nın asıl sorunsalı, kitabın sonundaki "Veda" şiirinde yanıtıyor. Veda, Ahmet Telli şiirinde hiç alışılmadık bir tavrı ön plana çıkaran, neredeyse nitel sıçrama olarak adlandırılabilir ilginç bir yolculuğa işaret ediyor. "Ve gitmek/Daima itirazdır bu dünyaya" dizelerindeki gizem, intiharı çağrıştırma riski taşısa da, onun bir adım ötesinde ve belki daha da korkutucu olarak, dünyasal yorgunluğa bir gönderme gibi de algılanabiliyor. Yapıtın tamamına hakim olan o derviş edalı tavrı, "Veda" şiirinde ekendi öznesiyle ve geçmişle yüzleşiyor. (Oğuz, 2004)

Veda şiiri onun gençliğiyle, yaşadıklarıyla, eşiyle, dostuyla, vicdanıyla, kentle sokağıyla hesaplaşmasıdır. Yanlışlarının farkındadır, doğrularının da. Onu en fazla sarsan olayların ne olduğu konusunda da fikir sahibi oluruz bu şiirde. Aslında bu veda herkesten çok kendinedir, kendi benliğine, sesinedir. Onun bu vedası duygusal yaratılışı ve kırılma yapısı nedeniyle zorunluluktur. Bu ayrılık onun kendini yenileme sürecidir. Daha önceki yıllarda da zaman zaman bu tür kopmalara şahit olunur. Asuman Susam'ın *Veda* şiiri ile ilgili öngörülerini şöyle der:

Şair yüreği kırılıktır, inceliklidir. O nedenle belki de gitmek onlar için varoluşsal bir zorunluluk olur çoğu zaman. Telli'de yaşam toplamına baktığı yerlerde vakit tamam dediğinde veda eder etmesi gerekenlere. Bir yaşam bilançosu gibidir "Veda" şiiri. Yazılarında da söz ettiği gibi şairlerle peygamberler arasında koşutluk kurar. "Veda" şiiri örneğin böyle bir koşutluğun izleri sürülerek okunduğunda Hz. Muhammed'in Veda Hutbesi'ne telmihte bulunduğu görülür. (Susam, 2010, s.162)

Barbar ve Şehlâ eseri, Ahmet Telli'nin ustalık beyanıdır. Bu eserde biçimsel arayışların azaldığını, ses ve sözcük seçiminde kararlılığın arttığını görmekteyiz. Yeni yönelimleri ise uzunca süren arayışlarının sonucudur. Özellikle *Çocuğun Sen* eseriyle başlayan kendi sesini bulma arayışı bu eserle noktalanıyor.

4.9. Buradayım Sözümde. Şairin 2005 yılında, 60. doğum gününde yayımlanan, nesir yazılarının toplandığı eserdir. Eserdeki yazılar 2001 ile 2005 yılları arasında kaleme alınan düzyazılardır. Şair sunusuna özellikler bir şiirler başlamak istediğini belirtir:

Buradayım Sözümde. Eser de bu şiirden ismini alır. Ve eser buradayım, sözümde; yanlışsa da bu istasyon düşüncesi üzerine inşa edilir. Eser üç ana bölümden oluşturulur. İlk bölüm Lecretius'un bir sözüyle başlar. Bu eserde şair duyarlılığının hayatın çeşitli yanlarına dokunuşunu hissetmek mümkündür. Şiirden şaire, hayattan yolculuklara, hatıralardan yaşanan ana kadar geniş bir yelpazede yazıyor yazılarını. Halim Şafak eserle ilgili değerlendirmesini şu satırlarla ifade ediyor:

Ahmet Telli bize göre şiir kadar yaşadığı dünyanın sorunlarını dert eden şairlerden birisidir. Bu anlamda konuşmaları, gazete ve dergilerde yayımlanan yazılarının oluşturduğu Buradayım Sözümde Telli'nin naifliğini ve net tavrı ile insanı etkilemeyi başarıyor. Yolculuklardan, şiirin sorunlarına, hayata kadar geniş geniş bir alanı içine alan yazı ve konuşmalar inceltilmiş bir eleştirelliği de içinde barındırıyor. Kuşkusuz bu yazıların eleştiriden çok denemeye yakın durduğunu söyleyebiliriz. (Şafak, 2006, s.31)

Buradayım Sözümde'nin ikinci bölümü Niyazi Akıncıoğlu'nun iki mısrası ile başlar. Ahmet Telli'nin eserlerini bu şekilde bölümlere ayırması kendi sanat tarihi açısından gelenek olmuştur. Anı, deneme, köşe yazısı, mektup türünde metin örnekleri bu bölümün omurgasını oluşturuyor. Bir yandan çocukluğuna, gençliğine uzanırken; diğer yandan, günümüzde yaşananı irdelemeye devam ediyor. Telli'nin nesin yazıları şiirlerinden kopuk değildir. Onun şiirinin altyapısını, şiirsel söyleyişinin sınırlarını nesir yazıları oluşturur. O daima yaşadığını, hissettiğini yazmıştır. Bunu bazen nesir bazen de nazımla ifade etmiştir. A.Galip'in konuyla ilgili olarak tespitleri de benzerdir:

Buradayım Sözümde adlı kitabında önemsemişim bir kavram var: "hissedilenin sahiciliği". Bu kavramı iki ayrı bağlamda anlamaya çalışıyorum. Birincisi, tek tek kimi şiirlerinin yazılmasına neden olan verili çıkmazların, trajik olanların, duyguların ya da yine şairin ifadesiyle "itiraz edilen" durumların okuyucuyu da içine çekerek, onu ortadan kaldıracak girişime katılabilesidir. Diğeri ise bir ütopya oluşturabilme, "geleceğin dili" olabilme becerisidir. (Galip, 2010, s.54)

Eserin üçüncü bölümü Hacı Bektaş-ı Veli'nin satırlarıyla başlar. Bununla beraber anıların izinde yolculuk başlar. Cihan Oğuz, Vecdi Erbay, Aydın Şimşek gibi isimlerin sanatı üzerine yazılar vardır bu bölümde. Eleştiri ve deneme türleri bu bölümde yoğundur.

Son bölüm ise Karacaoğlan'ın iki dizesi ile başlar ve Adnan Yücel, Osman Numan Baranus, Kazım Koyuncu gibi isimleri yazılarına konuk eder. *Buradayım Sözümde* başladığı mısralarla biter. Bu durum onun duruşunu, hayata karşı tavrını, inancını, inatçılığını ve idealleri peşindeki mücadelesini anlatır.

Buradayım Sözümde eserinde yer alan yazılar; Tıp Dünyası, Damar, 7.Gündem, Özgür Gündem, Gündem, Ülkede Gündem, Esmer Dergisi, Cumhuriyet, Cumhuriyet Kitap, Evrenle Ölç Kendini gibi gazete ve dergilerde yayımlanan yazılardır. Bunun dışında bir yayımlanmayan, bir de sempozyum bildirisi şeklinde sunulan eser vardır.

Onun yazılarını şiirinden bağımsız düşünmek yanlıştır. Nesir yazıları şiirinin altyapısını ve sınırlarını oluşturur. Onun duyarlılığını daha farklı bir üslupla bu eserlerde görmek mümkündür. Atillâ İlhan'ın şiirleri için düştüğü dipnotları, şair adeta nesir yazıları ile yapar. Bu eserdeki yazılar onun hayatın her yönüne dair tavrını ve yaklaşımını yansıtmaları bakımından önemlidir.

4.10. Nidâ. *Nidâ*, Ahmet Telli'nin 2010 yılında yayımlanan son şiir kitabıdır. *Barbar ve Şehlâ*'dan tam yedi yıl sonra yayımlanmıştır. Şair bu eserini; *Taylar ve Yolcular*, *Ahker*, *Siyahkâr*, ve *Zeyl* olmak üzere dört bölüm üzerine oturtuyor. Bu dört bölümde toplam otuz şiir yer almaktadır. Şair yine çoklu okumalara uygun bir eser ismi tercih etmiş: *Nidâ*. Eser onun sanatında geldiği son noktayı bize işaret eder. Onun kararlı arayışlarının, vardığı sonuçların toplamıdır. Bu eser onun yaşadıklarının toplamının yankısıdır, seslenişidir. Cihan Oğuz bu konuya şu açıdan yaklaşır:

Nidâ, dün-bugün-yarın üçleminde, modernist söylemi yadsımadan, geleneğe de etle kemik gibi bağlanmadan, zamansızlığın bir dışavurumu gibi kopup geliyor. Oradaki feryat, figân, çırpınış, sadece acı çeken bireyin toplumun tarihin sızısını değil; onu da kapsayan ve aşan biçimde, insan olmanın trajedisini –mızızlığa hiç yer vermeden- duyuruyor. Ama o noktada da bir nüans varki, Telli'nin dünden yarına uzanan şiir namlusundaki asıl çerçeveyi belirliyor: Sağlam bir şair vicdanına sahip olmak ve varoluşu, usta bir yontucu gibi, bütün eleştirel yönlerini traşlayarak yeniden yaratmak...Ahmet Telli, bir bakıma, hayatı kıyısında seyreden, kimi kez müdahale etmeye yeltense de nidâsı cılız kalan, sesine ses bulamayan, bulduğunda da onu kendine yakıştırmakta güçlük çeken, hayata karşı tedirgin bir duruş ile devrimcilik arasındaki çelişkiyi aşmak için kalbini zorlayan, çoğu kez tıknefes kalan, ama

yılmayan bir bilge dervişin umarsız trajedisini yazıyor. O trajedide herkese yetecek kadar hüznün, acı ve umut var. (Oğuz, 2009, s.63-64)

Telli, bu eseriyle iki farklı güzel sanatı da şiiriyle bütünleştirmeye gayret ediyor. Her bölüme bir resimle başlıyor. Bu onun açısından yeni bir boyuttur. Diğer ise eski şiirlerinde zaman zaman başvurduğu müziksel imgeleri daha fazla şiirine misafir etmesidir. *Taylar ve Yolcular* bölümü de bir resimle başlıyor. İlk şiir de bölümle aynı adı taşıyor. Şair bu şiirde *Su Çürüdü*'de olduğu gibi şiirsel yapıyı nesre yaklaştırıyor. Ama şiirsel içerikten ve dilden ödün vermiyor. Eserde kökenlerine gönderme yaptığını, efsaneleri de şiirine davet ettiğini görürüz. Aydın Şimşek'in bu şiire yönelik değerlendirmesi şöyledir:

Nidâ'nın ilk bölümüne adını veren "Taylar ve Yolcular", önceki kitap "Barbar ve Şehlâ"ya eklenen şiirlerden birisi. Sırasıyla "Perperişan", "Yoktur", ve "Son Ubıh" tamamlayıcı şiirler ve bana göre Barbar ve Şehlâ, Nidâ'nın içine uzanarak, oradan etnisitenin evrensele doğru yol alması gerektiğine dair bir süreci imliyor. Bu tutumuyla da şair, şiirsel estetik tutumunun yanı sıra, ideolojik etik tutumunu da duyumsatıyor. (Şimşek, 2011, s.9)

Şairin sıkça başvurduğu imgelerden biridir tay. Şiirden iki farklı çıkarımda bulunabiliriz. Birincisi, şair kendi köklerine göndermede bulunur ve kendi kültürü için sembol olan bir kavramı şiirine çağırır. İkincisi ise şair kendini çılgın bir tayla özdeşleştirir. Şiirin son mısrası da bu yargıyı destekler niteliktedir. Şairin son iki eserinde Çerkez kökenine sık sık gönderme yaptığını tanık oluruz. Emirhan Oğuz'un bu durumla ilgili değerlendirmesi şöyledir:

"Taylar imgesinde şairin kendi Kafkas kökenlerine göndermede bulunduğu gözlenebilir. Bu göndermeyi dar açıyla okumamak gerekir. Daha önce de ifadeye büründürülmüş olan bu kök, birlikte ve bütün okunduğunda, büyük insanlık ağacının köklerinden biridir." (Oğuz, 2012, s.302)

Nidâ kitabının *Taylar ve Yolcular* bölümünde bulunun *Son Ubıh* şiiri Puşkin'in Çerkezlerle ilgili bir alıntıyla başlar. *Son Ubıh* bir efsanedir. Şairin efsanelere şiirini yaslaması ise son eserlerinin en çarpıcı yanıdır. Bu kullanım alanı Kafkaslardan Avustralya'ya kadar uzamaktadır. Şair yurdunu yitiren bütün halkların acısını yüreğinde hisseder bu şiirle. Sennur Sezer esere yönelik şu değerlendirmeyi yapar:

Yeni kitabının adı, içinde haykırışı taşıyan bir fısıltı: Nidâ. Dizelerine suyun çürümesine karşı bir isyan sinmiş. Hangi kayayı delen kaynağın fısıltılarını almışsın yedeğine belirsiz. Kayanın sabrını suyun direncinin çarpışmasını bir şair bilmezse kim bilecek? Dağını yitirmiş Çerkeslerden, obasını arayan Avustralya yerlilerine ne çok hikaye biriktirmişsin. Yüreğinde bir delişmen tayın ayak sesleri çınlıyor gibi. Aklındaki görüntüler, ezberindeki öyküler yazılmadan kalacak gibi öfkелisin. Sözcüklere sitemin dayanılmaz. (Sezer, 2010, s.10)

Esere adını veren *Nidâ* şiiri adeta şairin biyografisidir. Hayatının en ücra noktaları, karanlık anları bu şiirle gün yüzüne çıkar. Gençlik yılları, ölümler, hafızanın yitişi bu şiirle yeniden dillenir. *Nidâ* adeta şairin hayatının muhasebesini andırır. Şiir bunun dışında biçimsel özellikleri ile de dikkat çekicidir. Şairin nesir ve nazım arasındaki ikilemi bu şiirle son bulur. Uzun cümleler kurmasına karşın müziksel bir anlatım yakalamayı başarır. Tek halde bırakılan mısralar ise ahengi artırmakla birlikte içeriği daha da vurgulu hale getirmektedir. Doğan Hızlan'ın bu mısraların işlevine dair söylemi şöyledir:

Kitaba adını veren "Nidâ" şiirinin bölüm sonlarında yer alan, müstakil dizeleri okuyalım. Bunları şiirin birer devamı olarak okuyabileceğimiz gibi, ayrı birer "iç şiir" olarak okuyabiliriz. Hem kendinden önceki birçok şairde tesadüf edebileceğimiz "gelenek"le bağdaştırabileceğimiz bir üslubu ustaca kullanıyor. Telli, hem de buna yeni bir ses yeni bir söyleyiş katıyor. (Hızlan, 2012, s.16)

Ahker bölümü de, bölümün içeriğine uygun bir resimle başlar. Yaşanan, alevini kaybetmiş ama henüz sönmemiş hatıralar bu bölümün temasını oluşturur. Bu bölümdeki *Küf* şiiri bir kenarda kalmış yahut bırakılmış kişileri yansıtmaları açısından önemlidir. Şairin bu bölümde de diğer bölümlerde olduğu gelenekle ilişkisi şiirinin ayırım noktasıdır. Özellikle dilsel tercihleri, sözcük seçimi, ses anlayışı eski şiirin dokusunu bize verir. *Barbar ve Şehlâ* eseriyle yakaladığı yeni söyleyiş *Nidâ* ile yatağını genişletip olgunluğa ulaşır. Aydın Şimşek'in *Nidâ*'ya dair dikkat çektiği nokta şudur:

Denilebilir ki Nidâ tarihsel-toplumsal ve poetik hayatımız için bir tarih bilinci. Anımsamaktan çok, duyarlılığı yeniden örgütleyen ve oradan sahicilik duygusuyla şiirsel sezgi ve yetinin oluşturduğu bir ünleme. Ünleme, çünkü bu ses, çığlık içkinlik, yer yer de susarak konuşmaların geldiği yer öncesi. Yani Barbar ve Şehlâ. Bu iki şiir kitabı aslında birbirine tematik olarak oturan, yer yer öncekilerle değişerek de olsa birbirine yol gösteriyor. Bir başka deyişle Ahmet Telli, Barbar ve Şehlâ'yla yola çıktığı, daha derin ve bir o kadar da

lirizm içinden ama toplumsal olana yaklaşarak söylemeyi, Nidâ ile şimdilik tamamlamış gözüküyor. (Şimşek, 2011, s.9)

Santur ve Santuri Ethem Bey şiirleri, şairin bu eserinde denediği güzel sanatlar arası geçişlerin güzel bir örneğidir. Resimle başladığı yolculuğu müzikle, geleneksel müzikle sürdürür. Bu durum onun hem gelenekle çok yönlü ilişkisini ortaya koyar hem de şiirine farklı bir pencereden taze bir nefes aldırır. Bu eserlerden hareketle onun gelenekle ilişkisinin sadece dilsel olmadığını, kültürel anlamda da etkileşim içinde olduğunu görürüz. Kısacası onun geçmişle ilişkisi çok boyutludur. Halim Şafak'ın *Nidâ*'ya dair tespitleri benzerdir:

Nida'sında aynayı kendine, çocukluğuna, gençliğine, bugüne kısaca hayatı üzerinden dönemi yaşamayan veya bilmeyenlere yakın tarihe tutmuştur şair. Nidası hercai çocukluğudur, annesinin haylazı kendi(özgürlüğünün ilanı) imlasızlığı ailesi ile arasındaki ilişkinin tanımlanmasıdır, dolandığı alacakaranlıklar acı çektiği anları ve sitemkâr olduğu boşa akıtarak hayıflandığı yıllarıdır, alev alev yanan arkadaşları ve gençliği; egemen, baskıcı, kışkırtıcı, ötekileştirici ve insanlık dışı uygulamaların sahnelendiği kavgasının yıllarıdır. Kekeme tarihçilerin yazdığı sahte tarihin deşifre edilmesidir. Yerkürede sömürgeciliğin dizginlenemeyen vahşetleri sonucu yaralanan dünyaya, bir döneme ve hayata yaptığı yolculuğun tanıklığıdır. Bu tanıklığı özeleştirici olarak da algılanabilir. (Şafak, 2010, s.12)

Ahker şiiri iki açıdan dikkate şayandır: Birincisi, şairin çocukluğuna uzanan masalımsı bir zamanın kapılarını okuyucuya aralar. İkincisi ise hem nesir deneyimini hem de nazım deneyimini aynı şiir içinde okuyucuya duyumsatır. Masal ve şiirin olanaklarını birleştirir. Levent Turhan Gümüş şiirle ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

"'Ahker' şu veya bu masal ögesinin nasıl kullanıldığıyla ilgili bir açıklamaya gereksinim duymayacak kadar masaldır; anlamı daha da güçlendirmek için, Ahker'in bir masal-şiir olduğunu söyleyebiliriz." (Gümüş, 2012, s.321)

Aynı eseri bir başka okumayla, dönemsel yaşananlar açısından irdelemek anlamsal bir zenginlik yaratacaktır. *Ahker* şiiri, şairin yaşananlara şiirsel itirazının ünlemidir. Emirhan Oğuz'un farklı bir bakış açısıyla şiire şöyle yaklaşır:

"Ahker, yeni yüzyılın yakıcı, yok edici, gerçek kimyasal, nükleer cehennemler vaat eden küresel şiddetine karşı sözün simyasını kurmaya çalışan, bunda ısrar eden bir dilin ışıltılı direnişi,

doğası gereği sönmekle sönmemek arasında-yani yine Araf'ta- esrik gezginliği olarak okunabilir."(Oğuz, 2012, s.301)

Nidâ'nın üçüncü bölümü olan *Siyahkâr* kısmı da bir resimle başlıyor. Bu eserde şair okuyucusunu adeta güzel sanatlar arasında güzel bir yolculuğa çıkarıyor. Bölümün ilk şiiri, bölüme de adını veren *Siyahkâr*'dır. Bu şiirden önce şair resimle beraber Nev'î'den bir mısrayla bölüme başlar. Bu mısra onun Divan şiiri ile güçlü ilişkisini, şiir ve şair tercihlerini ortaya koymaktadır. *Siyahkâr* şiiri geleneksel olanla modern olanın başarılı şekilde kaynaştırılmasıdır. Şairin sözcük ve ses seçimi, uzun sesleri sıkça tercih etmesi gelenekle ilişkisini ortaya koyar. Biçimsel olarak ise tercihinin modern şekillerden yana kullanır. Doğan Hızlan'ın şiirle ilgili yorumu şudur:

"Nidâ'daki şiirler arasında en çok 'Siyahkâr' üzerinde durmak isterim. Çünkü o, diğerlerinden farklı, eski şiirin özümsemesi ve belli belirsiz göndermeler yapılmasıyla bugün yeniden nasıl yazılacağını gösteren bir örnek." (Hızlan, 2012, s.17)

Sabah Bilgisi şiirine şair Recâzâde Mahmut Ekrem'in iki mısrasıyla başlar. Bu şiirinde şairin hayatı doğayı ve insanı bir bütün olarak, başarılı şekilde yansıttığını görürüz. Bu bölümde biçimsel dalgalanmaların azaldığını, şairin serbest şiirin olanaklarını sonuna kadar kullandığını görmekteyiz. Tekrar eden kelimeler ve cümlelerle ahengi artırdığına tanık oluruz. Bununla birlikte konuşma diline ait bazı sözcüklerin de şiirinde kendine yer bulduğunu görürüz. Eserle ilgili olarak Mahmut Temizyürek şu noktalara dikkat çeker:

Nidâ, Ahmet Telli'nin son şiir kitabı, onuncusu. Yangın Yılları (1979) ile başlayan serüven, büyüyerek güçlenerek, aktığı vadiye iyice yerleşerek, ona yeni biçim ve ahenk vererek devam ediyor. Nidâ, şairin evreninin genişlediğini en iyi sergileyen kitabı. Dünyanın bugünkü paradigmatlarıyla insan çıkmazındaki şahlanışları var bu kitapta. Kitabın öncekinden farkı yalnızca beşeri zenginliği değil, dilde yarattığı bir atak var; bir ihtilal değil ama Telli şiirinde hep varolmaya hazır bir sesin ve edanın iyice yerleşip konumlanması. (Temizyürek, 2011, s.57)

Bu bölümde yer alan *Dedi ki O* şiiri, onun yolculuğa benzettiği hayat serüveni karşısında, vardığı noktadaki yorgunluğunun ifadesidir. *Balkon* şiiri ile modern hayatı şiirle yoğururken, *La Minör* şiiri ile müziğin büyüsunü bir kez daha şiirine davet eder. Yaşananlar onu daima unutuşa sürüklemiştir. *Unutmanın Sesi* şiiri ile şair *Zeyl*

bölümüne bir el uzatır. Şairin hayata, sanata dair dönüp dolaşıp geldiği nokta aynıdır. Bir başka şair, Şükrü Erbaş, bakış açısından Nidâ'yı şöyle betimler:

Bir yanlış anlaşılmayı da göze alarak, Nidâ için yapacağım ilk tespit, Nidâ'nın, Ahmet Telli'nin kültürel ana rahmine dönüş kitabı olduğudur. Böyle bir dönüş, hiç kimse için gerçek anlamda mümkün olamayacağına göre, demeye çalıştığım, Nidâ'nın, Telli'nin kültürel ana rahmini, geldiği yerin bilgisi ve değerleriyle anlamaya ve ona yeni değerler biçmeye çalışmasıdır. (Erbaş, 2012, s.201)

Zeyl bölümü *Perperişan* adlı uzun bir şiirden ibarettir. Bu şiir hazin bir ömrün özetidir. Bu yönüyle şairle de bağlantı kurulabilir. Şiirde müzikle şiir iç içe geçmiş şekildedir. Hem sanat müziğine hem de halk müziğine göndermeler vardır. Tüm bunlar şairin beslendiği kaynakları ve müziksel birikimini de ortaya koyar. Bu şiirle eserin finalini yapar. Savrulmuş bir ömür, heba edilen bir gençlik sonunda benliğe oturan sükût hem eserin hem de şairin hayatının özetidir. Şiirde okuyucusuna Divan şiirinin sözcük ve ses havasını da duyumsatmayı ihmal etmez. Hayri K. Yetik'in esere dair bakışı şu mısralarda vücut bulur:

"Yazım kurallarına uymayan bir seslenme sözcüğü, ünlem, ünleyiş demek Ahmet Telli'nin son kitabının adı Nidâ. Yalnız Nidâ'da değil kitaptaki birçok Osmanlıca orjiniyle kullanıyor ve bunu bir ses olanağına dönüştürmeyi amaçlıyor; bazen aliterasyonlar, asosanslara başvurarak..."(Yetik, 2010, s.13)

Ahmet Telli bir şiir işçisidir, bir kozayı örer gibi adım adım şiirini örer. Zaman zaman dinlenmeye olgunlaşmaya bırakır. Yıllar boyunca yeni baştan yazdığı şiirler vardır. Bunlardan biri de *Perperişan* şiidir. Şair bir söyleşisinde bununla ilgili olarak şunları ifade eder.

Nidâ'daki şiirlerin bir kısmı anlamı yüzeye çıkararak şiirler. Ama şunu burada söyleyim: "Perperişan" 1984'te kaleme alınmıştı ilk kez. Onu o haliyle bir kenara bıraktım. 95'te, 98'de de bu taslak karşıma çıkıp durdu. 2004'te ve 2009'da yeniden çalışma defterimde karşıma çıkınca onu tamamlayamazsam sanki bana köstek olacak diye düşündüm. (Doğan,2010,s.16)

Nidâ şairin 2004-2009 yılları arasında yazdığı şiirlerden oluşur. Bu sebepten bu eserde onun şiirsel akışındaki son kıvrımlarını görmek mümkündür. *Barbar ve Şehlâ* adlı eserinden yedi yıl sonra çıkan bu eserde, şair şiirine yeni bir akış yatağı hazırlar.

Bugüne kadar yazdığı eserlerinin zirvesi *Nidâ*'dır. Ahmet Telli bir sözcük işçisidir. Şiirlerinde bunu rahatlıkla görebiliriz. Birçok eseri arasında zamansal boşluklar olması biraz da bununla ilgilidir. Aydın Şimşek'in eserle ilgili değerlendirmesi şu şekildedir:

Nidâ, Ahmet Telli'nin yayımlanan son kitabı. Önceki şiir kitabı Barbar ve Şehlâ'nın üzerinden yaklaşık yedi yıl geçtikten sonra okuruyla buluşan bir kitap Nidâ. Bunca zaman aralığı Ahmet Telli şiiri için olağan bir süre. Çünkü o bir şiir işçisi, şiiri çalışan bir şair. Her sese tüm duyularıyla yaklaşan, hissetmediği sürece de o sesi bekleten bir şair. Olması gerektiği gibi. (Şimşek, 2012, s,361)

Buraya kadar incelen on eserde de şair eser isimlerini özenle seçmiş, sadece şiirinin içeriği ile değil; bu isimlerle de mesajını, okuyucuya ulaştırmıştır. Seçimlerde yaşanan yılların, siyasi ve toplumsal olayların etkisi olduğu kadar onun şiir anlayışının da izleri vardır. Ahmet Telli bir söyleşisinde bu durumla ilgili şu ifadeleri kullanır:

"Kitaplarımın adları, içerdiği şiirlerin genel toplamını en az sözcükle yeniden söylemek kaygısıyla konulmuştur. Poetikamın kimi ipuçlarını sezdirsin istedim." (Sürer, 1996, s.146)

BEŞİNCİ BÖLÜM

AHMET TELLİ’NİN ESERLERİNİN LİSE MÜFREDATINA UYGUNLUĞU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. IX. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi

5.1.1. Güzel Sanatlar İçinde Edebiyatın Yeri. Ortaöğretim 9.sınıfların ilk konusu güzel sanatlar içinde edebiyatın yerinin belirlenmesidir. Edebiyat işitsel (fonetik) sanatlar içerisinde yer alır.Bu belirleme yapılırken metin ve edebi metin örnekleri kullanılır.Bu konuda Ahmet Telli’nin modern çizgiler taşıyan metinlerinden biri tercih edilebilir. *Sesinin Kuşları Susunca* şiiri şekil özellikleri ve içeriği itibariyle konuya uygun bir metindir.

Sesinin Kuşları Susunca

Öyle yorgun düşmüşüm ki

acının mavzerini taşımaktan

bulanık sular basıyor birden

bütün mevzilerimisonra çöle kesiyor içim

Bu alaturka şarkılar da

fena kanırtıyor bazen

anıların ve acıların kabuğunu

gagalıyor kanatırcasına yarayı

susamış bir kerkenez

Sesimin pınarı kuruyor susunca sesinin kuşları

uzayıp giden bir bozkır

kesiliyor dudaklarım

kavruluyor yalım yalım

Sesini ver bana dilinle

su verir gibi yaralı bir hayvana

sesinin bütün gözelerini

çevir dudaklarımın bozkırına

yoksa dilim dilim edecek acılar beni

Acının her gözeneğinden

hüznün ilmiklerini geçirip

dokudum şiirin kilimini

şimdi nakışlamak istiyorum

yalnızlığın dört duvarına sesini (Telli, 2004, s.14-15)

5.1.2.Dilin Toplum Hayatındaki Yeri ve Önemi: Dil hem toplum hayatını şekillendirmekte hem de toplumsal yaşamdan ve olaylardan önemli oranda etkilenmektedir. İki kavram arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Birbirlerini aynı anda hem etkileyip hem de birbirlerinden etkilenirler. Yine dilin bir başka özelliği de kuşaklar arasında köprü vazifesi üstlenmesidir. Diğer bir deyişle kültür taşıyıcılığı işlevi üstlenir.

Konu itibariyle dilin toplum yaşamına etkisi ve edebiyata yansımaları metin düzeyinde ifade edilirken, örnek metinlerle karşılaştırma yapılır. Bu karşılaştırmada

kullanılacak metinlerden birisinin Ahmet Telli'nin *Kuşlar* isimli şiiri olması muhtemeldir.

Kuşlar

Kuşlar mı

ki çok şey denildi

şair dilinden

Yüzlercesini suladık

göleğinde sevdanın

dokuduk

gönül yumağında renklerini

Gizimizi bildiler de

iharetlerini görmedik hiç

ılık bir öpüştü

türküleri

Kuşlar mı

ki şimdi

çok uzak yüksekte

öpsen

büyüyemezsin ki

ihamet ettik

türkülerine

baharın (Telli, 2004, s.16-17)

5.1.3. Metin. Metin konusu işlenirken metnin oluşumu irdelenir.Nasıl meydana geldiği somut örneklerden faydalanılarak öğrenciye hissettirilir.Yapısal ve içeriksel özellikleri öğrenciye tanıtılır.Bütün bunlar yapılırken çeşitli metin ve edebi metin örnekleri kullanılmalıdır.Bu konuda Ahmet Telli'nin *Her Nasılsa Yalnızsın* adlı şiiri edebi metin örneği olarak karşılaştırmalarda kullanılabilir.

Her Nasılsa Yalnızsın

Her nasılsa yalnızsın

Bir giz gibi deliyor yüreğini

cansıkıntılarının burgusu

ve hep bir şeyler eksik gibi

bir şeyler bekler gibisin

Yeni bozgunlar

yeni yenilgiler peşindesin

Bir bozkır kuraklığına dönmüş için

Oysa yalnız bir öpüştür

gurbeti türkülere dönüştüren

Çoktandır su vermedin

çiçeklere ve yüreğinin çeliğine

Zaman terkisine almış da öpücükleri
 koşuyor sensizliğin ve yalnızlığın
 iyotlu kıyılarına

Bir yol ayrımı ki yanlışla doğru
 hüznle sevinçler kol kola
 Sen ki ey kalbim
 yanlışları ve hüznleri taşıdın
 bunca zaman

Taşıyamaz yüreğinin batık sandalı
 bu yalnızlığı, bu can sıkıntılarını
 Yaşam gelincikler gibi beklerken seni
 gecenin kapısını çalma
 ey kalbim (Telli, 2004, s.21-22)

5.1.4. Edebi Metin. Bu konuda metin ile edebi metnin farklarının ortaya konmasının yanında edebi metinlerin kendi aralarında da gruplanabilecekleri ifade edilir. Bu gruplandırma yapıldıktan sonra coşku ve heyecana bağlı edebi metinlere örnek olarak Ahmet Telli'nin *Bunca Ayrılıklardan Sonra* şiiri verilebilir.

Bunca Ayrılıklardan Sonra
 O yorgunluğun kitaplarındaki
 umutsuz sevgiler miydi düşleri eskiten
 bir kez miydi tam yüreğimize saplanması

o kemirgen kuşkların

o yabancı uğultuların

Ömürboyu yalnızlık yargılısının

buluvermek birden kerem sevdasını

canımızın çekirdeğinde

üstelik

bunca ayrılıklardan sonra

Soyunup bütün kitaplardan

hüzünden ayrılıklardan

aşmak istesek de masal dağlarını

tutabilir miyiz yelesini

o tanrısal atların

Dinlenirken sevginin billur ırmağında

güneş kararıyor nedense apansız

çatlıyor yüreğimizde yalnızlık tohumu

ve gurbet

batırıyor dişlerini etimize (Telli, 2004, s.24-25)

5.1.5. Edebiyat ve Gerçeklik. Edebiyat ve gerçeklik konusunda, aslında her edebi metnin toplumsal bir gerçeğe dayandığını; lakin edebiyatın yani edebi metinlerin bu gerçekliği birebir yansıtmak yerine değiştirerek, kurgulayarak, yeniden yaratarak

ortaya koyduğunun belirlenmesi esastır. Ahmet Telli'nin *Şen Olasın Halep Şehri* şiiri içerik ve gerçekliği ifade edişi yönüyle konu için oldukça uygun bir metindir.

Şen Olasın Halep Şehri

“İşte geldim gidiyorum

Şen olasın Halep Şehri”

Hiç kimse senin kadar

yakıştıramamıştır hüznü kendine

hüzünler ki aşkın ve şiirin

yıllanmış şarabıdır

damıtılmıştır acıların imbiğinden

Hüzünler ki şairlerin yüreğinden uçuşan

sararmış çiçek tozlarıdır

Biraz da şairlere özgüdür hüznün

Bozkırın yalımında direnen

solgun bir gül gibi yüzün

Acının, sabrın ve yalnızlığın

sessizliği sarıyor

yorgun yüzünde alınının

Ve artık bir şey bırakamıyorsun

bekleyişlerden başka kendine

Biraz da şairlere özgüdür bekleyiş

Hiç kimse senin kadar
 alışkın değildir ayrılıklara
 Ayrılıklar ki nişanlısıdır hasretin
 acılar ve türkülerle çeyizlenir
 bekleyişlerin sararan güzüne
 Ve hasret kızıl bir güldür
 ayrılıkların mendiline nakışlanmış

Biraz da şairlere özgüdür hasret (Telli, 2004, s.28-29)

5.1.6. Şiir ve Zihniyet. Zihniyet, bir dönemdeki siyasi, sosyal, askeri, dini, ekonomik vb. unsurların toplamıdır. Her yazar toplumsal bir çevrede doğar, bir toplum içinde yetişir ve hangi dönemde yaşamışsa o devrin genetik kodlarını taşır. Her edebi metin de yazarın karakterinden, kültürel dünyasından, bilgi birikiminden izler taşır. O halde dönemin zihniyeti önemli oranda, yazarı ve onun ortaya koyduğu ürünü etkiler. Şair Ahmet Telli de yaşadığı dönemin siyasi ve sosyal olaylarından önemli ölçüde etkilenmiş, bunları da eserlerinde yansıtmıştır. Ahmet Telli'nin *Balkon* adlı şiiri olduğu dönemin özelliklerini barındırması nedeniyle bu konuda örnek metin olarak kullanılabilir.

Balkon
 Güneşin balkonla bir muhabbeti olmalı
 Perdesiz, yaz-kış camları açık balkonla
 Her mevsim büyütür saksıda çiçekleri
 Belki cilveleşir nice gizli hatıralarla da

Çocuk sesleri, akşam sofraları, kadınlar

En çok bunlar yakışıyor bir balkona

Camı kırıp sokağa dilini çıkaran çocuk

İlk kez burada sarılır komşu kızına

Balkonlara sıra sıra asılmış bayrakları

Gördüm de onun için geldi aklıma

Çocuk sesleri, akşam sofraları, kadınlar

Uzun kış geceleri ve kestane kokuları

Belli ki bunlar yakışıyor bir balkona (Telli, 2010, s.76)

5.1.7. Şiirde Ahenk (Ses ve Ritim). Bir nazmı düz yazıdan ayıran en belirgin fark ahenkli oluşudur. Bu da ahenk unsurları ile yani vurgu, tonlama, ritim, redif, kafiye, vezin, aliterasyon, asonans ve tekrar ile sağlanır. Konu uygulamalı anlatılırken konuya uygun şiirler seçilmelidir. Farklı şiir geleneklerine ait örnek metinlerle uygulama yapılırken modern şiir geleneğinden ise Ahmet Telli'ye ait *Yalnızsan Eğer* metni seçilerek bu konuda kullanılabilir.

Yalnızsan Eğer

Hayatın devraldığı

sessiz bir öz sudur acı

birikir yüreğinin kıvrımlarında

ve ağır gözlerine ağır ağır

Bulutlar yere inmiştir artık

ya da gurbettesindir

Unutma

Bir hayalet gibi kapındadır

yalnızlık denilen şey

ufkun kararabilir birden

için çölleşebilir

Kaçışın bile bir adımdır

ya da dönüşündür kendine

Unutma

Her sayfası kederle kararan

bir hüznün defterine döner günler

ve her sabah "merhaba hüznün"

"merhaba yalnızlık"

diyerek başlarsın hayata

Ama hayat bağışlamayacaktır seni

Unutma

Üstelik günlüğü yoktur hüznün

hiçbir zaman da tutulmayacaktır

Serüvenlerin yorgun yeniği

elleri titreyen yaşlı bir kadındır hüznün

ya da hasta bir tanıdıktır ancak

hepsi o kadar

Unutma (Telli, 2004, s.26-27)

5.1.8. Şiir Dili. Edebi metinlerin dili günlük dilden hareketle oluşturulmuş yeni ve özel bir dildir. Sanatçı günlük yaşamda kullanılan kelimeleri alıp onlara yeni anlamlar yükleyerek imgeler yaratır. Kelimelerin daha çok yan ve mecaz anlamlarını tercih eder. Sözcüklerin çağrışım gücünden faydalanır. Böylece yeni ve kurmaca bir dile ulaşır.

Konuya uygun olarak seçilen metinlerde imgelerin varlığı öğrenciye hissettirilmelidir. Konuya paralel olarak işlenecek edebi sanatlar konusunda söz sanatlarını belirgin şekilde yansıtan örneklere başvurulmalıdır. Ahmet Telli'nin *Siyahkâr* şiiri imgeleri ve kurmaca dili göstermek hususunda iyi bir örnektir.

Siyahkâr

Siyahkâr kelimeler sızıyor aklımın

Dehlizine ki önceleri serin sözler

Dingin yalnızlıklardı oyaladığım

Yaz bitti de onun içindir diyor biri;

İlk kez bitmiyor yaz, hayat çoktan

Farkında bunun akşamlar apansız

İniyor geceyi siyahkâr kılmak için

Hançer birdenbire saplanıyor, güz

Usulca örtüyor masumiyetin üstünü

Zifirî kelimeler sızıyor yazın bittiği

Göçmen bir kuşun yolunu şaşırdığı

Ağır bir ağı gibi ağıyor sözlerin

Burgacına vedâ: Yaz yine bitti.

Şarkılardan öğrendiydik: Sevdâ
 Sitemkâr bir vedâ idi ömür gibi
 Hatırâsı için kitabın bir yerinde
 Saklı bir söz düşürülür belki de.
 Mecaza dönmüşse vefânın enkâzı
 Sükûnet gerekir unutmak için
 Hatırlamak içinse yeni bir yaz

Ki unutuldu sanılsın diye bu öykü
 Bir aşkın kelimelerle sürüp gittiği

Söz de ürperiyor kalın ve soğuk
 Karanlığa gömülüp giderken şiir
 Bizi kendine çeken dip, oradaydı
 Yazın bittiği ve siyahkâr bir aşk
 Öyküsünün anlatıldığı yerde
 Ufkun kalbine çöktüydü tuhaf yaz
 Unutuşun uçurumuna düşmüştü
 Şimdi yine zifirî kelimeler sızıyor
 Düşünsem hatırlarım dediklerime

Ki unutuldu sanılmasın dünkü öykü

Hani bir aşkın güzle solup gittiği (Telli, 2010, s.61-63)

5.1.9. Şiirde Yapı. Yapı şiirin şekliyle ilgilidir. Türk'ler çeşitli faktörlerin de etkisiyle farklı şiir şekilleri kullanmışlardır. Destan Döneminden itibaren mısra, beyit, bent, dördlük gibi nazım birimleri kullanılmıştır. Modern şiirde ise daha çok serbest nazımın ön plana çıktığı görülmektedir. Bunu en fazla ve başarılı kullanan isimlerden biri de Ahmet Telli'dir. Bu konu işlenirken bütün şiir geleneklerinden farklı dönemlere ait metinler seçilmeli ve hem değişikliklerin hem de dönemsel farkların kavranması sağlanmalıdır. Ahmet Telli'nin *Saklı Kalan* şiiri modern dönemin şiir yapısını yansıtan bir metindir. Bu nedenle bu konuda kullanılabilir.

Saklı Kalan

Günlüğü eksik tutulan güz

usulca çekilmiş de kıyıya

bütün gürültülerden uzakta

eğiriyor suların köpüğünü

Belli ki duymuyor dağların

uğuldayan yalnızlığını

Bekleyişin ve acıların

uğultusudur yalnızlıklar

Kimi kez kuşatabilir büsbütün

doğayı, aşkı ve yaşamı

Ama kayalıkların karanlıklarına

hiç sığar mı bir dağın yalnızlığı

Bir çiçek bile doldurabilir
 uçurumların derin oyunlarını
 Oysa bir çatlaktan fışkırıp
 bir yangın gibi büyüyendir
 Belli ki duymaktadır kalbinde
 aşkın saklı yalnızlığını

Anımsanan ne varsa şimdi
 biraz acıya dönüktür yüzü
 ve solgun bir gülümseyiş
 gibi sararken sessizliği
 taşır bekleyişin gizinde
 aşkın saklı yalnızlığını

Günlüğü eksik tutulan güz
 eğirirken suların köpüğünü
 ey alıngan susuşundan üzünç
 gizli öfkesinden kan sızan
 kalbini suların göğsüne bastır
 duyacaksın kalbimizin atışlarını (Telli, 2004, s.9-11)

5.1.10. Şiirde Konu ve Tema. Tema soyut halde bulunan genel kavramlara denir.Konu ise temanın sınırlandırılıp somutlaştırılmasıyla oluşturulur.Her edebi metin bir temayı vermeye yönelik oluşturulur.Metni sistemli şekilde bir arada tutan şey

temadır.Bu konu işlenirken öğrencilerin temayı doğru şekilde bulmalarını ve konuyla farklılığını hissetmelerini sağlamak için bol bol edebi metin kullanılmalıdır.Ahmet Telli'nin *Gülüşün Eklenir Kimliğime* şiiri bu uygulamada kullanılacak metinlerden birisidir.

Gülüşün Eklenir Kimliğime

Gün biter gülüşün kalır bende

anılar gibi sürüklenir bulutlar

Ömrümüz ayrılıklar toplamıdır

yarım kalan bir şiir belki de

Aykırı anlamlar arayıp durma

güz biter sular köpürür de

kapanmaz gülüşünün açtığı yara

uçurum olur cellat olur her gece

Her gece yeniden bir talan başlar

acı ses olur, ses deli bir yağmur

eski bir eylüle gireriz böylece

Sığındığım her yer adınla anılır

Ben girerim, sokağı devriyeler basar

bir de gülüşün eklenir kimliğime (Telli, 2004, s.60)

5.1.11. Şiirde Gerçeklik ve Anlam. Her edebi metin sosyal bir gerçekliğe dayanır. Lakin hiçbir edebi ürün sosyal gerçekliği olduğu gibi bire bir yansıtmaz. Sosyal hayattan aldığı malzemeyi işler, yeniden şekillendirerek kurgular ve okuyucuya sunar. Ahmet Telli de yaşadığı dönemin sosyal gerçekliğinden oldukça yararlanmışır. Bu sebepten şiirde gerçeklik ve anlam konusu işlenirken şairin *Hala Koynumda Resmin* şiiri konu açısından belirgin bir örnektir.

Hala Koynumda Resmin

Sımsıcak konuşurdun konuşunca

ırmak gibi rüzgâr gibi konuşurdun

yayla kokuşlu çiçekler açardı sanki

çiğdemler güller mor menevşeler açardı

Sımsıcak konuşurdun konuşunca

Hâlâ koynumda resmin

Dağları anlatırdın ve dostluğu

bir ceylan gibi sekerdi kelimeler

Sesini duymasam çölleşirdi dünya

dağlar yarılır ırmaklar kururdu

bulutlar çökerdi yüreğime

Hâlâ koynumda resmin

Gün akşam olur elinde kitaplar

ve bir demet çiçekle çıkıp gelirdin

bir kez bile unutmadın ‘merhaba’ demeyi

ve en yanık türküleri nasıl da söyledin

Hâlâ koynumda resmin

Kaç mevsim kırlara çıkıp
 çiçekler topladık mezarlar için
 Belki ürküttük tarla kuşlarını
 belki kurdu kuşu ürküttük
 ama aşkı ürkütmedik hiç

Hâlâ koynumda resmin

Ve hâlâ sımsıcak durur anılar
 sımsıcak ve biraz boynu bükük
 Ne varsa yaşanmış ve paylaşılmış
 yasak bir kitap gibi durmaktadır
 ve firari bir sevda gibi

Şimdi duvarlarda resmin (Telli, 2004, s.76-79)

5.1.12. Şiir ve Gelenek. Her edebi ürün bir gelenek içinde var olur. Her ürün ait olduğu geleneğin şekil, içerik, üslup bakımından izlerini taşır. Türk şiiri halk şiir geleneği, divan şiir geleneği ve modern şiir geleneği olmak üzere üç ana grupta değerlendirilir. Ahmet Telli işlediği temalar, kelime seçimi, şiirinin yapısal özellikleri ve ürün verdiği dönem itibariyle modern şiirin temsilcisidir. Lakin kullandığı dil ve imgelem dünyasına bakıldığında divan ve halk şiirinin de izlerini taşımaktadır. Konuya ilişkin farklı döneme ait örnekler verilirken Ahmet Telli'nin *Gittin Ya* isimli eseri modern şiirin özelliklerini taşıdığından bu konuda örnek metin olarak kullanılabilir.

Gittin Ya / I

Gittin ya; denizlerin çekilmesi

Dalların eğilişi, turnaların göçü

Bunu anlattı bana, bir rüzgâr

Bunu fısıldadı geçip giderken

Bekle dediydim, gör yelkovan

Ûrperişini ve getirdiği müthiş

Rüyâyı: o cümbüşü, çengiyi;

Hepsi esmerdi, çok esmerdi

Bir esmerlik kaldıydı sesinden

Bir de kum saati, çöl akrebi;

Billûrun parçalanmış ânyıdı, ki

Yüzüne sızdıydı ışk'ın şeraresi

Suyu fısıldayan çırkık, koyu

Yalnızlığa dalmıştı ve orada

Birikmişti zamanın esmer bir

Vedâya benzeyen hikâyesi

Gittin ya

Daha çok özleniyorsun şimdi (Telli, 2010, s.68-69)

5.1.13. Yorum. Bir metni okuyucunun kültürel birikimi, sanat zevki, hayal kurma yeteneği, bilgi dağarcığına bağlı olarak yorumlamasına, anlamlandırmasına ve içselleştirmesine denir. Metin anlamlandırılırken ve yorumlanırken olduğu dönemin zihniyeti, şairin yaşamı ve edebi özellikleri dikkate alınmalıdır.

Konu işlenirken farklı dönemleri yansıtan, farklı şairlere ait metinler seçilmelidir. Ahmet Telli'nin *Biten Bir Aşktan Sonra* şiiri yapısı, kelime seçimi, anlam derinliği ve çok anlamlılığı yönüyle yorum konusunda kullanılmaya elverişli bir metindir.

Biten Bir Aşktan Sonra

Hiçbir şey daha kötü olamaz

Kötü biten bir aşk sonrasında

Ahrazlaşırsın, gölgelenir nesnelere

Her telaş ıssızlık taşır biraz

Kabahatli bir çocuk gibi çıkarsın

Sokağa, ki sokak puslu, alıngan

Kalbenden daha tenhadır dünya

Tenhadır sığındığın bütün kıyıları

Odan dağıktır, tütün kokuyordur

Okusan da dilsizdir kitaplar

Bir fotoğraf düşer ansızın

Cam keşiği gülüşlerdir kanayan

Pencerende solgun bir ayışığı

Mahcup bir duruşla bakarsın

Susarsın. Sükût iyi gelir belki

Sükût: Zamanın en eski dili (Telli, 2003, s.73-74)

5.1.14. Metin ve Şair. Her metin yaratıcısının imzasını taşır. Şairin kültürel durumu, bilgi hazinesi, tecrübeleri, yaşadığı çevre ister istemez farklı oranlarda eserine yansır. Bu sebepten şair ile ilgili bildiklerimiz onun eserini yorumlamada bize yeni olanaklar sunacaktır.

Metin ve şair konusunda bu açıklamalara uygun örnekler kullanılmalıdır. Şair Ahmet Telli de toplumcu gerçekçiliğin etkisiyle yaşadığı dönemi, toplumsal olayları ve bireysel tecrübelerini önemli miktarda eserlerine yansıtmıştır. Bu açıdan konu için önemli bir örnektir. Şairin *Yol* şiiri bu konuda incelenebilecek bir metindir.

Yol

Dalgın yahut telaşlı

Bir yolcunun unuttuğu

Şu bir demet çiçek

Yer alabilir mi istasyonun

Kayıp eşya listesinde

Anımsar mı şaşkın yolcu

İner inmez trenden

Neyi unuttuğunu geride

Avuçlarındaki kıvılcım

Tutuşturur mu bir ormanı

Yolculuk uzun bir cümledir

Ezberini bozar kimilerinin

Derin yüzmek nefesini tutmak

Ve bir de anıları daima

Yanına almak gerekir

Kaybolan nedir, solgun

Bir bahçe anlatır bunu

Unutulan bir demet çiçek

Açık kalmış bir kitap anlatır

Yarım kalan bir cümle

Yol unutturur kimilerine

Daha istasyondayken birşeyleri

Vedan sıcaklığı yele dönüşür

Üşür bir demek çiçek o an

Kapanır içimizdeki kapılar

Vefa dışarıda kalır (Telli, 2003, s.61-63)

5.1.15. Şiir ve Manzume. Şiir ve manzume konusunda şiir türleri işlenirken öğrencilere yeni şiirlerin ve şairlerin hayal dünyalarının kapıları aralanmalıdır. Öğrenciler yeni edebi metinlerle yüzleştirmelidir. Pastoral şiire örnek olarak Ahmet Telli'nin *Styrylıp Gelen*, lirik şiire ise *Kalbim Unut Bu* şiiri örnek olarak verilebilir.

Sıyrılıp Gelen

Soluk bir ay dolanıyor

kentin üstünde her gece

Her gece bilge bir gezgin

tavriyla adımlıyor yolunu

Güz yanığı bir durgun

sessizlikle örtülü her şey

ve yırtılmış bir tül gibi

savrulup duruyor zaman

Suların sesini dinle şimdi

ormanın fısıldayışlarını

usulca yarılıyor dağların göğsü

bir aşkı dinlendirmek için

Ve gözleri uzak yamaçlarda

aranıp dururken bir şeyleri

sessiz ve sakin beklemekte

bekledikçe bileylenen bir yürek

Belli ki dağların, denizlerin

ve göllerin üzerinden

sıyrılıp gelmektedir seher

Belli ki yakındır

doğayı ve hayatı sarsacak saat (Telli, 2004,s.53-54)

Kalbim Unut Bu Şiiri

Uğuldayan ve hep uğuldayan

bir orman kadar üşüyorum şimdi

yanlış rüzgârlar esiyor dallarımda

yanlış ve zehirli çiçekler açıyor

Kanımda kocaman gözleriyle bir çılgılık

Su ve ses kadar beklediğim

ne kaldı geride, bilmiyorum

uzanıp uyumak istiyorum gölgeme

ve sarınmak o kocaman gözlerin

uğuldayan rüzgârlarına

Bir acıyı yaşarım ve zehrinden

çiçekler üretirim kömür karası

uçurum kadar bir yalnızlık

yaratırım kendime, atlarım

Anısı yoktur küçük rüzgârların

Yapraklarım yok artık kuşlarım yok
 büsbütün viran oldu dağlarım
 ezberimdeki türküler de savrulup gitti
 ömrümün karşılığı kalmadı sesimde
 sesimde yalnız ormanların gümbürtüsü

Yanlış, daha baştan yanlış
 Bir şiirdi bu, biliyorum
 ve belki ömrümüzün yakın geçmişi
 bu kadar doğrudu ancak, kim bilir
 Kalbim unut bu şiiri (Telli, 2003, s.93-94)

5.1.16. Manzume ve Şiir Örnekleri İnceleme. Ortaöğretim 9.sınıflar edebiyat dersinin şiir mevzusunda son konuda şiiri bütünsel bir bakış açısıyla inceleme davranışı kazandırmak esas olmalıdır. Zihniyet, ahenk, dil, yapı, tema, şair ve metin ilişkisi ve yorum bütünsel bir bakış açısıyla irdelenmelidir. Farklı dönemlere ait, farklı metin örnekleri seçerek yaşantı zenginliği oluşturulmalıdır. Ahmet Telli'nin *Gidersen Yıkılır Bu Kent* şiiri de bu konuda kullanılabilir edebi metinlerden biridir.

Gidersen Yıkılır Bu Kent
 Gidersen yıkılır bu kent, kuşlar da gider
 bir nehir gibi susarım yüzünün deltasında
 Yanlış adreslerdeydik, kimliksizdik belki
 sarışın bir şaşkınlık olurdu bütün ışıklar
 Biz mi yalnızdık, durmadan yağmur yağardı
 üşür müydük nar çiçekleri ürperirken

Gidersen kim sular fesleğenleri
kuşlar nereye sığınır akşam olunca

Sessizliği dinliyorum şimdi ve soluğunu
sustuğun yerde birşeyler kırılıyor
beklemiş diyorum caddelere, dalıp gidiyorsun
adını yazıyorum bütün otobüs duraklarına
öpüştüğümüz her yer adınla anılıyor
bir de seni ekliyorum susuşlarıma

Selamsız saygısız yürüyelim sokakları
belki bizimle ışıklanır bütün varoşlar
geriye mapusaneler kalır, paslı soğuklar
adını bilmediğimiz dostlar kalır yalnız
yüreğimize alırsız onları, ısıtırız
gardiyan olamayız kendi ömrümüze her akşam

Gidersen kar yağar avuçlarıma, üşürsün
bir ceylan sessizliği olur burada aşklar

Fiyakalı ışıklar yanıyor reklam panolarında
durmadan çoğalıyor faili meçhul cinayetler
ve ölü kuşlar satılıyor bütün çiçekçilerde

menekşeler nergisler yerine kuş ölüleri
 bir su sesi bir fesleğen kokusu şimdi uzak
 yangınları anımsatıyor genç ölülere artık
 Bulvar kahvelerinde arabesk bir duman
 sis ve intihar çöküyor bütün birahanelere
 bu kentin künyesi bellidir artık ve susuşun
 isyan olur milyon kere, hiç bilmez miyim
 Sokul yanıma sen ellerin sımsıcak kalsın
 devriyeler basıyor karartılmış evleri yine

Gidersen yıkılır bu kent kuşlar da ölür
 bir tufan olurum sustuğun her yerde (Telli, 2004, s.29-31)

5.2. IX. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi

5.2.1. İnsan, İletişim ve Dil. Bu ünite de dilin işlevleri konusu işlenirken bol bol örneklendirme yapılarak konunun kavranması sağlanmalıdır. Ahmet Telli'nin eserleri arasından seçilecek bir şiir dilin sanatsal(şiiresel) işlevinde örnek metin olarak kullanılabilir. Ahmet Telli'nin *Acının Miladıyla* isimli şiiri bu konuda kullanılacak iyi bir örnektir.

Acının Miladıyla

İ

Acının miladıyla başlayan bir hikâyedir bu

yaşayıp gelmişiz ormanlar gibi yanarak

her dönemeçte uğultulu uçurumlar

her şafakta uzun uzun kurt ulumaları

Ey masalcı

otur şu geyik postuna

ve anlat şimdi bütün bunları

Önce yaşadıklarımızı koy ortaya

hatamızı sevabımızı anlat

görelim nelere kahretmişiz bunca zaman

nelere göğüs germişiz görelim bir bir

bedeli ödenmiş midir şafağın, bilelim

yaşamak

yeni acılara sürgün etse de bizi

Hayatımız görüldüğü kadar basit değil

ama anlaşılmaz gibi de değil öyle

çoğunu unuttuk belki şimdiden

belki bitti birtakım bekleyişler

umutlar da bitti bir zaman, sevgiler de

ama unutmayalım

zulüm de biter hayatımızda (Telli, 2003, s.12-13)

5.2.2. Türk Dilinin Tarihi Gelişimi ve Türkiye Türkçesi. Bu konu sınıfta işlenirken bir yandan dilin tarihi gelişimi anlatılırken diğer yandan dilin dönemlerine ait önemli yazarlar ve öne çıkan eserlerden örnek metinler kullanılmalıdır. Yine

öğrencilerin dönemin dil ve anlatım olanaklarını özümsemeleri sağlanmalıdır. Türkiye Türkçesi zengin örneklerle ifade edilmelidir. Bu örnekler hem nazım hem de nesir olabilir. Ahmet Telli'nin *Suların Yoncası* şiiri Modern Dönemin dilini yansıtmaları bakımından örnek metin olarak kullanılabilir.

Suların Yoncası

Kim içredir ki orda sesin duyurur

Mülkümüz oydu işte ey hûn ey

Hükmini yeleleriyle suya salıp

Zamanı solumakta olan tay

Göğsümüzdeki uykusuz bir soru

Sancılı ân'a sızmak ister gibiydi

Ve el almak için Elbruzlar'dan

Yol soruyordu çılgın bir kartala

Kartal ki kendimi Anka sanmakta

Sakınca görmüyor çünkü tüyleri

Bulut kokuyor ve göz göz olmuş

Efsâne ile hakikat uçurumunda

Çünkü rûya ile ağarıyor yarın

Bir fısıltıyla çoğalıyor rüzgâr

İtiraz işte orda, kalbimiz diye

Bildiğimiz delilikte başlıyor

Ey kurt kuş, gergedan veya sen
 Yalnızlık yalnızlığı bilende kaldı
 Bizim payımıza düşense oydu işte
 Suların yoncası yahut solgun rûya

Rûya ile başlıyor yarın denen mâcera (Telli, 2010, s.29-31)

5.2.3. Söyleyiş ve Telaffuz. Bu konuda doğru konuşma, iyi hitabet, etkili iletişimin nasıl gerçekleşebileceği vurgulanmalıdır. Etkili iletişimin temelinde; dili doğru ve etkili kullanma, vurgu ve tonlamayı doğru yapma, vücut dilini iyi kullanma vardır. Bu konuda uygulama yaparken etkili örneklerle öğrenciler yaşantıya sokulmalıdır.

Ahmet Telli söylev havasında yazdığı şiirleriyle tanınan bir şairdir. Bu açıdan konuya oldukça uygun eserlere sahiptir. Şairin *Yaramızı Saran* şiiri konu için oldukça uygun bir metindir.

Yaramızı Saran
 Ey sesini sevinçsiz, kalbini sessiz bırakan
 soğuk bozkır gecelerine dönmüş bakışların
 kuşatmış bu kül renkli boşluk büsbütün
 çarpıp duruyorsun içindeki buzdağlarına
 Ne derenin çağlıtı duylur ne kuş sesleri
 bulutlar bile silinip gitmiştir artık
 ürkütmüş seni bir ceylan gibi
 bu karanlık sular ve bu yalnızlık

El sallıyor yorgun ve yaşlı bir kadın
 uzanarak acının viran penceresinden
 sislenmiş yaşamının gülümseyen sevinci
 kırık bir dal gibi bekliyorsun şimdi

Oysa şöyle bir baksan uzanıp parmaklığa
 göreceksin akkor halindeki ufuk çizgisini
 ve duyacaksın sürüp giden aşkların
 yıldızlara kement atan türkülerini

Sımsıcak bir şey kalmamıştır daima
 belki bir eşkiya türküsü belki yaşlı bir ozan
 Dağ rüzgârı esen elleriyle şimdi o
 Sarıp sarmalamaktadır yaralarımızı (Telli, 2004, s.67-68)

5.2.4. Türkçenin Sesleri ve Özellikleri. Bu konuda Türkçenin ünlü ve ünsüz sesleri, ses özellikleri, dilimizdeki ses olayları ve ses uyumları işlenir. Metinler üzerinde uygulamalar yapılarak öğrencilere konu kavratılır. Konuyla ilgili uygun metinler seçilmeli ve öğrenciler bu vasıta ile yaşantıya sokulmalıdır. Ahmet Telli'nin *Özletiyor Seni Bu Yağmurlar* şiiri ses olaylarına örnekler içermesi yönüyle bu konuda kullanılabilir metinlerdendir.

Özletiyor Seni Bu Yağmurlar
 Burada yağmur yağıyor
 Aralıksız yağıyor günlerdir

Ama sen yine de şemsiyeni

Almadan gel ilk otobüsle

Buğulanan camlara usulca

Yüzünü çiziyorum ki yüzün

Bir yağmur damlası olup

Düşüyor yapraklarına gülün

Güller de bozamıyor bu uzun

Karanlık sessizliğini kentin

Anılarını yitiriyor sokaklar

Bezirgânlaşıyor bulvar ışıkları

Tarih de kekemeleşiyor bazen

Ki o zaman aşktır tek bilici

Aşksa yürümek gibi bir şey

Duyabilmek kuşların gelişini

Anısı bizsek eğer bu kentin

Unuttuğu türküler bizsek

Acıyı rehin bırakıp bir güle

Anımsatmalıyız bunları bir bir

Sonra yürümeliyiz seninle

Sokaklara caddelere çıkmalıyız

Belki bir aşktır bu kentin

Belleğini geri getirecek olan

Burada yağmur yağıyor ama sen

Şemsiyeni almadan gel yine de

Özletiyor bu çılgın sağanak seni

Sırılsıklam özletiyor biliyor musun (Telli, 2003, s.74-75)

5.2.5. Kelimede Anlam. Bu konuda kelimelerin temel, yan, mecaz, soyut, somut, genel, özel ve terim anlamları irdelenir. Öğrencilerin seçilecek iyi örnek metinlerle kelimedeki farklı anlamları birbirinden ayırmaları amaçlanmalıdır. Ahmet Telli'nin *Rûya Bitti* şiiri birçok farklı anlamda kelimeyi bulundurduğu için bu konuda kullanılabilecek iyi bir örnektir.

Rûya Bitti

Efsûn ve şiir akardı

Kokularına karışarak suda

Olursa işte böyle olsundu

Artık gidelim bu yerler bize

Dar gelir

Bir de kekemeliğin dillere

Destân olmuştu kaç bucak

Dolaştın bu kırık söylenle

Git gidebilirsen ardından

Yar gelir

Varlığımızdan daha büyük

Bir gözdağı aşk ve keder

Dahi mücrim dahi mağdur

Olandı bilen bilir bilmeyene

Söz gelir

Ben hiçbir şey söylemedim

Öyle say ya da öyle san ki

Rûya bitti yalan zamanıdır

Hakikatli bir yâr desen

Az gelir

Bir şeb-i yeldâdır susuşun

Yahut bir o kadar uçurum

Kalbin yirmi bin fitte tüketti

Yakıtını âh elinden şimdi

Ne gelir (Telli, 2003, s.56-57)

5.2.6. Kelime Grupları. Edebi metinler kelime hazineleri yönüyle seçkin ve örnek metinlerdir. Barındırdıkları sözcük dağarcıklarıyla bu konuda rahatlıkla kullanılabilirler. İsim tamlamaları, sıfat tamlamaları, fiilimsi öbekleri, ikilemeler, edat

ve bağlama grupları, unvan ve ünlem grupları seçilecek metinler vasıtasıyla öğrencilere kavratılmalıdır. Ahmet Telli'nin *Santuri Ethem Bey* şiiri kelime gruplarının birçoğuna örnek barındırması nedeniyle bu konuda kullanılabilir bir metindir.

Santuri Ethem Bey

Santuri Ethem Bey bir türlü

Giremiyordu hüzzam taksime

Çargâh, acemaşiran ve segâh

Nidâlar kendilerini yineliyor

Zahmeler yakıyordu avuçlarını

Mahcuptu Ethem koronun

Önünde, üstelik terliyordu

Kunt yollara vurdu kendini

Bir uçurumdu çünkü hüzzam

Notalarsa uçurum kelekleri

İbrişim tel "bir mahpeyker"

İçin mi kırılmıştır bilmem

İçlenip santurun hüznünden

Artık az hatırlanacak olan

Bir şarkıyı terennüm eder

Bir hâtıradır Şehnaz Longa

Ethem Bey'den; ama düğâh

Şarkıyı kim bilir kim söyler:

"*Düştü gönlüm*

sen gibi bir zâlîme" (Telli, 2010, s.48-49)

5.2.7. Cümlede Anlam. Taşıdıkları anlam yönüyle cümleler olumlu, olumsuz, soru, emir, ünlem, şart, istek gibi gruplara ayrılırlar. Cümlelerdeki anlam ilişkilerini ve farklılıklarını yansıtmak amacıyla bol bol örnek metin kullanılmalıdır. Ahmet Telli'nin *Yalnızlığın Ayrıkotları* eseri bu cümle türlerinin birçoğunu bulundurduğu için bu konuda örnek olarak kullanılabilir.

Yalnızlığın Ayrıkotları

Toprağı nasıl kavrarsa ayrıkotları

ve nasıl çölleştirirse usul usul

öylece sarmış seni yanlışlar

çürütmüş yüreğindeki öfkenin

dayanaksız tohumlarını

çorak bir toprağa döndürmüş içini

Zehirli sütleğenler sürülmüş ökselere

sinsi bekleyişler gibi yapışkan

iğrenç gülücükler serpiştirilmiş

belli ki sen

konacaksın acemi sekişlere

yalnızlığın bu hayın ökselerine

Ve Şimdi uysal bir kedi gibi sokuluyorsun
 gergefini sessizce iŐleyen gecenin koynuna
 Usulca okŐuyorsun yalnızlığını
 usulca ve sessizce yaşamak diyorsun buna
 oysa hayat
 aŐılmamıŐ bir yumak gibi duruyor ellerinde

Ah yalnız kuş
 belli ki sen de bilemeyeceksin uŐmayı (Telli, 2004, s.44)

5.3. X. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi

5.3.1. Edebiyat Tarih İliŐkisi. Edebiyat ve tarih birbirlerine kaynaklık eden iki farklı alandır. Edebiyat tarih boyunca yaŐanan olayları malzeme olarak kullanmıŐtır. YaŐanan gerček olayları edebiyat yeniden kurgulayarak kendi imkânları ölçüsünde yeniden yapılandırmıŐtır. 1980'li yılların toplumsal ve siyasi gerčekliđinin anlatıldığı Ahmet Telli'nin *Dinmeyen* isimli Őiiri bu konuda kullanılabilir iyi örneklerden birisidir.

Dinmeyen
 Bakışların kayarken
 telörgden iŐeriye
 kanayan bir yara
 gibi dudaklarında

gölümseyişlerin

Ne türlü anlatsam

yalnız olmadığımızı

dinmeyecek

yüreğindeki sızı

Biliyorum

Dumanlı bir ova

gibi bulanık şimdi

titreyip duran sesin

parçalanmış ışıltılar

yanıyor gözlerinde

ve solgun

bir umut

Saklamaya çalışarak

sıkıntıları ve acıları

hangi iyiliklerden

söz edersen et şimdi

yüzünün çevriminde

gölgeli bir ikindi

gibi düşmüş keder

Görüyorum (Telli, 2004, s.86-87)

5.3.2. Metin Örnekleri Karşılaştırması. Divan şiiri yapı, içerik, imge vb. özelliklerinin daha iyi kavranması amacıyla farklı dönemlere ait metin örnekleri ile karşılaştırılmalıdır. Cumhuriyet Dönemine ait metin örnekleri seçilirken dönem şiirinin özelliklerini iyi yansıtan Ahmet Telli'den de bir metin seçilmelidir. *Mecaz* isimli şiir hem yapı, hem dil, hem de içerik özellikleri nedeniyle tercih edilebilir.

Mecaz

Kör us kara bilgi, ara ver

Gagaladığım bu gövdeye

Ki aralıyor şimdi geceyi

Sezginin sakımlı, uysal

Parmakları bir daha

Sessiz ve kendiliğinden

Açılıveriyor mecaz çiçeği

Mercan kayalıklarının

Korsan hikâyelerinin

Büyülü uzaklığı gibi

Sızınca karanlık bir ân'a

Kibrit çakımı rüyanın sihri

Döneniyor ağır hakikat

Hüznün ve matematiğin

Baş döndüren kimyasında

Yine de dönüp bakıyorsun

Yaralı gövdenin delişmen

Geçmişine ki orada solgun

Bir aşkın sığındığı mecaz

Susku ve yangındır biraz (Telli, 2010, s.38-39)

5.4. X. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi

5.4.1. Anlatımda Konu ve Tema. Doğada kavram olarak var olan soyut ve genel ifadelere tema denir. Konu ise temanın sınırlandırılıp, somutlaştırılmasıyla oluşur. Bu konu işlenirken uygulama yapmak amacıyla çokça şiir seçilmelidir. Bu tercihlerden biri de şiirin farklı bir rengi olan Ahmet Telli olmalıdır. Şairin *Orada Kal* isimli şiiri bu konu için kullanılabilecek nitelikte bir eserdir.

Orada Kal

Sana orada. eski bir lokomotif

Gibi soluyan istasyonda elveda

Demiştin ve o an bitiyordu işte

Bütün hikâyeler gibi bizimki de

Yaralı bir hayvan inine dönerken

Nasıl kan izleri kalırsa ardında

Öyle ayrılmıştık biz de izimizi

Bıraka bıraka karlı istasyondan

Bu şehir hurda demir yığını

Gibi paslandı sen gidince

Kar aydınlığında basıldı evler

Kahreden bir tipiye tutulduk

Kış uzun sürdü diyordu herkes

Kar ayrılık mevsimidir ve yollar

Yolcular için diyordum ben, bunu

Biten bir aşk için söylüyordum

Biten bir aşkın sonunda serçeler

Gibi üşüyüşün kalmış aklımda

İstersen kalayım ya da hiç

Gitmeyeyim deyişin kalmış

Kar ayrılık harflerine dönerken

İkide bir biletini düşürüyordun

Perondaki telaş ve gürültü ortasında

Küçücük bir sessizliği büyütüyorduk

Şimdi aynı istasyon kederle

Terliyor ve ben senden kalan

Fotoğrafları, gümüş yüzüğünü

Unuttuğun saç tokanı, bir de

Bana hayretle bakan bir bulutu

Yolluyorum bildirdiğin adrese

Şimdi büsbütün bitiyor hikâye

Ardından hiçbir iz bırakmadan

Kal desem kalırdın biliyorum

Ama sen orda kal istersen (Telli, 2003, s.75-77)

5.4.2. Anlatımın ve Anlatıcının Amacı. Metin oluşturulmadan önce neyin, niçin yazılacağına karar verilir. Oluşturulacak anlatımın amacı anlatımın nasıl olacağını da belirler. Bu konuda anlatımın farklı olanakları hissettirilirken şiirlere de yer verilmelidir. Ahmet Telli'nin *Aşk da Biter* eseri bu konuda kullanılabilecek değerde bir eserdir.

Aşk da Biter

Aşk da biter yaşanmazsa

Kalbin yorgun düşer

Bilmediğın buydu belki

Aşk da yorgun düşer

Unuttuğın bir şey vardı

Aşk da sonsuz değil

Yaşandıkça sürer belki

Aşk da sonsuz değil

Yaşanmış sevdalar sanma ki

Mecnun'u çöle düşüren

Ferhat'a dağları deldiren

Yaşanmış sevdalar sanma hiç

Kerem'i kül edip savuran

Bir masal yalnızca, bir rüya

Mecnun'sa eskiden divâne

Masaldı sevdalar, bir rüya

Hangi şehre yolun düşse

Orada yangın başlar

Hangi öykü anlatılsa

Orada aşklar kanar

Yalnızlığın buydu senin

Her aşk öykü değil

Yaşanmazsa solar gider

Aşk da sonsuz değil (Telli, 2004, s.78-79)

5.4.3. Anlatımın Oluşumu. Metin anlam ve şeklin belli kurallar dahilinde kaynaşmasından meydana gelir. Sesler heceleri, heceler kelimeleri, kelimeler cümleleri, cümleler paragrafları, paragraflar ise metni meydana getirir. Bu konu işlenirken bağdaşıklık, bağlaşıklık, bağdaştırma(alışılmış bağdaştırma, alışılmamış bağdaştırma)

gibi kavramlara temas etmek gerekir. Özellikle alışılmamış bağdaştırmaya şiirlerden örnekler vermek gerekliliktir. Ahmet Telli'nin *Kar Yangını* adlı şiiri alışılmamış bağdaştırmalara örnek teşkil ettiği için bu konuda kullanılabilir bir metindir.

Kar Yangını

Anılar yangın yeri anılar üşüyor

Ayrılık burcundasın ağrıyor anılar

Bitiyor bu kitap okunup bitiyor

Kalmıyor tek sayfa tek satır bile

Uçurumlar gibi susuyorsun yine

Üzgünsün belli ki bekliyor gibi

Sarıyor bir hüznün, gözlerin dalıyor

Gelmiyor bir mektup tek bir ses bile

Gülüştün güz solgunu gülüşün kırgın

Savrulup gidiyorsun düşlerin yeliyle

Bitiyor bu masal düşlerin bitiyor

Kalmıyor tek anı tek bakış bile

Gideceksin gibi bu şehirden yine

Düşlerin yanacak yollar boyunca

Kalıyor yine de bir şeyler kalıyor

Kar yangını gibi kalıyor bir şey (Telli, 2004, s.77)

5.4.4. Öyküleyici Anlatım. Anlatım türlerinin en fazla kullanılanı öyküleme tekniğidir. Roman, tiyatro, öykü gibi nesir yazılarında kullanılmakla birlikte manzum eserlerde de zaman zaman tercih edilen bir anlatım türüdür. Bu konu derste işlenirken örnekler arasında bir de manzume örneği olmalıdır. Ahmet Telli'nin *Su Çürüdü* isimli manzumesi bu konuda örnek olarak kullanılabilir.

Su Çürüdü

I

Yetmiş iki gündür bir dolapta kilitliyim. Yalnızca anahtar deliğinden hava giriyor ve ölü bir ışık sızıyor içeri. Yalnızlık hiç de tanrısal değil, görkemli değil. O yalnızca geçmişle gelecek, ölümle yaşam arasında kocaman bir karanlın nokta. Geçmiş ve geleceği olmayan, ölümle yaşam arasında irinli bir leke yalnızlık denilen. Şimdi ne varsa, anahtar deliğinden sızan havayla ışıkta... (Farkına varsalar, kapatırlar mıydı onu da?) Bütün belleğimdekileri yokettim. Elektrikli bir aygıtla kazıdım, jilette kazıdım. Çıgıllıkların aralığında uçurdum hepsini, kül edip savurdum.

Adımdan gayrısını bilmiyorum. (Telli, 2004, s.69)

5.4.5. Betimleyici Anlatım. Betimleme, kelimelerle resim çizme sanatıdır. Sanatçı öznel bir bakış açısıyla betimlediği nesneyi ya da kişiyi okuyucunun gözünde canlandırır. Bu konu derste işlenirken hem şiir hem de nesir şeklinde yazılmış, betimleyici anlatımın kullanıldığı metinler öğretim ortamına sokulmalı, öğrencilerin bezerlikleri ve farklılıkları algılaması sağlanmalıdır. Ahmet Telli'nin *Buz Renginde* nazmı içerdiği tasvir cümleleri nedeniyle bu anlatım türünde örnek metinler arasında kullanılmalıdır.

Buz Renginde

Dokunsan parmaklığın demirine

yapışıp kalacak ellerin orda

ve uzanıp baksan karlı ovalara

donduracak gözlerini gökyüzü

Öylece işlemiş demire ve göğe
dağlardan kopan buzul soğuğu

Ama kuşlar yine de pervasızca
aşıp gitmektedir telörgüleri

Bulutlar çökmüş dağların
karanlık gizli geçitlerine
ses geçirmez bir örgü gibi
sarmış kalın bitki örtüsünü
kıpırdamıyor tek bir yıldız
bir tek gölge bile yamaçta

Dumanlı ovalardan yukarı
soluğu kesilmiş her şeyin
durup şöyle bir yontu gibi
bulutlara, dağlara bakacaksın
kurt ulumaları bile yoktur artık
uğuldayamaz köknarlar bile

Ama kuşlar yine de pervasızca
aşıp gitmektedir telörgüleri

Buz rengindeyse bile günler
 donuk ve pusluysa da öfke
 donmuş bir yeryüzü değildir
 yaşamın bütün bir görüntüsü
 ve dünya çepeçevre çevrilmiş
 olamaz dikenli telörgülerle

Donmayan bir şey kalmıştır
 düşüncenin sınımsızlığıdır o
 damarlarındaki devinimi duy
 ve suyun buz altında akışını
 soluğun yetebilecek mi dersin
 kendinden başkasına da biraz

Unutma ki kuşlar pervasızca
 aşır gitmektedir telörgüleri (Telli, 2004, s.83-85)

5.4.6. Coşku ve Heyecana Bağlı Anlatım. Lirik anlatım, kişisel görüş ve düşünceleri, duygu ve hisleri coşkun bir üslubun kullanılarak ifade edildiği bir anlatım türüdür. Lirik anlatım çoğunlukla şiirlerde kullanılır. Dolayısıyla konu işlenirken bol miktarda şiir örneği verilmelidir. Ahmet Telli'nin *Savrulan Külleri Ömrümüzün* isimli şiir kullanılan coşkun üslubu nedeniyle bu konuda kullanılacak örnek metinlerdendir.

Savrulan Külleri Ömrümüzün

Bir kızın kocaman gözlerinde gördüm

bulutların dağlara sessizce çöküşünü
 Çocuksu susuşları gördüm, kırılan sevinci
 ve kalbimin puslu yamaçlarındaki pusulara saldım
 çobanlar çoktan inmişlerdi ovaya
 bense yapayalnız bir ağaçtım doruklarda

Harelenen sularda bir yanık kokusu
 ve uzun boyunlu bir kızın gülümseyişi
 Işık zamana bağlı zamansa onun
 kocaman gözleridir artık
 Anladım tarih de yazılmaz
 bir aşkın sayfalarına düşmüyorsa gün (Telli, 2004, s.49)

5.4.7. Emredici Anlatım. Emir, telkin, öneri anlamı taşıyan cümlelerle yapılan anlatımlarda, yönlendirme ve zorlama anlamı vardır. Bu anlatımda fiiller yoğun olarak kullanılır. Yine bu anlatım türü işlenirken farklı nitelikteki örneklerle öğrenciler etkileşime sokulmalıdır. Ahmet Telli'nin *Bekle Beni-I* şiirinde hem emredici anlatıma sıkça başvurulmuş hem de fiiller yoğun olarak kullanılmıştır. Bu nedenle bu konuda örnek metin olarak kullanılabilir.

"Bekle Beni"

Karlar tozarken bekle

Ortalık ağarırken bekle

Kimsele beklemezken bekle -K.Simonov

I

Bekle beni küçüğüm

umudu karartmadan
sevinci yitirmeden bekle
döneceğim bir gün elbet
bekle beni

Bahar geldiğinde
kırlara çıkacaksın
dizboyu otlar üstünde
koş koşabildiğinde
ve sakın yitirme neşeyi

Kırların sessizliğinde
yüreğinin sesini dinle
ve orada benim için
küçücük bir yer ayır
ve bekle beni küçüğüm

Doğa pervasızdır biraz
bakarsın en olmaz yerde
masmavi bir su fişkırır
ve suyun ışıldayan göğsünde
sevincin nilüferleri

Bahar şaşırtmasın seni
 sırtüstü uzan bir gölgeye
 suların, kuşların sesini dinle
 ve bekle beni orada
 döneceğim küçüğüm (Telli, 2004, s.55-56)

5.4.8. Gelecekte Söz Eden Anlatım. Bu anlatım türü daha çok yaşanan zaman göz önünde bulundurularak geleceğe yönelik yordamaları, beklentileri, tasarıları içerir. Bu yüzden de gelecek zaman eki sıkça kullanılır. Geleceğe ait düşler, hayaller, kurgular bu tür metinlerin özünü oluşturur. Bu anlatım türü işlenirken hem nazım hem de nesir şeklinde yazılmış metinler üzerinden örnek olarak kullanılabilir. Ahmet Telli'nin *Yeniden Yaşanacaktır* şiiri içerik olarak geleceğe dair beklentileri anlatır. Yine gelecek zaman kipiyle çekimlenen fiillerde mevcuttur. Bu yüzden bahsi geçen şiir konuyla ilgili örnek metin olarak kullanılabilir.

VIII / Yeniden Yaşanacaktır

Bir kent nasıl öldürülür göz göre göre
 ben inanmıyorum kim ne derse desin

Sodom ve gomora efsanelerde kaldı
 yaşanan bir başka tarih şimdi
 şöyle bir dokunsak toprağa yalınayak
 duyacağız belki tarihin akışını

Bahar da gecikebilir unutmayalım
 böyle okuduk hayatın kitaplarından

hele vakt erişsin sevda dal versin
uzanacağız bir sabah iekli bir ağaca

Unutmamalım aşkın sımsıcaklığını
suskun bekleyişlerini varoşların
Kitapları, fabrikaları unutmalım
Unutmamalım dağların öyküsünü

Zincirlerini kırmasını bilir kent
Aurora'yı unutmalım
Kışlık saray ne kadar dayanabilir
hayatı kollamasını bilene

Ölüm suretlerini gezdiren serseriler
sızıp kalacaklar birazdan
ve bir tül gibi yırtılırken çevren
bu kent yeniden yaşanacaktır

Bir kent nasıl öldürölür göz göre göre
ben inanmıyorum kim ne derse desin (Telli, 2004, s.49-50)

5.5. XI. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi

5.5.1. Fecr-i Âtî Şiiri. Fecr-i Âtî Dönemi şiiri işlenirken farklı sanat anlayışlarını yansıtan metinler seçilerek dönem şiirinin ve sanat anlayışının vurgulanması sağlanmalıdır. Bu dönem şiiri bireyseldir. Toplumsal nitelik göstermez. Bu yüzden toplumsal nitelik gösteren Bir Ahmet Telli şiiri burada kullanılarak dönem şiirinin bireysel tavrı vurgulanabilir. Şairin *Göç* şiiri toplumsal yanı daha ağır basan bir şiirdir. Bu yüzden bu konuda kullanılması amaca uygun olacaktır.

Göç

Göç oldu bir acıdan öbür acıya

oysa sağrısı kurumamıştı atımızın

daha dün sürüp gelmiştik buralara

bugün göründü yine yolların ucu

Devrildi kıl çadırlar seher vakti

usulca uyandırıldı çocuklar

ve kadınlar bohçası çözülmemiş

bir keder gibi düştüler yola

Turnalar gitti biz gittik

bitmedi peşimizdeki nal sesleri

nerde konaklasak tedirgindik

kuruyordu ırmaklar ve göller

Bir yangın gibi taşıyıp durduk
 kederi ve acıyı göğsümüzde
 yer gök duman içindeydi sanki
 genzimizi yakıyordu ayrılıklar

Zulüm bırakmadı peşimizi hiç
 biz gittik o buldu izimizi
 konar göçer olduk yedi iklimde
 tanıgımızdır dağlar taşlar (Telli, 2004 ,s64-65)

5.6. XI. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi

5.6.1. Mektup. Kişilerin, kurumların, kuruluşların birbirleriyle yaptıkları her türlü yazışmaya mektup denir. Mektuplar niteliklerine ve içeriklerine göre farklı şekilde gruplandırılabilir. Burada mevzubahis olan özel ve edebi mektuplardır. Konu işlenirken öğrencilere bu türün önemli örnekleriyle tanışma imkânı verilmelidir. Ahmet Telli'nin *Ara Beni* isimli yazısı bu konuda kullanılacak güzel bir özel mektup örneğidir.

Ara Beni

"Selâmın geçiyor besbelli

Yeşerdi telgraf direkleri"

Niyazi Akıncioğlu

Akşamın griliği, sokağa hüzünlü bir bulut gibi çökerken, pardösüne sarınmış, çantayı omzuna atmış ve yürüyüp gitmiştin. Köşebaşında kaybolmadan önce dönüp el sallamış ve fısıldarcasına "ara beni" demiştin,"aklına düşersen ara beni". Oysa ne gittiğin yeri biliyordum, ne adresin vardı ne telefon numaran. Birbirimizi belki bir daha hiç görmeyecektik. Ama vedalaşmadık da seninle.

Veda ânı, insanın kekemelik ânıdır demiştin bir defasında, ne söyleyeceğin akla gelir ne de söyleyebilirsin. Vedam içinde gizli bir elveda mı saklıdır, bunun için mi kekemeleşir insan? Bilmiyorum ama, söylediklerin yaşamdan anlara ağan şeylerdi elbette. Şeylerin parlaklığını yitirdiği, matlaştığı ânlardır veda ânı. Belki de ölüm , vedadan da öte, bir elveda olduğu için burkar insanın yüreğini. Ne diyordu bir halk türküsü : "Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm." Ya da bir başkası : "Ölüm ile ayrılığı tartmışlar , elli dirhem ağır gelmiş ayrılık."

Ayrılıyorduk işte.

Akşamın rengi hiç bu kadar ağır olmamıştı sanki. Kent hiç bu kadar boş kalmamıştı. Sesler hiç bu kadar dayanılmaz olmamıştı. Akşam, bir mutsuzluk olup çöküyordu sokağa, kente, ışıklara, vitrinlere...

"Ara beni" demiştin son defa el sallarken. Bu iki sözcük, dudaklarından birer orman yangını gibi sıçramıştı içime. Nefesim bu yangını daha da körüklüyor, bedenim, bir rüyadaymışım da dayanılmaz bir kâbus altındaymışcasına seyriyordu. Sen, sokağın köşesinde karanlığa karışırken, silüetin, yaşadığım ne varsa hepsinin rengine bürünmüş, öylece kalmıştı gözbebeklerimde. Saçlarını kısaltmıştın son günlerde, az konuşur olmuştun ve fotoğraflarını yırtıp atmıştın bir bir. Bu ayrılığa karar verdiğini anlamam gerekirdi; belki de anlamazdan geliyordum. Belki son bir umut kırıntısı, minicik bir umut...Şimdi kokun kaldı bende; uzun parmaklarını anımsıyorum, bırakmak istemediğin ne varsa hepsini anımsıyorum.

Nerdesin?

İstesem de bulamam seni artık. İstesem de arayamam. Ama mademki "ara beni" dedin, bir yolunu bulup ulaşmalıyım sana. Ulaşmalıyım ve Munzur gözelerinin serinliğini, Berçelan Yaylası'nın yıldızlara bu kadar yakın olduğunu yeniden farketmeliyim. Yanan, yakılan vadilerin nasıl yeşerdiğini, doğanın arsızlığını anlatmalıyım. Kimbilir, belki de sen anlatmalısın bana.

Sonunda bir yol keşfediyorum galiba sana ulaşmak için. Belli aralıklarla da olsa mektup yazacağım. Yazdıklarımı istersen eskisi gibi sevinçle alıp oku ve eskisi gibi renkli kurdelalara sarmasan da, bir defa olsun yüreğine bastır. İstersen acı bir gülüşle, unutmanın kanatışına benzer şekilde buruşturup at. Ama bilmelisin ki, hazin bir öyküdür çoğu hayat. Onu okul çocuklarının sevinç renklerine çevirmek de mümkün ama.

Gerçi günümüzde mektup, tarihe karıştı. Unutuldu çoktan. Posta dağıtıcılarının sokağın köşesinden dönüşünü sabırsızlıkla bekleyen genç kızlar yahut anneler kalmadı. Posta dağıtıcılarının da eski sevecenlikleri kalmadı zaten. Onlar evlerin posta kutularına faturalar, reklam gazeteleri gibi şeyler bırakıyorlar sadece. Hattâ bu posta dağıtıcıları, yerlerini, şehirlerarası ya da uluslararası kargo şirketlerine bıraktılar. Telefon ve elektronik postadan sonra, bildiğimiz mektuplar iyiden iyiye yazılmaz oldu. Sana bir başka mektupta Nerduda'nın yaşamından filme alınmış "Postacı" filminden söz etmek isterim, postacının o müthiş etkili tavrından.

Ama sen yine de anımsa yıllar öncesini. Bir gün yazmasam yüzün asılır, sitem ederdin. Bir gün mektubun gelmese yüreğin daralırdı. Hayatımda bu kadar önemli olan mektupların hâlâ durur bende. Yolculuk hazırlığı yaptığın süreçte, bütün ısrarlarına karşın geri vermemiştim. Zaten geri vermediğim tek şey, bu mektuplardı.

Mektuplardı bizi yakınlaştıran. Benzer tadlar ediniyorduk hayattan. Sevdiğimiz şarkıların gizli anlamlarını mektuplar aracılığıyla paylaşıyor, okuduğumuz kitapların, gördüğümüz filmlerin kahramanlarının sevincini yahut hüznünü mektuplarla anlatıyorduk birbirimize. Böylesi sahici, içten mektuplar çoktandır yazılmıyor artık. Gençlerin böyle şeylere ihtiyacı kalmamış. Kısa bir telefon mesajıyla her şey hâlloluyor. Halkın yaşamında ne çok yer tutmuştur mektup. Türküleri düşün. Şimdilerde yeniden yaygınlık kazanıyor çoğu. Mektup zarflarını hele pullarını düşün. Hangimiz pul merakından geçmedik ki! Âşık Veysel'in şu dizelerini anmadan geçmek istemiyorum.

"Yeni mektup aldım gül yüzlü yârdan,

Gözletme yolları, gel deyi yazmış;

.....

Benek benek mektuptadır nişanı,

Gözyaşım mektupta pul deyi yazmış."

Mektup yazmak unutulup gitse de, kazandığımız güzellikleri yeniden çağırabilir miyiz hayatımıza? İmkânsız mı diyorsun? Öyleyse denebilir. Öyle de olsa bir iç dökme say bunları. Bundan böyle yazacağım sana. Ulaşır mı ya da bulur musun, bilmiyorum. Bulursan okur musun, okur da gönenir misin? Yoksa, "geç bunları anam babam, geç bunları" mı dersin?

Geçen gün bir üniversite öğrencisinin elinde. Kafka'nın *Milena'ya Mektupları*'ni gördüm. Bilsen ne kadar sevindim. Belki o genç, Kafka üzerine bir şeyler araştırıyordu, ama ben mektup okuyacağı için sevindim. Zaten bu mektupları yazmaya da tam o esnada, sokakta karar vermiştim.

Ama biz o çağımızda hepimiz, birer mektup yazarıydık galiba. Mektupçu bir kuşaktık. Ne çok mektup yazardık birbirlerimize ve nasıl da vakit bulurduk. Zamanın ağır aktığı yıllardı demek ki. O yıllarda sokak satıcıları, moda şarkıların toplandığı şarkı kitaplarıyla birlikte "En Güzel Aşk Mektupları" adlı ucuz, kötü baskılı kitaplarda satarlardı. Bu kitaplar otobüs terminallerinde, trenlerin üçüncü mevkilerinde, taşra kasabalarının kırtasiyelerinde de çokça satılırdı. Şimdilerde onlardan da bir eser kalmadı ortalıkta. Nostaljik bir eğilimim mi var? Böyle mi düşünüyorsun? Belki. Ama ben yine de vefanın, anımsama duygusunun bir yansıması diyorum bu duygularıma.

Bak sen gideli çok zaman geçti. Sonraları hiç mektup yazmadığımı farkettim. Posta kutumu da kapatmışım çoktan. Mektup yazmak netameli bir iştir biliyorum, yürek ağrısı bir şey. Eskiden olduğu gibi yazabilecek miyim sana, onu da bilmiyorum.

Yazdıklarım bir anlam ifade etmiyorsa bir haber uçur bana. Bil ki son mektup olur bu.

Sımsıcaklığımla.

Öyle kal...

Gökyüzüne bakmayı unutma olur mu? (Telli, 2005, s.90-94)

5.6.2. Biyografi. Belli alanlarda yaptığı çalışmalarla, verdiği eserlerle ünlenen kişilerin hayatlarının nesnel bir bakış açısıyla kaleme alınmasına denir. Biyografilerde övgüler de yergiler de abartılmamalı objektiflik muhafaza edilmelidir. Sade, akıcı bir dil kullanılmalıdır. 11.sınıflar dil ve anlatım dersinde yer alan bu konuda farklı dönemlerde yazılmış biyografi örnekleri öğretim ortamına sokularak, öğrencilerde yaşantı zenginliği oluşturulmalıdır. Ahmet Telli'nin Osman Numan Baranus'u anlattığı yazısı "*Ben Ozanım ve Bengiyim*" Diyen Osman Numan Baranus burada örnek metin olarak kullanılabilir.

"Ben Ozanım ve Bengiyim" Diyen Osman Numan Baranus

Şair Osman Numan Baranus'u 75 yaşında yitirdik. *Toygan* adını verdiği kitabının önsözünde "Doğumum 1930, ölüm tarihim tek olacağı benzer" diye yazmış. 2005'te, yakalandığı kansere yenik düştü. Kendisi sessiz sedasızdı, ölümü de öyle oldu. Ankara'da yaşadığı yıllarda en yakınların birisi olan şair Hüseyin Atabaş yazdı *Lacivert* dergisinde, bir de *Radikal*'de Hasan Bülent Kahraman (12.07.2005). Özgen Seçkin *Damar* dergisinin bir sayısında O.N.Baranus'a ağırlık vermek istediğini, bunun için kimlerden yazı alınabileceğini sorduğunda aklıma ilk gelen Vecihi Timuroğlu oldu. Çünkü iyi anlaşılardı bu iki dost; severlerdi de birbirlerini. Baranus en güzel şiirlerinden biri olan "Fuzûlî'ye Kaside"de Timuroğlu'nu anar:

Ey Timuroğlu! Bak hele "Göz göz olmak"ın ile,

Onun ulu bağrında da bütün yaralar göz göz.

Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1981'de yaşamöyküsünü anlatırken, "Yaşadığım her şeyi anımsıyorum" diyor Baranus. O anımsadığı ne varsa hepsini yazdı şiirlerinde, denemelerinde, mektuplarında... Öyle ki 1987-1990 arasında yayımladığı irili ufaklı on altı kitabında aralıksız anılarını anlatmıştır. (Bendeki) bu on altı kitap, kendi değişimiyle özün olarak adlandırırsa da daha çok manzum anı anlatıcılığı niteliğindedir. Sözelimi *Alaza Kesen Yürek*, 1987'nin Haziran-Temmuz aylarında yazılmış elliden çok metni içerir. Bunların çoğu Yaşar Kemal'le ilgili anı-gözlem-duygu-olay ve izlenimleridir. Diğer kitaplarda da ad vermeden eleştirel yaklaştığı kişileri aşağı yukarı bilebiliriz.

1978'de *Türkiye Yazıları* dergisinde Baranus'un portresini yazmaya çalışmışım. Bu yazıyı *Sulara mı Yazıldı* adlı kitaba da aldım. Şöyle demişim o yazının girişinde : "Osman Numan Baranus bir ürküntünün yüreğine kök salan tedirginliğini taşıyıp gelmiş bunca zaman. Otuz yıldır da kurtulamamış bu tedirginlikten. Bu yüzden olacak, o, insanı biraz da dıştan gözlemlemeye eğilimlidir. Kalabalıklara girip, o kalabalıkların bir parçası olmaktan kaçınır. Kalabalıklardan, işçilerden, köylülerden yanadır ya, öyleyken yine de dışta kalmayı yeğler. (...nedeni) uğradığı yıldırıların onda yarattığı çöküntüdür. Pek güven duymaz gibidir ilk karşılaştığı kişiye. Oysa ne denli cana yakın, ne denli sevecendir Baranus."

Daha çocuk yaşta karşılaştığı haksızlıklar Baranus'un kişiliğinde önemli bir yer tutar. Ama yazmak bir varoluştur onun için. Kasırğa Osman, Osman Kemal, Âbâd Osman, Nuri Doğan, Onurdal Kasırğa, Osman Nurey. Doğan Kasırgaoğlu gibi birçok takma adlarla yazılar, şiirler yayımlar. Osman Numan Baranus adında karar kılar. Uzunyayla'dan söz ederdi karşılaşmalarımızda. Çerkes geleneklerinin, ezgilerinin, yerel söyleyiş özelliklerinin,

Kabardey bilgilerinin onda bıraktığı izler ses tonuna da, yazdıklarına da sinmiş gibidir. Bir Çerkes'ti ama etnik duyarlılıkta Çerkez olmaktan çok Türk kalmıştı. Türkçenin dolaşımında olmayan sözcüklerini arar bulur, yazdıklarında kullanırdı. Cumhuriyetçiydi de. Birçok şiirinde Cumhuriyet'le gelen değerleri önceler, savunur, yüceltirdi... Kabardey bilgilerinden dinlediği öyküleri araya, türküler, maniler, özdeyişler de katarak bir anlatışı vardı ki, kendisini de bir Kabardey halk ozanı sanırdım dinlerken. Uzunyayla dile gelirdi sanki. Çerkes töreleri canlanırdı gözümde. Bunları anlattığı gibi yazabilseydi nefis yapıtlar vermiş olurdu. Ama onun tutkusu şiirdi, başka türlüsünü düşünmedi sanki. Sık olmasa da birlikte olduğumuz zamanlar tek konu şiirdi."Özön" demekte ısrarlıydı şiire. Yayına hazırladığım bir kitabımı yitirmiştim de dert yanmışım ona. Hayıflanmıştı. Hayretler içinde, "Başka nüshası yok mu?" diye sormuştu. O zamanlar yalnızca daktilo var yaşamımızda, fotokopi falan da yok."Yok ağabey, kitap basıma hazır hâle gelince, geride kalan bütün nüshaları, karalamaları imha ederim her zaman" demiştim. Kendisi yazdığı her şiiri en az üç nüsha hazırlayıp, tanıdığı, güvendiği kişilere bırakmış. İstanbul'a taşındıktan sonra uzunca bir mektup almıştım kendisinden. Melih Cevdet'le, Salah Birsal'le zaman zaman bir araya geldiklerini anlatıyordu. Onlara hayrandı.

Baranus on beş yaşında yayımlar ilk kitabını: *Doğan*(İkinci basımında adı *Toygan* olur.) Otuz yıl başka kitap yayımlamaz. Sonra *Özün* adıyla bir dergi çıkarır ve bu derginin yayımı ile birlikte peşpeşe şiirler yayımlar dergilerde. Onun asıl şairliği otuz yıl aradan sonra yayımladığı *Sevmek Egemen*(1975), *Ağrılar Toprağı*(1982) *Tuzhurmatu*(1984), *Günberi*(1985) adlı kitaplarında görülür. Kendine özgü sözcük seçimiyle Türkçenin arkaik coğrafyasında geziniz; zaman zaman heceyle, zaman zaman da aruzla heceler düşürür. Yazdığı hemen her şiirin bir öyküsü vardır; anlara, anılara yönelik öykülerdir bunlar. Bu yüzden de kimilerine kapalı bir şiir gibi gelebilir yazdıkları. Ama açık, yalın şiirleri de çoktur onun. Şu dizeler *Günberi*'den:

Ozan ve Ölüm

Zamanın her kapısında,

Her kapısında kıyanın,

Balyemez gülleri de ne?

İnen birer kayalayın

Özünlerim okunuyor.

Geme gelmez tor oğlu tor

Özünlerim okunuyor

(...)

Ben ozanım ve bengiyim,

Ölüm neci, nereli ve kim?

1987'den 90'lara kadar peşpeşe "günlük-şiiir" metinler üretir. Bunların bir kısmı on altı kitap olarak yayımlanmıştır. Bu on altı kitaptaki metinler, bir şairin içdökmesidir bir bakıma. Çocukluğuna kadar geri giderek Uzunyayla Çerkeslerinin Kafkaslar'dan getirdiği sözcükleri alır, bunları öztürkçe sözcüklere ekleyerek kendine özgü bir sözdizimi oluşturur. Yaygınlaşması güç metinlerdir bunlar.

Baranus da ayrıldı aramızdan, huysuzluğuyla, sevgi dolu yüreğiyle, titizliğiyle, ürkekliğiyle bir şair daha anılarımızda yerini buluyor. (Telli, 2005, s.185-188)

5.6.3. Deneme. Bir kişinin herhangi bir konuda içini dökmek, kişisel görüşünü belirtmek, herhangi bir konuyu çeşitli yönleriyle irdelemek amacıyla yazdığı, kesin bir yargıya varmadığı samimi yazıları deneme denir. Diğer türler ile deneme zaman zaman çok yakınlaşır. Bu nedenle deneme konusunda iyi ve bol örnek verilerek denemenin farklılığı öğrenciye hissettirilmelidir. Ahmet Telli'nin *Lâl Olmak* isimli denemesi bu konu işlenirken kullanılabilecek iyi bir örnektir.

Lâl Olmak

"Sustuk

Yıllarca sustuk

Susmaktaki soyluluğa sığındık

Kendimizce"

Mehmet Mümtaz Tuzcu

"Senin için ben neyim, neyi ifade ediyorum" diye sormuştun da, bir an durakalmıştım. Durakalmıştım yahut, susmuştum da diyebilirim. Karşılığını hemen

bulamadığımız sorular duraklatır bizi. Bu karşılığını bilmediğimizden değil de "nasıl ifâde etmeliyim" sorusunu kendi zihnimize yöneltmemizden ileri gelir biraz da. Söylemek isteyip de o bir âna sığdıramayacağımızı düşündüğümüz şeylerdir bizi susmaya iten. Suskunluk, sus pus olmak, lâl olmak gibi kavramlar, böylesi durumlarda sözlükteki tanımlarıyla yetmiyorlar o bir ânlık yaşam dilimini anlatmaya. Tedirgin edici, sarsıcı, yıkıcı bir ândır bu; doldurulması zor bir uçurumdur sanki.

Bir dil tutulması, bir kekemelik; söylenecek her şeyden daha anlamlı değil midir kimi kez? Anımsa, bir dostumuzu yitirmiştik de, duygularımı dile getirememiştin; "nutkum tutuldu, söyleyeceklerim boğazıma takıldı sanki" demiştin. Öylesi ânları kim yaşamamıştır ki? Beklenmedik bir veda, yahut bir dostun ihaneti karşısında bildiğimiz her şey birden bire paramparça olmuştur; aklımız sarsıntılar geçiriyordur.

Sanatın her alanı, belki de bu bir ânlık susuş uçurumunu doldurabilmek içindir. Kendini o uçurumdan atan, sanat alfabesini öğrenme eylemini gerçekleştiriyor da olabilir. Roland Barthes, "Yazmak susmadan olmaz, yazmak bir biçimde 'ölü gibi sessiz' kalmak, sözü karşılıksız bırakılan insan demektir. Yazmak, bu sözü zaman geçirmeden başkasına yöneltmektir." diyor ya, susmak bir aczin değil, bir ifâde etme biçiminin kendisi yahut ifâdenin öndeyişi olabiliyor böylece. Kendi içimizdeki aynalara bakıp, yanıtı orada aramak da diyebilirim.

Susmayı bir acz olarak anlayan, olsa olsa kendi gücünün üstünlüğüne bağlanan kişidir diye düşünüyorum. Çok sözde yalan da gizlidir özdeyişini, susmayı hiç bilmeyenlerin anımsamasını isterdim. Susmayı bilmemek, gevezeliğin gevşek coğrafyasında gezinmeye benzer biraz da. Doğaya bakalım; sessizliğin anlam atlasında gezinmiş oluruz böylece. Müzik parçalarındaki es'lerin yerine hangi notaları koysak, es'in duyumsattığından daha derinine ulaşamayız.

"Bir yer var biliyorum;

Her şeyi söylemek mümkün

Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum

Anlatamıyorum" diyen Orhan Veli'nin bu dizelerinin "senin için neyi ifade ediyorum" sorusuna bir karşılık olabileceğini düşünüyorum. Yahut Ahmet Oktay'ın şu dizeleri :

"Sevgilim. Durdu saat. Dil

Tutuldu. Yarın nerde olacağız? "

O bir ânlık sessizliği anlatmak için şairleri çağırıyorsam, boşuna değil, çünkü onlar zamanın ve mekânın kılcal damarlarından geçip sezgimizin billuruna yansıyorlar; işte Cemal Süreya'nın şu dizeleri:

"An ki fıskiyesi sonsuzluğun

Keşke yalnız bunun için sevseydim seni."

Susmak soruların karşılığı değilse bile, soruları geçersizleştiren, değersizleştirendir desem, incinir misin? Doğayı izlersen, bütün seslerin arasında ince bir sessizlik vardır; bir tül inceliğindedir, bir sezgi yumağıdır sanki. Gürültü sonradan geliyor. Şöyle de söyleyebilirim; susmak bir yanıt olabildiği kadar, sorunun kendisi yerine de geçebilir. Andrew Jolly'nin "Seni İçime Gömdüm" adlı romanındaki bir pasaj bana ilginç gelmiştir: Sevdigi kadın apansız ölünce, onun cesedini tabut içinde dere tepe geçirip çok uzaktaki köyünün mezarlığına gömmek isteyen genç adamın, tabutun içinde değerli maden taşıdığını sanan eşkiyalar izler de, onu yakaladıklarında hâyâl kırıklığına uğrarlar ve böylesi zahmetli bir yolculuğa çıkan gence sorarlar: "Çok mu seviyordun bu kadını, bunu kendisine söyledin mi hiç?" Genç adam "bilmiyorum" der karşılık olarak, "o benim kadınımdı." Sonra da yalnız kaldığında kendi kendisiyle konuşur: "Ona karımı sevdiğimi söylemek zorunda değilim. Bunu karıma bile söylememiştim, birlikte yaşadığımız iki yıl boyunca bir kere sözünü etmemiştim, gereği yoktu çünkü." İşte böyle, söylemek ile söylemenin gerekli olmadığı durumlar vardır yaşamımızda. Günümüz modern ilişkilerinde sıkça söylenen "I love you"nun nasıl laçkalaştığını anlıyor musun?

Yaşadığımız kentte, çılgın kalabalıktan, gürültüden uzak yerlere sığınmak isteriz değil mi? O gürültüler yerli yersiz yanıtlar gibidir, sorulmamış sorulara bile yanıttır sanki. Geveze bir gürültüde kendimiz olmak ne kadar da zordur bilirsin. Sessizlik doğayla ve kendimizle buluşma olanağı verir oysa.

Sevgilerin sözlerden çok susuşlarla anlatılabileceğine ve anlaşılabilceğine inandım hep. Dil kodlanmışsa, sevginin yaşanmakta olan kendisi değil de, bir önceki biçimi yineleniyor gibi gelir bana. Kekemeliğim bundandır. Kekemeler zor anlatır, ama bu, anlatamaz anlamına gelmez.

Sorduğun soru karşısında sustuğum için mi bakışındaki şerare sönmüş, zifirî bir karanlığa dönmüştü? Böylesi anlarda göğe bakmayı unutma, bulutları görürsün; suskundurlar ama, yağmurun sesini de barındırırlar. (Telli, 2005, s.82-85)

5.6.4.Eleştiri. Bir sanat yahut düşünce eserinin farklı yönleriyle kıymetlendirilmesine, güçlü ve zayıf yönlerinin belirtilmesine tenkit denir. Amaç iyi olanı ortaya çıkarmaktır. Düşünsel yazıların temeli tenkite dayanır. Bunun yanında eserin tanıtılması amacı ile yazılan eleştiriler de vardır. Bu konuda ders kitaplarına alınan eleştirel metinler çok yönlü olmalı ve türünün özelliklerini net şekilde yansıtmalıdır. Ahmet Telli'nin *Necati Cumalı Üstüne Birkaç Söz* isimli metni bu konu için kullanılabilecek bir örnektir.

Necati Cumalı Üstüne Birkaç Söz

Necati Cumalı, ilk şiirini 1939'da, ilk kitabını 1943'de yayımlamış. Garip şiirine eklenen şairlerdendir o. İlk kitabı *Kızılçullu Yolu*'dan (1943) bu yana hep aynı kanaldan akıtmış şiirini. Çeşitli gelişmeler, akımlar onu etkilemediği gibi, imge boyutlarının ulaştığı modern kavrayışların da dışında kalmış ve günümüzde yazılan şiir ona pek bir şey söylememiştir. İlk şiiriyle son şiirleri arasında tema, biçim ve kurgu yönünden hemen hiç değişiklik yoktur. Öyleyken, "Kızılçullu Yolu"nu, "Karakolda"yı, "Karabataklar"ı, "Ceylan Ağdı"nı "Çocuk"u atlayıp geçmenin olanağı yok gibidir.

Bu yazıda Cumalı şiirinin neyi temsil ettiği ya da etmediği noktasında *Yarasın Beyler'e* ışık düşürmek istiyoruz.

Bugüne değin Cumalı'nın şiiri üzerine birçok yazı yayımlanmış. Öyle ki, hemen her dönemde Cumalı'nın şiiri gündemde tutulagelmıştır. Yazıların bir bölümü, ölçütlerini dostluklardan almış olsa da, bir bölümü nesnel kalmaya çalışmış. Sözgelimi Ahmet Köksal onun şiiri için şunları söylüyor: "*Necati Cumalı ilk şiir kitabını yayımladığı sıralar (Kızılçullu Yolu, 1943) şimdilerde Garipçiler diye anılan Orhan Veli-Oktay Rıfat-Melih Cevdet üçlüsünün şiirimize getirdiği yenilik hareketine paralel bir çizgide yer almıştır. Bu akımın aşırılıklarına düşmeden onun olanaklarından yararlanan bir şiiri sürdürmüştür yıllar yılı Cumalı. İlkgençlik anıları, ilk aşklar, yaşama ve doğa sevgisi, savaş ve yoksulluk yıllarından giderek toplumsal bir duyarlılığa yönelen Cumalı'nın şiiri, gücünü yaşanmışlığından alan bir gerçeklik ile yenilik akımının o pek ünlü 'yaşama sevinci'ni*

yereyselleştirerek, onu taşralı bir Anadolu aydınının yaşantısı içinden duyurmuştur." Ahmet Ada ise Cumalı şiiri için "Yaşama doğrudan değil, çoğu zaman anıların, izlenimlerin, hatta aydınca bir yaşantının odağından bakar", demektedir. Daha birçok yazının içinde Necati Cumalı'nın şiiri için nesnel yaklaşımlarda bulunan yazarlardan biri de Mehmet Ergün'dür. Ergün onu: "Ben'in Ozanı" olarak niteleyerek, "Cumalı şiirlerinin toplumcu-gerçekçi şiir anlayışıyla uzak yakın herhangi bir ilişkisi yoktur." demektedir, "olaylar arasındaki içsel bağlantıları yakalayamadığı" ve "temeli bunalım olan bir insancılıkla" yetindiğini belirterek "Cumalı'nın şiiri ağırbaşlı, efendi bir orta-tabaka şiiridir. Onun 1960 sonrası yazmış olduğu kavga şiirleri bu gerçeği değiştirmez" der. Herhalde Ergün'ün yargılarına ekleyecek fazla bir şey yok. Cumalı durgun ve durağan bir şiir çizgisini, roman ve öykülerinin yanında eklenti bir çaba olarak sürdürür. Ama Mehmet H. Doğan'ın da Cumalı şiiri için vurguladığı gibi, "Şiirin, ortak kabul etmeyen, hep üzerine düşülmesi gereken bir uğraş olduğunu bir kez daha kanıtlamış oluyor Cumalı." Bu arada "Türk şiirinin de Cumalı'ya borçlu olduğu yanlar vardır" gibi övgücü tutumların onun şiirine bir şey katmadığını belirtmek gerekir. Cumalı, Türk şiirine ne katmış? Dilsel, imgesel alanda hep anılması gereken bir küçük nokta gösterilebilir mi? Türk şiirini Cumalı'ya borçlu çıkaran eleştiri anlayışı, sığ bir anlayıştır. Oysa Cumalı "eyvallahsız, ödünsüz" bir yazardır. Gereksiz karşı çıkılmalar denli, gereksiz övgüler de, hep gündemde tutulmalar da şair kılmaz bir kişiyi.

Necati Cumalı'nın vazgeçilmez manzumelerinin de olduğunu söyledik.

Sana ne yaptın

Nerden yaptın diyemem

Seninle toptan aldatıldık

Vuruldu

Seninle vurulduk

Seninle yarım kaldı

Dudaklarımızdaki çılgılık

(Çocuk, Ceylan Ağdı, s. 13)

Yakın geçmişin burukluğunu duyuran bu manzume, Cumalı'nın belki asıl kişiliğini yansıtıyor. *Yarasın Beyler'e* değin bu sıcaklığı, insan sevgisini barındırdığını söyleyebiliriz onun. Bir yazısında Emir Özdemir de bu noktaya değinir: "Kısıtılmışlığın, her yandan

kuşatılmışlığın, kıyıcılığın, ölümün soğuk yüzünü içimiz burkularak algularız" diyen Özdemir şu dizeleri tanık gösterir yargısına:

Ah ceylan

Dişlerin kuzu dişi

Bacakların ince

Kaçsan kurt izi

Kalsan sırtlan kokusu

Doğrulup baksan

Namlular üzerinde

Daha önceki kitaplarında bulduğumuz böylesi "şiir"lerini, kırk yıllık bir çabanın ürünleri olarak *Aç Güneş*'te toplayan Cumalı, bundan sonraki *Bozkırda Bir Atlı ile Yarasın Beyler*, onun, "şiir bahsinde" yenilgisinin ilânı oldu. Kitap üzerine yazılan bir yazıda "*Cumalı'nın yazınsal kimliği üzerinde de düşünmek gerekmektedir.*" deniliyor haklı olarak. Kırk yıllık bir sanat emeğine duyulması gereken saygıyı yitirmemek ve fakat sanatçıya duyulan bu saygının sanata (sanatın işlevine) duyulması gerekenden öne geçmemesine de özen göstermek gerekiyor. Garip hareketinin kırk yıl önce belirmesi, kendi çevrimi içinde doğal ve hattâ bir "yenilik"se, 80'li yıllarda bu şiirin izleyicilerinin, şiirimizi, günümüzde yazılan şiiri temsil etme hakkı olmamalıdır. Geçmiş-gelecek bağlamında şimdi'yi temsil edebilmek için bugüne dek düşen ideolojik/estetik donanım ve buna uygun pratik gerekir. Yalınkat küçükburjuva öfkesi, "*Kuşandım kalemlerimi/Dağa çıktım*" dese de, hesaplaşacağı kendi ben'idir. "Kum torbası bu adamlar" diyen ve herkesi "Düşmangiller" ilân eden Cumalı'nın öfkesi, kaynağını sevgisizlikten almıyor mu? Bütün yergilerinin kaynağı kendisiyle ilgili olandır. Kendisine yönelen eleştirilere karşı kişisel bir savunudur.

Yaşamımın yarısı öfke

En az yarısı öfke,

en az yarısı

Soğukluğu taş duvarların

Yumruklarımın ağrısı

(Yarasın Beyler, "Önsöz", s. 7)

gibi şaire yakışan bir tavır, "Çare" adlı örnekte en güzel noktaya ulaşıyor:

Değnek yontmak da

Kıyasıya bıçakla

Bazen iyi gelir

Koşmak sevişmek

Kırmak tavlada

Tekmelemek topu

(Yarasın Beyler, "Çare", s. 19)

Necati Cumalı, *Yarasın Beyler* adını verdiği kitabıyla "yeni bir yönünü" mü sergiliyor, yoksa var olan ve *Ceylan Ağıdı* adlı kitabının "İki Taşlama" bölümündeki örnekleri mi çoğaltıyor? İster "yeni bir yönü" olsun, isterse var olan bir başka yanı olsun, Cumalı, *Yarasın Beyler*'deki aforizmalar aracılığıyla bir öz savununu içinde görünüyor. Şu örneği, kitabın genel havasını yansıttığı için alıntılatalım:

Yetmiş şiir yazarım dedim

Bir gece içkili bir masada

Seksen birde yetmiş şiir benden

Yılın ortasında yazdım bitirdim

Yitirdiler ya giriştiğimiz bahsi

Şimdi ne gelir ellerinden

Şiirlerimi yermekten başka

("Bahis", s. 40)

Metnin "şiir" olup olmadığı noktasından önce, kışkırtıcı havası öne çıkıyor. Yazarın bu üslûbu uzlaşmazlığa değil, özgüvenden yoksunluğun yarattığı gereksiz bir saldırganlığa yaslanıyor, eleştiriye katlanamazlığı ortaya çıkıyor. Onun eleştiriye katlanamazlığı ortaya çıkıyor. Onun eleştiriye katlanamazlığı çeşitli tartışmalarında daha açık beliriyor.

Söylediklerinin ve yazdıklarının ters anlaşıldığından yakındığına tanık oluruz zaman zaman ve o, tepkisini ağır, küçümseyici ve hattâ yer yer küfürlü bir dille ortaya koyar. Her ne denli:

Öyledir benim şiirlerim de!

Açıp bir göz atmak

Sayfa çevirmekle anlaşılmaz

(Yarasın Beyler, "Kentler ve Şiirler", s. 20)

dese de, onun şiiri ilk okuyuşta kendini ele veren bir şiir olmuştur bugüne değin. "*Konu ve deyiş yönleriyle açık, aydınlık, kolay anlaşılabilir bir şiirdir onunki*". Ama Cumalı yine de şiirlerinin bugünkü Türk şiirinin genel çizgisinin dışında kaldığı ve "*anlaşılması güç*" olduğu savındadır. Rauf Mutluay'ın *Bozkırda Bir Atlı* adlı kitabına ilişkin haklı ve hattâ biraz da hoşgörülü yargılarına karşı özel ve öznel sorunları gündeme getirerek verdiği karşılıktaki üslûptur onun hep var olan yanı. "*Biraz hırçın, biraz uçarı kişiliği ve alabildiğine sevimliliğiyle hâlâ bir delikanlıdan farksız olan*" bir yan değil bu. Kendini beğenmiş tavrın eleştirilere karşı hoşgörülü olamayacağını olağan karşılamak gerekse de bu saldırgan üslûbun, özgüvenden yoksunluğun bir sonucu olduğunu şu manzume daha net koyuyor ortaya:

Ne diye

Bir masadayım

Bu adamlarla

Kalkıp gitsem

Çekiştirecekler beni

Çekiştirdikleri bendim

Az önce gelmeden de

(Yarasın Beyler, "Ne Diye", s. 9)

Herkesin kendisi hakkında konuştuğunu sanan, kendisini çekiştirdiğini düşünen kişinin psikik durumuna ne ad verildiğini Cumalı da bilir kuşkusuz. Metnin, söylem gereği birinci kişi olduğunu düşünmek olası değil. Çünkü gerek bu kitabın geneli ve gerekse "Bahis"te sözü edilenin, yazarın kendisi olduğunu kendi anlatımından çıkarıyoruz. Nitekim biraz önce

andığımız yazısında: "Evet, 1981'i verimli aştım. Ayda ortalama on şiir yayımladım yaz sonlarına kadar" diyor Cumalı.

Necati Cumalı, içki masasında giriştiği bahis üzerine yılın yarısında yetmiş şiir yazmış. Bu rekorun tadını duyardı, herkes onun kötü niyetli içki arkadaşı olmadığına göre, bu şiirleri yermek yada övmek okuyucunun hakkı olmalı. Umalım ki bunun önünü de tıkamaz. "Yitirdiler ya giriştiğimiz bahsi/Şimdi ne gelir ellerinden/Şiirlerimi germekten başka" diyor, içki arkadaşları için. Okuyucu bunun dışında olduğuna göre bu şiirleri eleştirme hakkına sahibiz. Ne var ki kendisine yönelecek eleştirilere daha baştan küfrü basmış gibidir o. Kılına dokunana koyun, it, güve gibi bir sürü sıfatı ekleyiverir. Ama, hiçbir yazara dokunulmazlık verilmemiştir sanatta. Özgüveni olan sanatçı da, kendisine yönelecek eleştiriye küfürle karşılık vermez. Yoksa o zaman kendi sesi karşılık verir kendisine :

Sövüp saydıkların

Gibisin

Sen de

(Yarasın Beyler, "Düşmangiller", s. 18)

Necati Cumalı'nın hırçınlığını ve küfürbazlığını "yergi" olarak düşünmek yanlış bir değerlendirme. Sanatsal coşku ile de hiç ilişkisi yok. Peki o zaman nedir *Yarasın Beyler*? Kuşkusuz ki, içerdiği manzumelerle bir şiir anlayışının kendini tükettiğini ayımsadığı noktadaki bireysel öfkenin dile getirilişidir. *Yarasın Beyler* için yergi deniliyor. Ne denilirse denilsin, ama şiir denmesin. İşte bu yazının amacı da burada. Bu kitap günümüzde yazılan şiiri temsil edemeyeceği gibi, Cumalı'nın şiirini de temsil etmemeli. Yazarın kendi deyişiyle "*Şiir günlük fıkra değildir.*" (Telli, 2004, s.101-108)

5.6.5. Fıkra. Modern anlamda, toplumun geniş bir kesimini ilgilendiren siyasi, sosyal, askeri, dini, ekonomi vb. konularda gazetelerde yazılan köşe yazılarına fıkra denir. Amaç herhangi bir konu hakkında bir iddiayı ortaya koymak veya bir konu hakkında kişisel fikirleri beyan etmektir.

Çağımızın en önemli yazın türlerinden olan fıkra türü için bol miktarda örnek verilmelidir. Bu türde önemli sayıda köşe yazarı olmakla birlikte nitelikli eserler

öğrenciye sunulmalıdır. Ahmet Telli'nin *Şiir ve Popüler Kültür* isimli yazısı bu konuda kullanılabilir iyi bir örnektir.

Şiir ve Popüler Kültür

Popüler kavramının neyi içerdiğine dair tamı tamına bir belirleme yapmak bugün neredeyse olanaksız gibi görünüyor. Tanımlardan yola çıkarak sorunu anlaşılır kılmayı alışılmış bir yol bulduğum için, kavramın tanımını gereksiz görüyorum. Zira Vivaldi'nin "Dört Mevsim"i bize göre klasik, kimi klasik müzik otoritelerine göreyse popülerdir.

Popüler kültür kavramını ise, gündelik dilimize yerleşmiş olmasına karşın, amaçlanamı büsbütün karşılamıyor.

Bunları, şunun için söylüyorum: Magazin söylemi, kitle kültürü, popüler kültür, hattâ arabesk kavramları gündelik yaşamda neredeyse iç içe girmiş gibidir. Birbirlerini çoğaltan, üreten bu pratikler, genellikle seçkin bir bakışla eleştirilirken, popüler kültür, eleştiri il kendi arasına bir mesafe koyuyor. Mesafe koymaktan da öte, neredeyse ayrı yarımkürelerde konumlanıyor. Şöyle de söyleyebilirim: Popüler kültür için eleştiri, eleştirinin etik önermeleri beyhude yere nefes tüketmektir. Bu alanda "beğendim, müthiş bir şey", yahut "beğenmedim" gibi yaklaşım yetiyor da artıyor bile. Çünkü popüler olanın umurunda bile değil eleştiri. Öyleyken, bu alanı görmezden gelemez. Kaldı ki, sosyolojinin ilgi alanı olduğu için, kimi akademik çevrelerce popüler kültür üstüne önemli çalışmalar yapıldı, yapılıyor.

Uzatmadan, popüler kültürün etkisi altındaki şiire getirmek istiyorum sözü. Ama popüler kültürün geniş alanında değil de, yalnızca geleneğin popülerleştiği alandan bakmak istiyorum konuya ve tam da burada Cemal Süreya'nın "Folklor şiire düşman" sözünü başlığa çekmem gerekiyor.

Cemal Süreya'nın bu başlık altındaki yazısı üstüne o kadar değişik görüşler ileri sürüldü ki, bunların hiçbirini anımsamıyorum şimdi. Hattâ bu sözün söyleniş amacını da şu an için bir yana koyarak, "folklor şiire düşman" sözünün çağrışımla bir iki şey söylemek istiyorum. Belki şöyle değiştirebilirim cümleyi: Anonim olan şiire karşıdır.

Halk şiirinin sacayağı dediğimiz, Yunus Emre, Pir Sultan ve Karacaoğlan, dilleriyle ve tutumlarıyla sonraki ozanları kendilerine bağlamışlar ve gelensel halk şiirimizin yaratılmasında öncü olmuşlardır. Öyle ki, çoğu ozan, Yunusvari, Karacaoğlanvari, Pirsultanvari gibi sözlerle nitelemiştir. Doğal ki, yüzyılları bulan bu sürede Kazak Abdal,

Dadaloğlu, Sümmani, Emrah gibi özgün ozanlar çıkmamış değil. Bunlar, yaşadıkları yüzyıllardan günümüze ulaşmışlardır da. Halk şiiri bu adlarla klasikleşmiştir. Klasik olunca da, oturmuş bir biçim, bu biçime yedirilmiş bir içerik söz konusudur. Ama bu arada zaman da evrilmiş ve modernizm, sanat pratiklerinin yeni biçim ve içerik açılımlarına yol açmıştır. Doğal ki, modern zamanların dili ve anlatımı klasik olanı yeniden yeniden üretmek yahut çoğaltmak olamaz. Popun şematik, tek sesli, bilineni yineleme, didaktik özelliklerine karşın, modern şiir senfoniktir. Şöyle de söyleyebilirim: Andığım adlarla halk şiiri, duygusunu düşüncesini belirlemiştir. Günümüzde bu klasikleri taklit ederek, benzerlerini çoğaltarak yeni şiir yazılamayacağı bellidir. Nitekim diyelim ki 6+5 hece ölçüsünü kullanmaya kalktığımızda Yunus'tan, Karacaoğlan'dan, Pirsultan'dan daha taze, yeni bir şey söylememiz zordur. Bu zor'u başaracak olan da zaten iltifat etmiyor hece'ye. Ama bilgisizlik ve içeriksizlik çağında kimi halkçılar, anonim olanı yinelemeye kalkınca, inanılmaz bir kitle ediniyorlar. Ama ömürleri, meşhur olmaya yetecek kadar sürüyor. Türkü barlarda bu cıvıklığı, sahteliği, içtensizliği görüyoruz. Geleneksel halk şiirinin direnme kültüründen, içtenliğinden yalıtılmış bu manzumelerin bestelenmiş biçimleri ne yazık ki pıtrak gibi çoğalmakta ve sarmakta toplumu. İlginç olan da, bu örneklerin hâlâ şiir olarak algılanmalarındır.

Popüler kültür gölgesindeki şiirin yalnızca bir yanına değindik. Kuşkusuz ki, "pop şiir" denilebilecek örnekler bunlardan ibaret değil. Tüketim toplumunun genel karakteri olan edinildiği anda tüketilen içeriksiz, birbirinin tekrarından öteye geçemeyen, kof duyarlıkları kitleselleştiren örnekler üstünde durmaya değer mi, bilmiyorum. Magazinleşen edebiyatın vazgeçilmez örnekleri olan bu manzumeler elden ele, dilden dile geçerek kitle kültürünün de yapıtaşları oluyorlar. Kliplerle, TV programlarıyla çoğaltılan bu örnekler, tüketim mekanizmasının vazgeçilmezleridir bir bakıma.

Bir de yaygın olanla popüler olanı birbirinden ayırmak gerekiyor. Kimileri her yaygın popüler sanıyor. Doğrudur ama yanlışır aynı zamanda. Sözgelimi Nâzım Hikmet yaygındır, ama popüler değildir. Ahmed Arif de öyle, Can Yücel de. Ümit Yaşar yaygındır ve popülerdir. Yeni kuşak adlarını anmaya değer bulmuyorum.(Telli, 2005 ,s.25-28)

5.7. XII. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi

5.7.1. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının Oluşumu. Cumhuriyet Dönemi, yalnızca siyasi alanda yeni bir dönemi değil bunun yanında sosyal, kültürel edebi alanda da yeni bir dönemi, oluşumu işaret etmekteydi. Nitekim bu dönemin edebi alanda yeni bir nefes, farklı bir renk olarak edebiyat tarihimizde yer aldığına tanık olmaktadır. 12. sınıfın ilk konusunda seçilecek metinlerin dönemin zihniyetini, dilini, içeriğini, biçim özelliklerini yansıtır nitelikte olması gerekir. Ahmet Telli'nin *Pasaport Kahvesi* şiiri hem dil, hem biçim, hem de üslup özellikleri yönüyle dönem şiirini yansıtmaktadır. Bu nedenle bu metinde örnek olarak kullanılabilir bir metindir

Pasaport Kahvesi

Kıyıda, taşın üstünde

oturmuş denize bakıyor

Kimse konuşmuyor onunla

ne rüzgâr ne de İzmir

Gün bitiyor ve lacivert

sözcükler çekiliyor

susuşların ipek ağıyla

Az ötede pasaport kahvesi

-Gel, bir bardak çay içelim

diyor bütün gün beklenen

Bulut suya değişiyor

su zamana

ve yalnız çakıltaşları

değil aşınmakta olan

Batık bir gemi

gibi uzaklaşırken oradan

yakamozlar kalıyor geride

balkıyan acılar gibi

Eskiyen neydi günboyu

yaşanan neydi

hangi bıçağı biledi deniz

Işıklar sönüyor kıyıda

ve burkulan bir yürekle

çekip gidiyor bu kentten (Telli, 2004, s.43-44)

5.7.2. Deneme. Yazarın herhangi bir konuda kendi fikirlerini sohbet havasında kaleme aldığı metin türüdür. Denemede yazar tamamen kişisel yanını ortaya koyar. Söylediklerini ispat etme çabasına girmez. Tanzimat Dönemi'nden beri kullanılan bu tür, biz de asıl olgunluğa Cumhuriyet Dönemi'nde ulaşıldı. Birçok yazar ya tamamen bu türe odaklandı yahut bu türde de eserler verdi. Konu işlenirken Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan farklı örneklerle öğrenciler tanıştırılmalıdır. Ahmet Telli'nin *Bir Sıkıntı Yahut Şiir isimli* denemesi bu konuda kullanılabilecek nitelikte bir örnektir.

Bir Sıkıntı Yahut Şiir

Ben Donkişot diyeyim; siz, maceracı, hayalperest, ayakları yere basmaz birini anlayın. Şairin toplumsal düzenekte, biraz da Donkişot gibi anlaşılması boşuna değil. Aklıyla, yalnızca aklıyla yaşayanların; aklın yüceliği üstüne hiçbir şey koyamayanların, şairi böyle anlamaları da anlaşılabilir bir şey. Çünkü yaygın bir kanıya göre şair, bu dünyanın gerçeği ile ilişkisini kesmiş, biraz da "ne yapsa yeridir" hoşgörüsüyle karşılanabilecek bir mahalle meczubudur, o kadar. Bu kanıya nasıl varmışlardır belli değil. Şiirin kadrağı onların aklının sınırlarını aşar aslında; belki bu yüzdendir şaire karşı tutumları. Sezgiyle donanmış aklı ben ne yapayım! Ronald Sukenick şöyle diyor: "*Aklımı kaçırdığıma dair bir dedikodu yaygınlaşıyor. Doğru değil bu. Aklımı kaçırmadım. Aklımdan kurtuldum.*"

Ben ütopya diyeyim; siz düş kurmak, düşlerin peşinden gitmek, imkânsızı denemek diye anlayın isterseniz.

Şiirin pratiği budur biraz da.

"Ben şiirden anlamam" diyen nice mimar, mühendis gibi aklı başında kişilere rastladıkça, onların şiiri küçümseyen bu bakışlarının altında, inanılmaz bir kaçış olduğunu seziyorum. Kendileriyle yüzleşmekten kaçıştır bu. Kendi deyimleriyle "bu şiir miir işleri" hafif şeylerdir, toplumsal olgulardan uzak durmaktır. İşte o zaman Cemal Süreya'nın şu dizeleri dökülür dudaklarımdan:

"Bütün mimarlar yüksek, mühendisler de

Bir sen kaldın alçak mimar ey Sinan Usta!"

Ben kaos diyeyim; siz o büyük, sarsıcı, hayranlık uyandıran ritmi anlayın. Kaostan yanadır şiir; kaostan yaratılmıştır çünkü. Aklı kamaştırın devininim o diyalektik kurgusunu eyleme dönüştürendir. Metaforlar evreninde bir arınma imkânı...

Ben karmaşa diyeyim; siz, sistemden kopuşu, onunla uzlaşmamayı anlayın isterseniz. Uzlaşıcı, uzlaştırıcı sistemlerle kendi arasına koyduğu eleştirel mesafe, şiirin uslanmaz karakterinden ileri gelmektedir. Bireyin, nesnelere dünyasında bir nesne olarak kalmayıp, kendini gerçekleştirir de diyebiliriz buna. Nesnelere büyüünde, giz ve gizeminde kaybolmadan onları keşfeden şair, orada, gürültülü yalnızlığında bir başına kalmayı göze alandır yalnızca.

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Ama uzun söze ne gerek var! Şiir bir karşıduruş pratiği olarak zaten içimizdeki bir çılgılık değimlidir? Ama o, bu karşıduruşun estetiğini de içselleştirir. Bu yüzden onu tanımlamaya çalışanların avuçlarından dökülüp, kendini yeniden ve yeniden biçimlendirir şiir. Her zihinde farklı renk, koku ve tınıyla vareder kendini. Böyle olunca da bir özgürleşme, bir arınma eylemidir o. Denilebilir ki, şiiri özgürleştiren her zihin, kendini de arındırır.

Şu sanatçı kavramı da irkiliyor beni. –çı yapım ekiyle türetilmiş mesleklere benzediği için herhalde. Kitapçı, kitap satan kişi; hırdavatçı, inşaat malzemeleri satan kişi; üfürükçü, üfürüğünü pazara sunan kişi... sanatçı da herhalde sanat satan kişi oluyor.(Bir analogi yaptığımın ayırımındayım, niye yapmayalım!) Sanatını satan kişiye de sanatçı denilsin, kötü bir şey değil ki... Müziğini, resmini, sinemasını, güzelliğini satsın. Ama şiirini satma işinin içinden bir türlü çıkamadım ben. Bu yüzden de şair denilince sanatçı demek gelmiyor içimden. Gerçi: "Şair: Şiir yazarı" yazan çantasıyla vapurlarda dolaşan o zat-ı muhteremi düşündükçe, onun bir ironi olarak anılarda yer tutacağını unutmuyorum. Şiir ve şairle alay eden bir gerçekliktir o. Bir halk gerçeğidir; anonim olanın, modernizm içindeki görüntüsüdür...

Şairi hafifseyen (yoksa önemseyen mi?), toplumsal olguların geçmişi çok gerilere gidiyor. Eflatun, düşlediği demokrasiden dışlamıştır şairi. Şuârâ Suresi gösteriyor ki İslamiyet de pek iyi gözle bakmaz ona. Nedeni çok açık: Her egemenliğin söz ile başladığı gerçeği ve söz ile sürdüğü, biçimlendiği olgusu... Egemenliğin diğer araçları sırası geldiğinde devreye giriyor. Bu yüzden sözün mülkiyetini elinde tutmak isteyen inanç sistemlerinin, şair ile arası hoş olmamıştır.

Şiir bir itiraz çılgılığı olarak ve kendi ütopyasını oluşturmada özgürleşmeye bir çağrı olması bakımından da demokrasilerin merkezîyetçi yapısıyla barışık olmamıştır.Eflatun'un şairi dışta tutmasının nedeni biraz da buradan ileri gelir.

Denilebilir ki, şiir, bir anlaşamama dilidir. İnsanların sözde anlaştıkları o bürokratik, ticari, sistem içi verili dil, "hayır" demeye değil "evet" demeye yöneliktir daha çok. Oysa şiir, bir gelecek dilidir ve bu yüzden devrimcidir. Devrimin dili de diyebiliriz onun için.

Şiiri yüceltmek değil amacım. Politikada, pazarda, gündelik ilişkilerin çeşitli biçimlerinde gittikçe kekemeleştiğimi gördükçe, dilim dolandıkça zihnimde tökezlediği için, yeni bir senfoniye duymak isteğidir amacım. Rengin, sesin, kokunun, yaşamın harmanladığı

bir kaostur belki de düşündüğüm. Bu süreçte yol arkadaşlarımı arıyorum, yanımda kalan yalnızca şiirmiş meğer.(Telli, 2005, s.21-24)

5.7.3. İkinci Yeni Sonrası Toplumcu Şiir (1960-1980). Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı birçok sanat anlayışını bünyesinde barındırması yönüyle çok renkli bir dönemdir. İkinci Yeni gibi dönemini ve sonrasını etkilemiş bir oluşumdan sonra toplumcu gerçekçi şiirin yeniden uç verdiği görülmektedir. Ahmet Telli 1970'lerin şiirine dahil edilse de ilk şiirleri 1960'lı yıllarda yayımlanmıştır. Bu dönemi en iyi yansıtan, temsil eden isimlerden biridir. Bu yüzden bu konuda mutlaka şaire ait bir örnek metin kullanılmalıdır. *Karda İzler* şiiri dönem şiir özelliklerini yansıttığı için bu konuda kullanılabilir.

Karda İzler

Karda izler bırakıyorum avcılar peşime düşsün

Bir uçurum kıyısında vursunlar beni ki dünya

Uğuldayıp duran bir uçurum değil miydi zaten

Karda izler bırakıyorum avcılar peşime düşsün

Adımı yazıyorum kar üstüne ve ıslığını çığlık

Gibi incelterek yetişiyor ardımdaki tipi bana

Siliyor adımı bir dal kırarak çam ormanından

Geçmişim kar sessizliği ile özetleniyor artık

Anılarım buz tutmuştur aşklarım kar yangını

Ömrüm parmak uçlarımda eriyen bir kar tanesi

Karda izler bırakıyorum avcılar peşime düşsün (Telli, 2003, s.68-69)

5.7.4. 1980 Sonrası Şiir. 1980 yılında yapılan darbe dönem şiirinde önemli değişikliklere sebep oldu. 1960-1980 döneminde öne çıkan toplumcu gerçekçi şiir sahnedeki yerini daha çok bireysel yanı ifade eden ve siyasetten uzak bir anlayışa bıraktı. Bu dönem incelendiğinde ideolojinin dönem şiirinde olmadığı görülecektir. Ahmet Telli bu dönemi yaşamış, etkilenmiş bunu da eserlerinde ifade etmiştir. *Sislenen* şiiri dönemi, dönem aydınının bakış açısını yansıtmaya bakımından bu konuda kullanılabilecek metinlerdendir.

Sislenen

Gittikçe puslanıyor görüntü

sislenen bir aynaya dönüyor

yakın geçmiş de olsa artık

zor seçebiliyoruz birşeyleri

bulutlar çöküyor anılarımıza

Ama unutmuş değiliz yaşananı

buğulu bir düş gibi de olsa

duyumsuyoruz o kekre tadı

ve her anımsayıta irkiltiyor

o soluksuz bırakan küf kokusu

Soluk renklere bürünse de

suyun ve göğün görüntüsü

yaşanan duyurulacaktır mutlaka

anlatacaktır bir çocuğa bunları

göğü paramparça edilen biri (Telli, 2004, s.90-91)

5.8. XII. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi

5.8.1. Sanat Metinlerinin Ayırıcı Özellikleri. Sanatsal yaratıların belli noktalarda birbirinden ayrıldığını görmekteyiz. Hepsinde amaç sanatsal zevke dayalı bir ürün ortaya koymak olsa da; ifade şekilleri, üslupları, nazım-nesir oluşu, metinleri kendi içerisinde de ayırmayı gerektiriyor. Bu konuda şiir, öykü, roman, deneme gibi farklı metin örneklerinden bir seçki oluşturulmalı, bu sayede öğrencilerin metinlerin birbirinden farkını hissetmeleri sağlanmalıdır. Farklı dönemlerde kaleme alınan metinlerin seçilmesi farklılıkları yansıtmaya açısından önemlidir. Ahmet Telli'nin *Yolcu-I* şiiri burada kullanılabilir bir metindir.

Yolcu

I/

Gün ağarmadan yola çık

sislenmeden bütün dağ

Dönüp dönüp bakma artık

bir ozan gibi ayrılığa düş

Dehşetli bir acıdır belki

uçurum, orman ve rüzgâr

ve ağzında kuş tüyleri

taşıyarak geçen bulutlar

Neyi bırakmışsan geride
bir kül yığındır şimdiden
ömrün gibi savrulup gider işte

Ama ıslığı unutma sakın
bir türküdür yine de
yolcuya en çok yakışan (Telli, 2004, s.66)

5.8.2. Şiir. Sanatsal yaratılar içinde insanlık tarihi boyunca en çok tercih edilen, en fazla ilgi uyandıran tür hiç şüphesiz şiir olmuştur. Bu konuda farklı dönemlere ait, farklı sanat anlayışlarını yansıtan metinler seçilerek Türk şiiri çeşitli yönleriyle tanıtılmalıdır. 1970'li yılların şiirini temsilen Ahmet Telli'nin *Eylül* isimli şiiri kullanılabilir.

Eylül
Eylül, gülleri soldurarak
duyurdu bu yıl da kendini
Böyle olacağını bile bile
şaşırttı bizi yine de

Daha bir demet kır çiçeği
alıp koyamadık vazoya
Günler mi unutturdu bize sevinci
yoksa aşındırdık mı kimi duyguları

Şöyle bir akşam
söyleşemedik dostlarla
erkenden kapandı perdeler
yorgun muydu çocuklar da

Her gün yağmalanan
talan edilen sevincimiz
kurudu galiba büsbütün
su yürümüyor dallara

Ama bir kıpırtı, bir küçük
uç uç böceğinin her nasılsa
konuvermesi balkona
uyarıyor bizi irkilterek

Bu kahrolası tarraka
bitecek gibi değil sokaklarda
Çekip kapıyı çıkmak en iyisi
dalmak caddelere, varoşlara

Belki o zaman eylül
şaşırtmayacak bizi
bulup çıkaracağız çünkü
evrenin öteki yüzünü (Telli, 2004, s.47-48)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ahmet Telli ile ilgili yapılan bu akademik çalışmayla, şairin hayatının bilinmeyen yönlerinin aydınlatılması ve sanatsal değerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Son dönem Türk şiirinin usta kalemlerinden birisi olmasına rağmen ortaöğretim müfredatında hiçbir eserle temsil edilmemesi araştırmanın temel problemini oluşturmuştur.

Bu çalışma betimsel yöntem esaslarına dayanılarak oluşturulmuştur. Şairin çok yönlü olarak ortaya konması birinci hedeftir. Bu amaçla 1940-2000 arasındaki toplumcu gerçekçi şiirin seyri incelenmiştir. Ahmet Telli'nin bu anlayışa hangi yönleriyle katıldığı, hangi yönleriyle ayrıldığı irdelenmiştir. Şairin 1970'li yıllarda yayımladığı eserleriyle, toplumcu gerçekçi şiirle hem poetik anlamda, hem de ideolojik anlamda bağ kurduğu görülür.

Şairin sanatsal altyapısı, beslendiği kaynaklar, biçim ve özü kaynaştırmadaki başarısı sanatını kalıcı kılan ana etkenlerdir. Dönemindeki birçok sanatçı unutulmuşken veyahut edebiyat dünyasından çekilmişken Ahmet Telli'nin hala okur bulması onun değişimdeki başarısının sonucudur. Fakat şairin döneme, olaylara ve yazın dünyasının egemen güçlerine mesafeli duruşu onun yeterince anlaşılmasına ve şaire mesafeli davranılmasına sebep olmuştur.

Eserlerindeki ana izlekler takip edildiğinde, onun şiirsel anlayışının omurgası ortaya çıkar. Şiirlerinin seyri takip edilince sanatsal değişimi ve gelişimi rahatlıkla görülebilir. Telli'yi dönem sanatçılarından ayıran ve onu önemli kılan özelliği sanatını sürekli yenileme ve geliştirme çabasıdır. Bunda da başarılı olmuştur. Özellikle 2000'li yıllarda yayımladığı Barbar ve Şehlâ ile Nidâ eserleriyle yaşayan şairler arasında kendine önemli bir yer edinmiştir.

Tüm bu açılardan bakıldığında Ahmet Telli'nin ortaöğretim müfredatında eserleriyle temsil edilmesi kaçınılmazdır. Bu amaçla, şairin teze konu olan on eseri taranmıştır. Bunlardan şiir ve düzyazı karışık olarak kırk beş eserinin, 9.sınıflardan başlamak kaydıyla, 12. Sınıf seviyesine kadar kullanılabileceği belirlenmiştir. Özellikle şiirle ilgili konularda ve etkinliklerde şairin eserleri amacına uygun şekilde seçilip kullanılabilir.

Özellikle 12.sınıflar Türk Edebiyatı dersinde yer alan Toplumcu şiir kuşağında ve 1980 ve Sonrası Edebiyatı konularında şair eserleriyle yer almalıdır. 1970-1980'li yıllarda kaleme aldığı eserleriyle bu konularda yer alması dönem atmosferinin daha iyi

tanınmasına vesile olacaktır. Zira Telli bu dönemi eserlerinde en iyi yansıtan sanatçılardandır.

Bununla birlikte, nesir eserlerinde yer alan biyografi, deneme, eleştiri, mektup türlerindeki yazıları, hem 11. sınıf hem de 12. sınıf dil ve anlatım derslerinde örnek metin olarak kullanılabilir olgunlukta yazılardır.

Ortaya koyduğu ürünlerle Türk Edebiyatında, kendine farklı bir yer edinen sanatçı, ortaöğretim müfredatında da kendine yer bulabilecek olgunluktadır. 1970 ve sonrası şiiri incelenirken, bu dönemde ortaya konan ürünlerin farklı bir rengi olarak ortaöğretim müfredatında yer almalıdır.

Bu çalışmayla daha önce akademik anlamda el atılmamış bir şair, her yönüyle irdelenmiştir. Bu alandaki önemli bir boşluğu da doldurması muhtemeldir.

KAYNAKÇA

- Ağabeyoğlu, S. (2001). Yüzleştiren İki Kitap. Cumhuriyet Kitap, 618,6.
- Akyol, s. (2006). 70'li Yılların İçinde Görmüyorum Kendimi. Üçnokta,7,19-24.
- Albayrak, M. (2009). Ahmet Telli Şiirinin Çekim Alanı. Deliler Teknesi, 14, 39-41.
- Alkaya, O. (2005). 1980'ler: Poetik, Politik ve Teknolojik Kırılma. Bilsel, Ş. Gündoğdu, C. (Ed.). Şiir Defteri-1980 Sonrası Şiir ve Hayat (Birinci Baskı) içinde (s.33-40). İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Alpay, N. (2000). Ahmet Telli'nin Şiirindeki Farklılaşmaya Dair. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.111-125). İstanbul: Everest Yayınları.
- Atabaş, H. (2005). Barbar ve Şehlâ Bağlamında Ahmet Telli Şiiri. Damar, 167, 21-23.
- Barkın, M. (1983). Suskunluğun Dişleri. Türkiye Yazıları, 72, 26.
- Başak, P. (1983). Ahmet Telli'de Hüzün. Türkiye Yazıları, 72, 27-28.
- Başat, İ. M. (1983). Okuyucuya Not. Türkiye Yazıları, 72, 35.
- Başat, İ. M. (2001). Kentte, Kente Karşı Uç Beyi. Cumhuriyet Kitap, 618, 4-5.
- Başat, İ. M. (2002). İtiraz Yazıları. (I. Basım). İstanbul: Telos Yayıncılık.
- Başat, İ. M. (2012). "Yolculuk Uzun Bir Cümledir". Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.53-104). İstanbul: Everest Yayınları.
- Behramoğlu, A. (1993). Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi (3. Basım). İstanbul Sosyal Yayınları.
- Berksoy, İ. (2000). Gitmediğin Yer Senin Değildir. Şiir Odası, 11, 17-18.
- Berksoy, İ. (2002). Ahmet Telli'nin Şarkı Sözleri. Kavram ve Karmaşa, 22, 14-17.
- Bilen, M. Y. (1985). Yetmiş Kuşağı Şiirimizi Tartışıyor (1.Basım). Ankara: Yaba Yayınları

- Bilir, A. F. (2000). Hüseyin Atabaş'tan Ahmet Telli'ye "Şehlâ" Bakış! . Edebiyat ve Eleştiri, 79-80, 55-57
- Bilsel, Ş. Gündoğdu, C. (2005). Son Çeyrek Yüzyılda Şiir ve Hayat. Bilsel, Ş. Gündoğdu, C. (Ed.). Şiir Defteri-1980 Sonrası Şiir ve Hayat (Birinci Baskı) içinde (s.10-21). İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Bezirci, A. (1998). Güle Dil Verenler (1.Basım). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Buyrukçu, M. (1980). Muzaffer Buyrukçu'nın Arkadaşımız Ahmet Telli ile Bir Görüşmesi. Türkiye Yazıları, 34, 27-32.
- Celal, M. (1995). Çocuksun Sen. Varlık, 1051, 18.
- Cengiz, M. (2001). Ahmet Telli...Bir İncanın Değişen Şiiri. Şiirden, 7, 35-38.
- Cengizhan, G. (2000). "Slogan" Hayatın "Slogan" Şiiri İçin Birkaç Saptama. Şiir Odası, 11, 7-8.
- Çakmak, A. (2010). Ahmet Telli Şiirinin Bıraktıkları. Bireylikler, 32, 22.
- Çapan, C. (2012). Ahmet Telli'yi okurken. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.23-32). İstanbul: Everest Yayınları.
- Çiçek, T. (2004). Günışığı'na Mektuplar. Damar, 164, 30-32.
- Çolak, V. (1983). Şiirde Konu Yoğunlaşması. Türkiye Yazıları, Türkiye Yazıları, 72, 11-13.
- Çolak, V. (2000). Tarihselliği İçinde "70"li Şiir Kavrayışı. Şiir Odası, 11, 9-10.
- Çolak, V. (2004). 2003 Şiir Yıllığı (1. Basım). İzmir: Agora Yayıncılık.
- Çolak, V. (2006). 70'li Yılların Şiirinde Yaşam ve İmge. Üçnokta, 7, 36-39.
- Çolpan, D. (2012). Nidâ: Susmanın ve Unutmanın Yerel Belleğinde Ahmet Telli Şiiri. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.407-418). İstanbul: Everest Yayınları.
- Doğan, M. H. (1981). 1980 Yılında Şiir-Aziz Nesin Vakfı Yıllığı. İstanbul: Kardeşler Basımevi.
- Doğan, M. H. (1983). 1980 Yılında Şiir-Aziz Nesin Vakfı Yıllığı. İstanbul: Kardeşler Basımevi.
- Doğan, R. (2010). Şiirin Gücü, Sözcüğün Haysiyetini Kollar. Cumhuriyet Kitap, 1050, 16.

- Emet, S. (1982). Umut Olsun Dallansın "Saklı Kalan". Türkiye Yazıları, 64-65, 27-28.
- Emre, G. (1981). İstedığım Kanın En Kırmızı Aktığı yeri Görmek. Gösteri, 13, 71-72
- Erbaş, Ş. (2001). Hayatına Ülkesini Ekleyip Duran. Cumhuriyet Kitap, 618, 6.
- Erbaş, Ş. (2012). Rüya İle Başlıyor Yarın Denen Macera: Ahmet Telli. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.201-206). İstanbul: Everest Yayınları.
- Erdem, D. G. (2012). Nidâ : "Sabırsız Bir Tayın Anlattığıdır.". Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.471-490). İstanbul: Everest Yayınları.
- Erdost, M. İ. (1983). İnsan Çürümedi. Türkiye Yazıları, 72, 43-44.
- Ergülen, H. (2012). Ahmet Telli İçin Öznel ve Serbest Sözlük. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.327-344). İstanbul: Everest Yayınları.
- Eroğlu, M. (1985). Gençlik Yalnızca Üniversite Gençliği Değildir. Sanat Olayı Dergisi, 36, 18.
- Galip, A. (2012). Ahmet Telli Şiirini Anlamak. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.443-454). İstanbul: Everest Yayınları.
- Galip, A. (2010). Ahmet Telli Şiirini Anlamak. Everensel Kültür, 222, 54-57
- Gümüş, L. T. (2012). 'Mümkün'e Açılan Bir Kapı Olarak Ahmet Telli Şiirinde Masalın Çağrılışı. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.307-326). İstanbul: Everest Yayınları.
- Gündüzalp, K. (2008). 1980 Sonrası Şiirinde Baskın Ögeler. Deliler Teknesi, 8, 30-32.
- Hacıhasanoğlu, M. (1979). Hüzün ve İsyan. Yaba, 4, 6.
- Hızlan, D. (2012). Ahmet Telli'nin Şiirine Teğet Geçen, Düzyasına Odaklanan Bir Yazı. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.1-22). İstanbul: Everest Yayınları.
- Hüyük, R. (1992). Tefik Fikret ile Ahmet Telli'de Kent Olgusu. Türk Dili Dergisi, 29, 32-35
- Kankaytsın, D. (2011). Ahmet Telli İle Söyleşi. Deliler Teknesi, 30, 3-8.
- Kappert, P. (1983). Ahmet Telli İçin Birkaç Söz Söyleyebilirmiyim. Türkiye Yazıları, 72, 4.

- Karadağ, Ç. (2004). Öteki Yüz. (1. Baskı). Ankara: Doruk Yayınları.
- Kayıran, Y. (2010). Ontolojik Zemin Arayışı. Bireylikler, 32, 20.
- Kemal, N. (1983). Yeni Türk Şiiri ve Ahmet Telli. Türkiye Yazıları, 72, 16.
- Keskin, T. (2012). Ahmet Telli Yaşamına Özel Bir Bakış. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.369-375). İstanbul: Everest Yayınları.
- Köksal, S.(Editör). (2012). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.307-326). İstanbul: Everest Yayınları.
- Kurdakul, Ş. (1999). Şairler ve Yazarlar Sözlüğü. (6. Basım). İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Kutkan, E. (2005). "Ahmet Telli". Lacivert Dergisi, 5, 2-5.
- Mihçı, A. İ. (1983). Hep Aynı Şiiri Yazmak. Türkiye Yazıları, 72, 14-15.
- Oğuz, C. (Nisan 2004). "Barbar ve Şehlâ"da Miladi Dönüşüm. Varlık Dergisi. <http://cihanoguz.com.tr> adresinden 29 Nisan 2013 tarihinde alınmıştır.
- Oğuz, C. (2010). "Nidâ" ve Ahmet Telli Şiiri: Kalbinde Taylar Gezinen Şair. Yasakmeyve, 43, 62-65.
- Oğuz, E. (2012). Ahker: Ahmet Telli'nin Şiirinde Ses Olmayan'ın Şiiri. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.227-306). İstanbul: Everest Yayınları.
- Oktay, A. (1992). Şair ile Kurtarıcı. (1. Basım). İstanbul: Korsan Yayınları.
- Oktay, A. (2006). 1970-1980: Ateş Yılları. Üçnokta, 7, 33-34.
- Onaran, M. Ş. (2010). Ahmet Telli'nin 'Nidâ'sı. Cumhuriyet Kitap, 1045, 26.
- Öner, S. (Editör). (2011). Türk Edebiyatı-9. Sınıf Ders Kitabı. (1. Basım). Ankara: Saray Matbaacılık.
- Öner, S. (Editör). (2012). Dil ve Anlatım-9. Sınıf Ders Kitabı. (2. Basım). Ankara: Korza Yayıncılık.
- Özen, H. (1995). Ahmet Telli'yle Söyleşi, Yeni Biçem Dergisi, 27.
- Özer, K. (1983). Varlık Yıllığı. (1. Basım). İstanbul: Varlık Yayınları
- Özsüphan, D. (2002). Şiir İktidarı Reddeder. İzmir Life, 10, 120-121.

- Özyürekli, T. (1983). Ya Ateş Çemberinden İçeri Gerçekleri Vurmaya, Ya Dışarıdan Seyretmeye. *Yarın Dergisi*, 18, 29.
- Sarioğlu, S. (2012). Devlete Ters, Devrime Şerh, Şerhlâ Şair. Sırma Köksal (Ed.). *Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.147-194)*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Say, A. (2009). Sevdiğim Kitaplar-3. *Evrensel Kültür*, 61-63.
- Say, A. (2012). Ahmet Telli Şiiri Üzerine Notlar. Sırma Köksal (Ed.). *Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.33-42)*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Seçkin, Ö. (2006). Ahmet Telli'nin Altmışınıcı Yaşı Kırkınıcı Sanat Yılı. *Damar*, 178, 65.
- Sercan, M. (1985). Ahmet Telli İle Söyleşi. *Varlık*, 939, 4-6.
- Sezer, S. (1982). "Saklı Kalan" Üstüne Ahmet Telli İle Bir Konuşma. *Yazko Edebiyat*, 15, 144-145.
- Sezer, S. Yakası Açılmadık Bir Sokaktan Ahmet Telli'ye Mektup. (18 Şubat 2010). *Evrensel Gazetesi*, s.10.
- Susam, A. (2010). Yangın Yılları'ndan Nidâ'ya Ahmet Telli Şiiri. (1. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Sürer, A. (1996). Sorularda Yazarlar. (1. Basım). Ankara: Sütteni Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2012). Ahmet Telli Şiirlerindeki Poetik Unsurlar Üzerine Bir Giriş Denemesi. Sırma Köksal (Ed.). *Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.353-367)*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Şafak, H. (1995) *Yolculuk Şiire*. (2. Basım). Ankara: Suteni Yayıncılık.
- Şafak, H. (2002). Ahmet Telli İle Bir Görüşme. *Kavram ve Karmaşa*, 22, 10-12.
- Şafak, H. (2002). Kendini Yadsıma İmkânı Olarak Söz ve Yazı. *Kavram ve Karmaşa*, 22, 5-8.
- Şafak, H. (2006). Buradayım Sözümde. *Bireylikler*, 6, 31.
- Şafak, H. (2010). Ahmet Telli'nin Birlikte Yaşama Çağrısı. *Bireylikler*, 32, 4-12.
- Şafak, H. (2012). Ahmet Telli'yle Görüşme. *Bireylikler*, 44, 7-9.
- Şafak, H. (2012). Çokkültürlülük ve Nidâ. *Bireylikler*, 44, 11-13.
- Şener, M. (2007). Ahmet Telli'nin Şiiri İçin. *Gümüş*, 1, 15-21.

- Şimşek, A. (2011). Yakıcı Bir Nidâ. Cumhuriyet Kitap, 1116, 9.
- Telli, A. (2000). Ben Hiçbir Şey Söylemedim. Şiir Odası, 11, 22.
- Telli, A. (2005). Buradayım Sözümde (1. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2005). İtiraz Hakkı. Damar, 167, 21-25.
- Telli, A. (2007). Anılar Ekeneğinde Hüseyin Atabaş. Gümüş, 4, 108-109.
- Telli, A. (2007). Sulara mı Yazıldı. (3. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2008). Barbar ve Şehlâ (4. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2008). Hüznün İsyan Olur. (15. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2010). Belki Yine Gelirim. (10. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2010). Kalbim Unut Bu Şiiri. (10. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2010). Su Çürüdü. (15. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2011). Dövüşen Anlatsın. (10. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2011). Nidâ. (2. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2011). Saklı Kalan. (13. Basım). İstanbul: Everest Yayınları.
- Telli, A. (2012). Ustalara Sorduk. Sincan İstasyonu, 53, 5.
- Temizyürek, M. (2007). 12 Eylül ve Şiir. Deliler Teknesi, 5, 39-45.
- Temizyürek, M. (2011). Gölgesi İnsan Kendisi Boğa. (1.Basım). Ankara: Yazılıkağıt Yayınları.
- Temizyürek, M. (2012). Ahmet Telli Poetikasının Politikası ve Bir de R Harfi Üzerine. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.217-225). İstanbul: Everest Yayınları.
- Uyguner, M. (1980). Varlık Yıllığı. (1. Basım). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Uyguner, M. (1983). Varlık Yıllığı. (1. Basım). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Yağcı, Ö. (1995). Şiir Bahçesinin Bahçıvanları-II: Ahmet Telli. Kitap Gazetesi, 44, 44-45
- Yalçinkaya, Ş. (2012). Suskuda Saklı Kalan Bir Nidâ- Nidâ Şiirleri Üstüne Bir Deneme. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.455-464). İstanbul: Everest Yayınları.

- Yaran, A. (2000). 70'li Yılların Şiiri Genç Bulunçların Yaratıcılığı. Şiir Odası, 11, 15-16
- Yardımcı, E. B. (2001). "Aidiyet" ve "Aynılaştırma"yı Reddediş Diyalektik Materyalizmin Alfabetidir. Edebiyat ve Eleştiri, 53, 53.
- Yavuz, H. (1981). Genç Şairlikten Şairliğe Geçiş. Gösteri, 13, 64.
- Yazıcı, V. (1983). Ahmet Telli'nin Şiiri. Türkiye Yazıları, 72, 18.
- Yeşilyurt, T. (2000). Ahmet Telli İle Şiir, Ütopya ve de... Şiir Odası, 4, 8-9.
- Yeşilyurt, T. (2009). Şair ve Okuru: Ahmet Telli. Yasakmeyve, 41, 6-16.
- Yetik, H. K. (2005). Edebiyatın Ç/alıntı. (1. Basım). İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Yetik, H. K. (2010). Nidâ. Bireylikler, 32, 13-14.
- Yetik, H. K. (2012). Modern Bir Halk Ozanı. Sırma Köksal (Ed.). Nidâ Odağında Ahmet Telli Şiiri (Birinci Basım) içinde (s.207-216). İstanbul: Everest Yayınları.
- Yelten, M. (Editör). (2009). Dil ve Anlatım-12. Sınıf Ders Kitabı (2. Basım). İstanbul: Milsan Bas. San. A. Ş.
- Yelten, M. (Editör). (2009). Türk Edebiyatı-12. Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitabı. (2. Basım). Ankara: Saray Matbaacılık.
- Yelten, M. (Editör). (2011). Dil ve Anlatım-11. Sınıflar Ders Kitabı. (5. Basım). Ankara: Evren Yayıncılık Basım San. Tic. A. Ş.
- Yelten, M. (Editör). (2009). Türk Edebiyatı-11. Sınıflar Ders Kitabı. (3. Basım). Ankara: Evren Yayıncılık Basım San. Tic. A. Ş.
- Yelten, M. (Editör). (2012). Dil ve Anlatım-10. Sınıflar Ders Kitabı. (2. Basım). Ankara: Korza Yayıncılık Basım San. Ve Tic. Ltd. Şti.
- Yelten, M. (Editör). (2011). Türk Edebiyatı-10. Sınıflar Ders Kitabı. (1. Basım). Ankara: Özkan Matbaacılık- Gazetecilik San. Ve Tic. Ltd. Şti.
- Yücel, A. (1983). Şiirin Dünyası. Türkiye Yazıları, 72, 30.

ÖZGEÇMİŞ

01.10.1983 tarihinde, Gümüşhane-Kelkit Deredolu Beldesinde doğdu. İlkokulu, Deredolu İlkokulu'nda; ortaokulu Kelkit Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu'nda; liseyi ise Kelkit Lisesi'nde bitirdi. 2001 yılında Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünü kazandı.

2006 yılında buradan mezun oldu.2007 yılında Mersin-Çamlıyayla Kasım Ekenler Lisesi'ne Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı. Sırasıyla Ankara-Elmadağ Hasanoğlan Fatih Lisesi, Gümüşhane-Kelkit Yaşar ve İrfani Doğan Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Ankara-Altındağ Yıldırım Beyazıt Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görev yaptı. 2009 yılında Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümünü kazandı. Bir yıl süreyle eğitimine devam ettiyse de, yüksek lisans eğitimine başladığı için buradan ayrılmak zorunda kaldı. 2010 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başladığı tezli yüksek lisans eğitimini, Eğitim Bilimleri Enstitüsünde sürdürdü.

Herfene, Deliler Teknesi, Bireylikler gibi dergilerde ve çeşitli sitelerde şiirleri yayımlanan araştırmacı, meslek yaşamını Ankara'da sürdürmektedir.